

*L'hi sentien revolucionaris. Les bales l'hi xiellavan
per tot arreu i no se veia pas amb anim d'arriar*

Memòries d'Irene Rocas

(1861-1910)

Un testimoni
excepcional
des de
l'Empordà,
Olot
i Barcelona

Edició a cura
de Dolors Grau

Dolors Grau i Ferrando,
llicenciada en història i
màster en arxivística, ha
publicat articles i mono-
grafies sobre història
local, que fan referència a
les comarques de Girona.

Memòries d'Irene Rocas (1861-1910)

Un testimoni excepcional des de l'Empordà, Olot i Barcelona

Edició a cura de Dolors Grau i Ferrando

Sumari

- Presentació	4
- Pròleg	5
- Introducció	8
- Dietari	
Memòries (1861-1909)	18
Setmana Tràgica (1909)	55
Notes diàries (setembre 1909- octubre 1910)	75
- Notes	142
- Índex onomàstic i toponímic	148

Agraïment

A Eva Romo i Salvador, per la seva col·laboració en la transcripció d'aquestes memòries i pels seus suggeriments.

© 1999 per l'edició: Dolors Grau i Ferrando

Edita: Arxiu Municipal de Palafrugell

Assessorament lingüístic: Oficina de Català de Palafrugell

Amb la col·laboració de la Diputació de Girona

Coberta: fotografia d'Irene Rocas a Argüello (Córdoba - Argentina) realitzada, aproximadament, a la mateixa època en què va transcriure les notes en vuit volums per obsequiar la seva filla Maria Gràcia Bassa l'any 1930. (Arxiu Municipal de Palafrugell). Dietari d'Irene Rocas (Arxiu Municipal de Palafrugell). Disseny de Pep Caballé.

Muntatge, filmació i impressió: Impremta Palé, SL Palafrugell.

Tiratge: 500 exemplars

ISBN: 84-923 432-1-4

Dip. Legal: GI-1166-98

Presentació

Posar els documents de l'Arxiu Municipal a l'abast del ciutadà és un dels objectius clars que pretenem aconseguir, com una de les línies bàsiques de la política cultural de l'Ajuntament de Palafrugell. I en aquest sentit, les publicacions realitzades des del servei d'arxiu, amb totes les activitats paral·leles que comporten, són una eina impagable per a tal finalitat. Després d'una primera experiència positiva amb les Notes i dietaris de la família Fina, us presentem una nova proposta: el primer volum de les Memòries d'Irene Rocas.

En aquest llibre podreu llegir quina va ser la vida quotidiana d'una dona amb una intensa vida afectiva, d'una gran capacitat de treball, interessada en la cultura i en la política, amb fermes conviccions i opinions pròpies. Una dona poc usual en el temps que li va tocar viure, que ens ha deixat una bona feina feta en els camps de la llengua i del folklore i un testimoni excepcional de la seva vida.

També cal qualificar d'excepcionals les circumstàncies que ens han permès avui l'oportunitat de llegir les seves memòries. Els seus descendents a l'Argentina les han portades fins a Palafrugell per tal que siguin conservades a l'Arxiu Municipal amb el fons de la família, considerant que aquest és el millor homenatge que podien fer a la seva àvia Irene. A tots ells, el nostre agraïment.

Cati Piera i Fina

Regidora de Cultura

Pròleg

Les *Memòries d'Irene Rocas* arriben a mans dels lectors, gràcies a la iniciativa de l'Arxiu Municipal de Palafrugell, per enriquir el coneixement de la nostra història recent i, segons Dolors Grau i Ferrando, l'editora, constitueixen "una nova font per a la investigació de la vida privada catalana". Es tracta, a més, d'un testimoni poc comú del que ha estat l'experiència històrica de les dones, de les mestresses de casa, la veu de les quals, closa a les seves llars, ha estat ignorada per les disciplines històriques, fins i tot per les més amatents del veritable conjunt social, és a dir, de la realitat formada per homes i dones. El dietari també és, doncs, un document valuós per a la Història de les Dones: segueix la seva mirada sobre els esdeveniments i la societat del seu temps, descobreix els valors que van ordenar la seva experiència, i mostra que Irene Rocas no va prendre la ploma per manifestar desacord o rebeldia i, sí, per exterioritzar l'acceptació dels límits en els quals llavors es desenvolupava la condició femenina.

Irene Rocas va reordenar aquest text, i probablement va reescriure'l, el 1930, en una evident cruïlla històrica, amb la intenció de dedicar-lo als seus fills Joan i Gracieta i fer-los així entenedors de les situacions i les experiències que havien marcat la seva vida de mare de família vídua i pertanyent a la petita burgesia de propietaris rurals, que emigrà a Barcelona durant la primera dècada del nou-cents. Aquesta és la voluntat que estructura el conjunt i, també, el seus dos elements principals: primer, la insistència en les transformacions viscudes pels que anaren al cap i casal deixant enrere les contrades rurals de la seva joventut i, segon, la successió d'etapes que formen la trajectòria vital d'una dona. En efecte, el dietari descriu amb cura, delectança emotiva i eficàcia narrativa els records infantívols de Llofríu, la vila nadiua; les experiències juvenívoles, i segons ella "poc lluides"; el matrimoni, la maternitat i, finalment, després de la mort del seu marit, les estades a Olot, primer, i a Barcelona, més tard. De Llofríu Irene Rocas en reflecteix els costums, la vida quotidiana i la preocupació per la fragilitat de la vida davant epidèmies i malalties que, fins i tot, van endur-se dues filles seves i esguerraren la cama d'una tercera. El testimoni és igualment fidedigne respecte a la vida quotidiana a Barcelona: els carrers i les places, les botigues i els mercats, els tallers menestrals, els tramvies o, fins i tot, el carril de Sarrià, són els mitjans per a retratar ritmes urbans que no tenen res a veure amb la seqüència natural de la vida al camp. L'escrit d'Irene Rocas és eloqüent respecte a les possibilitats d'integració social, a les vies d'encaix que, tot i les tensions i els problemes, la vida urbana oferí als novinguts grans, joves i petits. En paraules de la mateixa autora "no sé que ho fa que la vida barcelonina me sigui tan agradable. No sé si es la quietut o el bullici. Lo que sé es que tot lo d'aquí me parla i no anyoro l'estada de cap més lloc" (p. 135).

És, de fet, aquesta transformació progressiva de la pagesa empordanesa el que dona a l'escrit d'Irene Rocas tot un seguit de possibilitats testimonials que il·lustren com superaren algunes dones, de casa seva estant, les herències del passat o les traves que els impedièn l'exercici ple i democràtic de la ciutadania política i els barraven l'accés a la vida pública. El dietari mostra com va assolir una particular complementarietat entre els seus espais privats i alguns de públics, tot just els que li interessaven. Igualment, palesa una realitat que, sovint, és explícitament denegada des de posicions metodològiques simplificadores, avui en revisió i en vies de superació, que han volgut contraposar amb universal nitidesa els espais públics i privats en la Història de les Dones.

Irene Rocas és -queda dit en la Introducció de Dolors Grau- una mestressa de casa. Matinava, rentava, donava blauet, estenia la roba, planxava, cosia, anava a plaça i cuinava; i, l'endemà, tornava a rentar la bugada, alguns cops matí i tarda i, si calia, tornava a plaça o a recollir els colls planxats dels seus fills. Així, dia rere dia, la seva vida es reduïa a l'espai domèstic, dedicada a la cura i al benestar dels fills i, molt especialment, al seguiment de la seva instrucció i a preveure el seu futur: "un els te de pendre per la ma i portarlos amb un lloc ont els ha fassin ser estudiosos, bons catòlics i fermes catalans [...] es obligació nostre. Son els homes de demà." (p. 136). Aquesta seqüència quotidiana de treballs domèstics, feixucs i embrutidors, no impedí, però, que Irene Rocas cerqués en la religió i en el catalanisme una guia social per a les seves actituds civils i públiques. Així, catolicisme i catalanisme prenen en aquest dietari un sentit ciutadà molt característic, encara que no sempre lliure de contradiccions, de l'etapa posterior a la Setmana Tràgica. Sota l'impacte de la mobilització de l'opinió conservadora que seguí els fets del juliol de 1909, Irene va adoptar una actitud militant, que invalida qualsevol interpretació apolítica de les seves "devocions" i pràctiques religioses. Cercava una presa de posició pública i un distanciament explícit d'aquelles altres dones que eren, textualment, "*tan buenas que [tenían] unos corazones como calabazas*" (p. 91; el subratllat al text). Ho aconseguí i el text és un testimoni fefaent de les seves opinions sobre els problemes socials de l'època: els de la Setmana Tràgica, que descriu com a "vandàlics" i, també, els "aplecs catòlics" contra mesures religioses liberals adoptades en temps de Canalejas per assegurar la tolerància de cultes i el control dels ordes religiosos.

Encara que Irene Rocas manifestà curiositat per les "plàtiques" i els escrits dels sectors catòlics més durs (fins i tot, arribà a subscriure's el gener de 1910 a la *Revista Popular* del capellà integrista Fèlix Sardà i Salvany), el fet és que ella i els seus fills s'atansaren més aviat al magma militant format al voltant la Unió Catalanista. Assistiren a les conferències del Dr. Martí i

Julià, se sumaren a les activitats de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat i del Foment Autonomista Català i es deixaren contagiar del seu entusiasme nacionalista: "Acavat l'Himne hermosísim [els Segadors] s'han donat visques a Mossen Cinto, al "Foment Autonomista Català", a Catalunya lliure..." (p. 96). Però el catalanisme d'Irene Rocas no era sols emoció i sensibilitat pels costums tradicionals de la terra, els sentiments que, per altra banda, impregnen a bastament tot l'escrit a fi de testimoniar, en paraules atribuïdes al p. Miguel d'Esplugues, "l'unió dels cors qu'estimen la nostra Pàtria" (p. 116). Irene era una dona lletrada, de cultura llibresca, encara que gairebé autodidacta: llegia regularment diaris i publicacions catalanistes -en especial la premsa de la Lliga- i es relacionava amb homes i dones dels mateixos corrents catalanistes; entre d'altres, amb l'assagista i novel·lista Carme Karr, així com, més directament, amb Manuel Serra i Moret, cunyat de la seva filla i, llavors, un jove catalanista que ampliava estudis als Estats Units i a la Gran Bretanya, o amb en Rossend Serra i Pagès, el conegut escriptor i folklorista que l'assessorava en qüestions relatives a la instrucció dels seus fills i filles ("M'ha dit que jo som l'única mare barcelonina que m'interesso per la bona educació de les meves filles: puig totes les altres mares tansols se preocupan de buscalshi un marit costi lo que costi i res mes. M'ha fet gracia i fins n'he estat tota contenta que una pagesa com som jo m'hagi sentit distingida de la bulgaritat de mares barcelonines", p. 122).

Com a conclusió podem dir que les *Memòries d'Irene Rocas* constitueixen una lectura amena, agradosa, que amplia el coneixement de la realitat històrica que van viure almenys una part de les dones que ens han precedit.

Susanna Tavera i García

Departament d'Història Contemporània
Universitat de Barcelona

Introducció

Història de la vida privada

La lectura d'aquest volum (1861-1910) dóna a conèixer una nova font per a la investigació de la història de la vida privada catalana en el canvi de segle a través de les memòries i les notes d'Irene Rocas, una dona de caràcter fort i delicat alhora, catalanista fins a la medul·la, feminista incipient, profundament religiosa i posseïdora d'una cultura àmplia que li va permetre dedicar-se de forma professional a la recerca de la llengua i del folklore empordanès. Les pàgines del dietari són riques en sentiments personals, però a partir d'ells, i més enllà, anem descobrint aspectes de la vida quotidiana, la vida privada i la seva percepció de l'amor i la mort, al mateix temps que podem forjar una descripció de la Catalunya de classe mitjana en una època en què el sindicalisme i les vagues generals sacsejaven els fonaments d'una societat que la industrialització transformava ràpidament.

Memòries i notes

Irene Rocas (Llofriu 1861-Castelar-Buenos Aires 1947) va escriure més de vint llibretes que l'any 1930 va transcriure en vuit volums destinats a obsequiar la seva filla Maria Gràcia Bassa el dia de la seva onomàstica. El primer volum, que és el que presentem en aquesta edició, abraça una cronologia que va des dels anys seixanta del segle XIX, fins a l'any 1910. Fins al setembre de l'any 1909, és un llibre de memòries i records i, a partir d'aquesta data, un llibre de notes pràcticament diàries. La primera part del volum és la més interessant, ja que narra la infantesa i l'adolescència a Llofriu, la seva residència a Olot (1907-1908) i els primers anys a Barcelona (a partir del 1908). La descripció del Palafrugell i el Llofriu de l'època, de les seves festes i dels costums, de l'ambient artístic d'Olot i la narració de la Setmana Tràgica de Barcelona són alguns dels elements a tenir molt en compte. Precisament, Irene va començar a escriure les notes el mes de setembre de l'any 1909, tot just passada la Setmana Tràgica. L'autora, que en aquells moments vivia al carrer Diputació de Barcelona, narra els fets que veu, que escolta, que li expliquen els veïns, els fills i els amics, des d'un punt de vista extraordinàriament conservador i d'acord amb la seva perspectiva de cristiana fidel. No sabem si Irene era conscient de la transcendència que tindria el seu relat, però la coincidència amb aquests dos fets dóna peu com a mínim a l'interrogant.

La segona part d'aquest volum és de lectura més feixuga, però continua mostrant una Irene amb unes ànsies tremendes d'aprendre, d'amarar-se de cultura en tots els sentits. Una Irene que cultiva l'hàbit de la lectura i la músi-

ca i que és amant de l'excursionisme, hàbits tots que heretarà bona part de la seva descendència. Mentre anem passant les pàgines, es va desgranant la vida quotidiana de la família amb tots els seus registres, el caràcter profundament religiós i practicant, que la porta a anar a missa diària; la seva ideologia catalanista i conservadora i paradoxalment un caràcter obert a les tendències més noves com per exemple, el vegetarianisme. Van aflorant les petites coses que van esculpir el caràcter d'aquesta dona, com l'enyorança dels fills que han marxat a Amèrica, la cura per atendre les necessitats dels fills que encara són amb ella, les dificultats per arribar a final de mes, les feines avorrides i reiteratives de la mestressa de casa que passava hores i hores fent la bugada ("Tot el dia som rentat"), planxant ("Tot es demati he planxat") i comprant ("Demati som cusit i planxat els vestits de cada dia de les petites. Després som anat al ofici i a comprar."), aspectes que fan encara més sorprenent la figura d'Irene, una persona que va consolidar la seva cultura de forma totalment autodidacta. Una cultura prou sòlida com perquè li permetés intervenir en el *Diccionari Català-Valencià-Balear* de mossèn Alcover com a corresponsal a Palafrugell i els seus voltants, i col·laborar amb l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya i amb l'Arxiu de l'obra del *Cançoner Popular de Catalunya*. La correspondència amb mossèn Alcover ens mostra un ric intercanvi professional i amical a través del qual el filòleg i eclesiàstic s'interessa per les qüestions domèstiques i econòmiques de la seva amiga fent-li arribar el pagament de les cèdules lingüístiques que Irene li tramet periòdicament i que li complementaran les rendes de què disposa per mantenir tota la família.¹

Fons Bassa

El volum que presenta aquesta edició és un dels materials de la família Bassa que està dipositat a l'Arxiu Municipal de Palafrugell i que és vital per a la reconstrucció de la història d'aquesta família. El fons Bassa a l'Arxiu Municipal de Palafrugell es completa amb una col·lecció de tres-centes plaques de vidre amb imatges inèdites de les comarques de Girona a principi de segle, part de la biblioteca familiar, retrats, documentació personal i correspondència, entre la qual hi ha sis-centes postals trameses durant les dues primeres dècades d'aquest segle i intercanvis epistolars amb persones rellevants del món cultural i polític. La reconstrucció de la història de la família s'ha de completar amb la consulta a diferents arxius, que conserven documents d'aquesta família, com per exemple les cartes que varen dirigir a Francesc Macià (Arxiu Nacional de Catalunya) i a Víctor Català (Museu Arxiu Víctor Català). Cal incidir en la importància de l'intercanvi epistolar, atès que fins fa poc temps era gairebé l'únic mitjà d'interrelació que tenia una persona amb el seu entorn (a través de les cartes i les postals la gent parlava de negocis, es posava al corrent de les últimes notícies i explicitava els seus sentiments).

La família Bassa

Irene Rocas i Romaguera: catalanista, catòlica, culta i feminista primerenca, va influir decididament en el futur dels seus fills Maria Gràcia (1883-1961), Aniceta (1885-1889), Ernesta (1887-1889), Florenci (1889-1961), Maria dels Àngels (1890-1941), Serafi (1892-1922), Lluís (1894-1917), Maria Montserrat (1898-1977) i Maria (1900-1976), als quals va inculcar l'amor a Catalunya i a la seva cultura. Gràcia, Florenci i Joan Llorens (el fill de Gracieta) han estat els tres descendents més rellevants d'Irene, que van trobar en la llunyana Amèrica els instruments per erigir-se en defensors acèrrims de la llengua i cultura catalanes a través dels mitjans de comunicació i de diferents entitats catalanes a l'Argentina. Maria Gràcia Bassa va ser una poetessa reconeguda i una portaveu del feminisme de l'època. Va ser premiada en diferents jocs florals, va col·laborar en revistes i setmanaris de l'època (*Ressorgiment*, *Feminal*), va publicar llibres de poemes (*Esplais en la llunyania* i *Branca Florida*), va traduir poemes argentins al català, va fer un aplec (inèdit) de folklore argentí i va impartir conferències sobre feminisme. Florenci va ser periodista i fotògraf aficionat i va col·laborar en el periòdic *Ressorgiment*, on va publicar més d'un centenar de fotografies, moltes de les quals eren de les comarques de Girona. Joan Llorens Bassa (1908-1976) va ser president del Casal Català a Buenos Aires (1961-1963), delegat del Patronat dels Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili i va dirigir el Consell de la Col·lectivitat Catalana a l'Argentina.

El dietari

El dietari que va escriure reflecteix en gairebé cada pàgina les seves conviccions religioses i el seu tarannà catalanista, però, a més, amb un estil planer, tal i com pertoca a un dietari, va reconstruint la història de la seva vida, així com les seves pors, els seus secrets i les seves ambicions, i va descrivint els fets que l'envoltaven i que avui s'han consolidat com a episodis importants de la nostra història (la Revolució de setembre del 1868, la Tercera Guerra Carlista, la Setmana Tràgica, etcètera.) Les pàgines del dietari són plenes d'amor (amor a la seva família, a Catalunya i a Déu), de mort (Irene Rocas va tenir nou fills, quatre dels quals varen morir de forma prematura), d'enyorança de l'Empordà (després de deixar Llofriu rebia els periòdics *La Cronica* i el *Baix Empordà*), d'enyorança dels fills ("ha bastat la carta d'en Florenci per a curarme tots els mals."), d'enaltiment a la pàtria (Irene Rocas va enviar a la Gracieta, a Argentina, una flor de ginesta collida al peu de la tomba de Mossèn Cinto).

Irene Rocas i Romaguera va néixer al Subirà, parròquia de Llofriu, l'any 1861 i va enviduar als quaranta-cinc anys amb set fills al seu càrrec i el record agre de dos fills morts en la infantesa i d'un tercer afectat de paràlisi infan-

til. Irene, lluny de quedar-se al seu casal llofriuenç, endolada i sola, es va traslladar l'any 1907 a Olot amb els fills més petits, atès que els dos grans (Gracieta i Florenci) ja havien marxat cap a Amèrica. A Olot, Irene creia que podria donar una millor educació als seus fills, sobretot per aconseguir els anhels artístics de Serafi, que acabaria dedicant-se a l'escultura, però les coses no li varen anar prou bé: "Tan rebé i contents qu'estavem pro jo preveia que'l pobre Serafi no anava prou be! El Taller d'en Berga i Boada ja no era d'una colla de jovenets aprofitats ben dirigits per un mestre ple de dignitat i zel! Res d'aixo! Mals exemples, poca feina i moltes dibauixes eran el nostre pa de cada dia, i jo no ho podia permetrer. En Serafi veient els disbarats del taller ell mateix n'estava avorrit i per fi varem acordar que lo millor era que surtissim d'allà per anar a viure a Barcelona". L'any 1908 es varen traslladar a Barcelona, on Irene va tenir l'oportunitat de tenir una interessant activitat social i cultural, que la va enriquir personalment i professionalment i que la va ajudar a superar els mals tràngols econòmics i l'enyorança dels fills. A la capital es relacionava amb l'escriptora Dolors de Montserdà; amb la també escriptora i directora de *Feminal*, Carme Karr; amb el folklorista Rossend Serra i Pagès, i continuava rebent notícies del literat mossèn Vicenç Piera, que havia estat rector a Llofriu, i de la folklorista Sara Llorens, que per altra banda era cunyada de Maria Gràcia Bassa. A Barcelona també es delectava amb la música i la lectura i procurava estar al dia de totes les notícies: les de Palafrugell a través primer de *La Cronica* i més tard del *Baix Empordà*; d'Olot, a través del *Deber Olotí*; i de Barcelona a través de *La Veu* i *Cu-cut*, a més, evidentment, de la revista *Feminal*, on la seva filla Maria Gràcia col·laborava periòdicament.

Les pàgines del dietari també donen a conèixer la vida quotidiana i la vida privada en un petit poble de l'Empordà a final del vuit-cents, i com hi incidien els esdeveniments polítics i històrics de caràcter general. Recorda els cruents esdeveniments de la segona meitat del segle XIX: "A Palafrugell estaban ben fortificats. La iglesia parroquial convertida am una fortalesa tota voltada de barricades. Unes vegades eran les forses de D. Carlos, i atres la tropa qu'ens feian corra espantades. Al primé toc de sa campana grossa (sa Martinassa qu'en deien ses bruixes) que tocaba a somatén ja calia que ho pleguessim tot i cames ajudeume campi qui pugui cap a Llofriu faltan noies! L'endemà ja tot era passat i tornabam a l'escola com si res". Igualment, vol deixar constància del que havia passat al seu poble durant la Setmana Tràgica de l'any 1909 i que li han contat terceres persones: "La juntament en pes va fugir deixant la vila en mans dels revolucionaris. Aquests varen fer entregar les claus de l'església i de la Casa de la Vila i varen anomenar alcalde i aparentment amo de la vila a un desgraciat, brut i borratxo que l'hi deien el Piñonero. És un home que ell amb tots els seus fills,

dona, burros, gossos i brutícia, corren el món com a murrís dormint per sota els ponts, etcètera, varen entrar a l'Hospital i varen agafar un capellà (...).

La seva estada a Llofríu està marcada pels moments dolços passats a l'escola, la felicitat per l'arribada dels seus fills i pels records del folklore empordanès, que segurament utilitzarà en la seva activitat professional que compartirà amb les seves amistats (recordeu que Sara Llorens era una folklorista reconeguda) i influiran la seva filla Gracieta (la qual va deixar inèdit un aplec de folklore argentí). Irene recorda a la perfecció la indumentària que utilitzava la gent gran i pàgesa al carrer “els mantons de merins negres a l'hivern i de crespó de seda a l'estiu” i a l'església “encara portava la tradicional caputxa de baieta blanca com les seues companyones. Era costum de portar-la plegada al braç fins a can Riera i allà se l'ha posaban i no havien de menester mirai ni agües.” Narra els diferents ritus de pas: els casaments senzills, el repartiment de llaminadures per a la mainada en els bateigs, el protocol de la mort “L'enterro tot va ser a us i costum del poble. Per voluntat moltes vegades expressada del difunt no varem demanar cotxe fúnebre. M'ho tenia encarregat feia molt temps. El varen portar vuit homes veïns de casa com era antiga costum del poble. Hi va haver tres capellans al enterro cosa que era poc de costum ja que només ho fan els de bona posició.” Explica les festes “San Ramon festamajor d'Almadás. Mai hi som estat. Antigament els homes de Llofríu hi anavan a passar tot el dia. El dematí anavan a la platja mes propera i a la tarda se deixavan caure a ballar sardanes.” També recull refranys (“Plou en Baldiri no's mou”) i expressions (“La colla de la gana”) en referència als treballadors municipals.

El dietari reflecteix l'alta fecunditat i l'alta mortalitat infantil a partir de la pròpia Irene (al llarg de disset anys Irene Rocas té nou fills, quatre dels quals moriran prematurament, dos, l'Aniceta i l'Ernesta, l'any 1899 amb tres setmanes de diferència.) Alhora, permet descobrir les mesures que prenen les administracions contra les malalties. Irene relata que l'any 1885 es construeix un *lazareto* a Palafrugell per combatre una greu epidèmia de còlera que estava assolant l'Empordà: “Entrant a les poblacions hi havia uns llocs convertits amb *lazaretos* ont hi fumigaben les persones per precacució de agafar la pesta. A Palafrugell era entrant als “horts d'en Pistol.” Hi llegim també la seva actitud serena davant la malaltia: “Els darrers dies del mes de juliol [1899] na Gracieta se va enmalaltir de xarrampió. Passat això va tenir pulmonia doble i per fi verola borda o pigota cristallina que se'n deia llavors. Feia una calor insuportable. Na Aniceta també se va enmalaltir de la mateixa pesta. Ben pocs remeis l'hi varem poguer fer”. I davant la mort: “La pobreta [Aniceta] va morir d'un atac cerebral que no hi va poguer fer res ningú mentre na Gracieta estava molt greu. Na Aniceta va morir un dilluns

a les cinc de la tarde. Va tenir tres atacs. An el primer va quedar cega. Tenia una set abusadora. Feia plorar de sentir-la. Ella pobreta durant la malaltia volia que jo l'hi fes companyia i també ho volia na Gracieta. Vaig posarme al mitg dels dos llits i axis acompanyaba les dues.” I el record esferèidor del sofriment: “Na Aniseta sofria tan que me deia que jo en tenia la culpa i que l'endemà la portarien amb una casa que maimés la veurian. Semblava un pressagi. No's va equivocar! aquell mateix dia va morir.” [...] “El mateix dia que va morir cridaba: “Mare dolenta! perquè me feu patir tan? I quin patir mare! Mare no me deixeu! Ai mare quina set que tinc! que vingui el pare jo no puc mes! pobre filleta meua! Ho tinc tan present com si fos ara mateix.”

Probablement, el seu caràcter profundament religiós li va servir per superar el dolor i els obstacles i, fins i tot, pot inserir en les pàgines del dietari petites dosis d'humor i sarcasme, com quan recorda que la seva filla Maria Gràcia Bassa li deia a la seva padrina “padrina perquè sou tan veia?” i ella l'hi responia “un altre dia ho seràs tu” “no ho vull ser mai de veia com vos.” El to sarcàstic es veu en el dietari en molts altres aspectes, per exemple quan parla dels treballadors castellans de l'Ajuntament de una Barcelona. Referint-se a cèdula que hi havia anat a buscar, Irene explica: “l'any passat el que me les va donar no me va demanar res. Es qu'era un català mol simpàtic. Me tractava de *Vos* i llegia *La Veu de Catalunya*. El d'avui era un castellanot remigrat que semblava no havia menjat res de vuit dies. Allà sí que sembla ben be un cau de bruixots. Unes sales interminables; després se baixa amb una de fonda i llarga plena de sacrapissos malhumorats que un sembla que se trova en mitg d'una colla de salvatges. Lo qu'es avui, m'han fet enrabiar de mala manera. Després de regirar mes llibres que no hi ha a l'“Avèns” me vé'l castellanot encarregat de donar-meles i amb tota la barra m'ha dit: “Uzté el año pasado no tomó cédula”, “Si señor; me la dieron aqui mismo”, “Pues no señora. No la tomó U. aqui no se encuentra”, “Mañana la verá U. si quiere porque la guardo muy bien.”” El to burleta d'Irene es rebel·la contra els polítics que són contraris a la seva ideologia: a Lerroux li atorga el qualificatiu d'“animalàs” i a Canalejas li atribueix ser “el mateix dimoni en persona.”

Tanmateix, aquest sarcasme es contraposa amb moments d'absoluta candidesa. Irene Rocas es va casar molt jove, tot just complerts els vint anys, amb un home vint anys més gran que ella. El viatge de noces va ser un viatge llarg, cap a Puerto Rico i Cuba, on el seu home va instal·lar negocis que després de vídua li varen servir per anar fent la viu-viu. Irene no havia sortit mai de casa i tot la sorprenia: en parlar de Puerto Rico apunta: “Mai he vist tants negres com allà.”

Finalment, cal destacar la narració que fa Irene Rocas dels successos de la Setmana Tràgica de Barcelona l'any 1909. Irene Rocas, i part dels seus fills,

vivien durant aquells dies al centre de Barcelona, al carrer de la Diputació, i relata els fets amb una sinceritat absoluta, des del seu punt de vista de fervorosa religiositat i mare amatent. És una narració viva, escrita per un testimoni de primera mà que va veure els avalots tot caminant pels carrers: "Tots els tranzeunts que no fossin de la Creu Roja, ja calia que portessin un drap blanc a les mans en senyal de que no eran revolucionaris. Els homes tenien de portar el capell a la ma perque se veiés si portavan o no corona de capellà"; "Les monges anaven vestides d'unes maneres que feien llàstima puig per mes qu'erem al mes de Juliol n'hi havia que anaven amb abrics, capells i devantals de viadje. Amb tot i no portar els habits de religió pobres dones, sels hi conexia desseguit qu'erant religioses."; tot vigilant per la finestra de casa seva: "I qu'en sentia de batalla trets i canonades! Tot me tenia ben esglaiada. Per fi me vaig anar refent, vaig llevarme i vaig anar a la galeria i vaig quedar horroritzada veient que Barceloná cremava pels quatre vents. Els Escolapis foren els primers i després de per tota la ciutat se veian montanyes de fum i foc. Fins per les de Monjuic S. Pere Martir i'l Tibidabo s'hi veian fogueres"; "Aquell dia per lla la una de la tarde, de la galeria de casa varem veure cremar el primer convent qu'era el dels P.P. Escolapis de la Plassa de S. Antoni. Espantava de veure aquella monumental montanya de fum tan espès i de tan en tan pujavan unes flamarades de foc que feia por. Aquell demati els revoltosos havian comensat d'arrencar adoquins pera fer barricades. Hi posavan tot lo que els hi venia a ma. Retxas de portes, mobles, portes enteres, imatges i tot lo que podian arrencar per fondo que fós. Semblava que tenian la forsa de Samsó". Irene també escrivia les noves que li portaven els treballadors: "El cabrer no va portar llet perque els revoltosos varen cremar el convent de les Beates i ell tenia el corral de les cabres afegit amb l'esmentat edifici i no va poguer sortir d'en tot el dia perque les bales se l'hi clabavan a la paret de casasseua mateix", els botiguers, els veïns i els fills.

Estil i llengua

Irene escriu aquest dietari per tal que sigui llegit i, per tant, té molta cura de l'estil. Paradoxalment, però, el resultat ha donat un text molt espontani, de lectura fluïda i amb un notable sentit del ritme i de la composició. És en detalls com aquests que es manifesta l'elevat nivell cultural d'Irene, especialment admirable en una època en què la dona no tenia ni veu ni vot en l'àmbit intel·lectual. Irene es movia en un entorn molt quotidià, com també ho són bona part de les notes del seu dietari. El text és d'una gran senzillesa: Irene no era escriptora ni en tenia pretensions, i es limitava a descriure el seu entorn des de la seva perspectiva, que no és sinó la perspectiva d'una mare catalanista, feminista i cristiana que viu aquests atributs amb

minúscules, el dia a dia, amb la mateixa naturalitat amb què en parla en el seu dietari personal Tanmateix, a voltes descrivia magníficament aquest entorn des d'una especial sensibilitat literària: "Que n'es de bonic de bon demati caminar pels carrers de Barcelona! Tot es vida; moviment de trevaiadors, vigilants nocturns am es cercle ple de claus passat an es coll. Alguna volta m'he trovat a passar per el carrer d'Aragó poc avans de tocar les cis del demati, i semblan un batalló que s'en van al Cuartelet. Les porteres escombran el tros de carrer qu'els hi pertoca. Xicots aprenents que netejan vidres dels aparadors, remats de cabres i un munt de carros amb monumentals gerres plenes de llet. Completa quietut de tramvies perque es massa aviat. En fi un esclat de vida que se va deixondint, per a ple dia quedar convertit amb un moviment febrós."

Aquesta mateixa transparència es manifesta en el llenguatge. Perquè Irene és, també, llofriuena, i escriu com a tal. Utilitza freqüentment l'article salat ("En Florenci deia a la Gracieta! afegeixem sa cama d'es bou!"), vocabulari autòcton (com per exemple "alibes" i "aliberes" per "olives" i "oliveres"), substitueix freqüentment la "ll" per la "l" ("aguies" per "agulles", "ui" per "ull") i utilitza expressions ben peculiars ("Are mateix arribo de menjar arròs qu'en diem a Llufriu con hem anat a "Casa de la Vila. "). El seu dietari constitueix, doncs, un testimoni de primera mà també pel que fa a la realitat lingüística particular d'una zona i d'una època determinades.

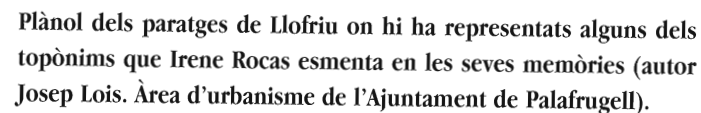
A banda de les característiques pròpies de la seva variant dialectal, Irene també es permet certes llibertats amb el llenguatge, que fan el text especialment interessant. Irene comença a escriure el dietari abans que apareguin el diccionari i les normes ortogràfiques de Fabra, i això fa que avui, en llegir els seus escrits, els atribuïm un aire fresc i desenfadat. En alguna ocasió crea paraules noves i ho fa conscientment, i per això les subratlla. És el cas de "felicitações butxacals" (probablement referint-se a "butxaca", com a metonímia de "diners") o "tot estava lerruxissimament enllumenat" (fent referència a Lerroux). Irene també utilitza els subratllats quan introdueix una paraula o una frase en castellà així com també per motius d'èmfasi.

Pel que fa a l'ortografia, malgrat la sensació de caos que hom experimenta al principi, val a dir que hi ha un cert ordre o, almenys, és fàcil sentir-s'hi còmode de seguida. La voluntat de reproduir la fonètica és el que preval en l'ortografia, tal com es manifesta en l'ús dels accents i apòstrofs.

L'edició

En aquesta edició he transcrit fidelment les memòries d'Irene Rocas (primera part del volum present) i en canvi només he seleccionat els fragments més interessants de les notes diàries (segona part) que Irene va

Dolors Grau

Dietari

Memòries (1861-1909)

<Dedicatòria del dietari>

1930

iAlabat sia Jesucrist!

Mol estimats Joan i Gracieta.

Aquí teniu els esplais de la meva llarga vida. Ells han estat sempre rosada benefactora que han enbaumat les hores de torment produïdes per dolorosa prova, trepitjant moltes mes argelagues que violetes, sempre amb fé i serenitat.

Ben afectuosament us dedica aquests vuit volums la vostre mare

Irene²

Buenos Aires 25 Mars 1930.

Festa onomàstica de na Gracieta.

Nazca 982.

Volum I.

1861. a 1910.

1861.

<La infantesa d'Irene a Llofriú>

La meva infantesa.

Al nostre poblet de Llofriú hi ha un veïnat quiet i dols nomenat "El Subirà."³ Hi ha poquetes cases, escampades, que antigament eren habitades per els seus petits propietaris.

Allà vaig neixera i creixera, amb una joliu caseta nostra situada a la falda d'una montanya atapada de suros, flors, nius i cants d'aucells.

Com que no tenia cap germana petita, jugaba jo tota soleta. Cap al vespre amb la quietut santa del bosc, corria i xisclaba escoltant atenta com el retronny dels meus crits me responia; i jo mol mes m'entussiasmaba semblant-me ben be qu'era algú qu'em responia. An aquella hora tan plena de misteri, m'embadalia amb els gemécs o cants de joia dels mussòls grills i gri-

paus i de tota mena de serenata monòtona fins al toc d'oració. A la primera campanada que sentia corria cap a casa puig que axis m'ho tenia manat la meua amorosa mare (a.c.s.). Ja era ben fosc i l'estar mes estones pel bosc me feia por.

Als sis anys vaig comensar d'anar a l'escola a can "Roig de la Fanga."⁴ Hi vaig anar fins qu'en vaig tenir vuit. Com qu'era al peu de la carretera, des d'allà varem sentir per primera vegada els crits subversius de "visca en Prim! Mori la Reina!" Era que havien destronat n'Isabel II⁵.

1869.

<L'escola>

Llavors vaig comensar d'anar a l'escola de religioses Carmelites a Palafrugell.⁶

iDeu meu! I que m'hi varem passar d'esglais!

A Palafrugell estaban ben fortificats.

La iglesia parroquial convertida am una fortalesa tota voltada de barricades.

Unes vegades eran les forses de D. Carlos⁷, i altres la tropa qu'ens feian corra espantades.

Al primé toc de sa campana grossa (sa Martinassa qu'en deien ses bruixes) que tocaba a somatén⁸ ja calia que ho pleguessim tot i cames ajudeume campí qui pugui cap a Llofriú faltan noies! L'endemà ja tot era passat i tornabam a l'escola com si res.

Que rebé m'hi trobava jo a l'escola! Si fos possible explicar tota la joia i admiració que vaig fruir el primer dia que hi vaig entrar, n'hi hauria per a ferne un llibre. Mai podia somiar veure unes coses tan sublimes i interessants! Aquells armaris curulls de feines boniques! Aquells mapes i punteros que jo no savia per a que servien! Aquelles fenomenals pissarres tan negres i que els guixos hi lliscaban tan rébé i els cuixins de fer puntes⁹ qu'els dits d'aquelles manetes no se veian de tan com se vellugaven!

Jo no perdía ni un detall de tot el que hi havia; tot per a mi era atraient. No hauria volgut que hi hagués cap festa; tan era lo que m'agradaba d'anar a l'escola. Hi vaig anar fins als dotze anys sempre ben contenta. I això que n'hi passabam de martiris per aquelles carrateres!¹⁰

Plujes i pedrades dels vailets del poble que com nosatros anaben i tornaban de l'escola de Palafrugell.

Tambe recordo amb joia les hores despres de dinar. Aquella bona cosina Pistola¹¹ (acs) qu'ens acullia a dinar a casasseua i ens contaba tantes rondalles cançons follies i corrandes i endevinaies.

Sempre semblaven noves. Eren tan boniques que arribaua l'hora de tornar a l'escola i el temps havia passat volant.

1873

<La comunió>

Als dotze anys vaig fer la primera comunió vestideta de negra i sense cap solemnitat com s'acostumava llavors.

La meua joventut no va lluir gaire.

A fora del poble a ballar no m'hi deixaban anar; i les festes les passaba fent flors artificials o labors delicades que havia après de fer a l'escola, o buscaba qui m'ensenyés a fer les noves que surtian. Quines hores mes delicioses hi empleaba! Passaban volant!

Quin deliri tenia jo per a ser mestra! Hauria estat el goig mes grant de la meu vida i no vaig poguer veure compleguts els meus ideals tan bonics! Alabat sia Deu!

1881

<El festeig>

Vint anys tenia com vaig conèixer el que del cap de pocs mesos fou el meu escollit company de la vida¹² (a.c.s.) Erem pel mes de gener.

Per el maig vinent ferem un viatge bonic¹³. Varem anar a Barcelona que jo no hi havia estat mai.

Varem anar també a Mallorca i a Montserrat.

1882

<Primer viatge a Amèrica>

El mes d'octubre del mateix any varem embarcarnos amb un vaporet que per aquell temps era molt maco i conegut. Se deia "José Baró" i pertenyia amb una Companyia Catalana.

Ferem via fins a la Habana. Hi varem estar vinticis dies per el viatge sempre amb bon temps i molt divertits. Del cap de poques hores d'havermos embarcat entrabem al Golf de S. Jordi. Varem ballar una mica: pro varem ser valents i no varem arribar a marejarnos.

L'endemà arrivarem a València. Varem desembarcar al Grao i amb uns cotxes com els antics de can Malánima¹⁴ de Palafrugell, ens varen portar a la capital. Hi varem dinar i passejar unes estones. Ens va agradar mol. Varem comprar unes paneretes de paia d'arros mol pintades i boniques. Cap el vespre varem sortir de nou fent camí mol suau i divertit.

Del cap de poc varem arribar a Málaga. També varem anar a visitar la tan antiga ciutat. Hi varem estar unes hores només. Varem visitar una iglesia i varem pujar una pila d'escalons per arribar al bell cim d'es campanar. Teniam una mena de cicerrone qu'ens guiaba.

Aviat varem retornar al vapor i mar enllà. Varem passar l'Estret de Gibraltar de nit amb un clar de lluna preciós. Ningú va anar als camarots; doncs tots encara que fós amb clar de lluna voliam contemplar les muntanyes de les dues bandes. La ciutat o vila me sembla que deien qu'era Tarifa, semblava ben be un remat de cabres blanques. Totes les cases eran blanques i semblava talment que lluien. La mar estava tan quieta que semblava que no es movia.

Varem arribar a Cadiz. Com qu'ens varem quedar fondejats mol lluny no varem anar a terra.

Com que tot va ser enllestit varem tornar a surtir i ja no m'hus varem aturar mes fins a Santa Cruz de Tenerife. Cuatre dies de mar una mica revolt que va fernes marejar una mica.

A Tenerife tampoc hi varem baixar per covardia meua. Ben decidits anar a terra varem baixar l'escala del vapor: pro com jo vaig veure qu'el bót qu'ens esperaba tan aviat era ran nostre com ben lluny vaig aturdir-me i no vaig volguer baixar. Unes fenomenals onades semblava qu'ens havian d'engulir. Hi varem estar una nit i part de dos dies.

Després, d'allà a Puertorrico hi varem estar tretze dies amb una calma mol ensopida i una calor que Deu n'hi dó. Passabam per uns claps de mar que semblaven uns camps de blat vert que la quilla del barco trencava com si fós una arada llaurada de nou. Era tanta el calor que sentiam, qu'en tocar les fustes del barco cremaban com si fossin enceses.

Un capvespre al passar vora uns fars que'm sembla en deien de Maternillos varem acostarnos massa a terra i varem embarrancar encara que poquissima cosa i tot seguit va ser arreglat.

<Sardanes a Puerto Rico>

A Puertorrico hi varem estar dos dias. Mai he vist tants negres com allà. Hi feia una calor horrososa. A la nit varem anar a donar tóms per la ciutat que llavors encara era espanyola, i la música de regiment, amb un lloc hi tocaba sardanes que deurian ser catalans una colla qu'ls ha puntajavan. M'hus va agradar mol.

Del cap de dos dies arrivarem a la Habana. Lo primer que va cridar-me l'atenció va ser el Dic de fusta flotant. Jo no me savia avenir d'aquell edifici tan

grant dintre'l mar. Un animat cant de galls semblava qu'ens saludaba. I no m'en recorda res mes. Hi ha vora curantasset anys d'aquets fets i aquell viatge no vaig fer notes com ho vaig fer l'any passat venint cap aquí.

Varen venir a rebrens a bordo en Isidro, un de can Llabí i un de can Taulerét.

(Que Deu els tingui al cel a tots ells.)

A la ciutat de la Habana llavors encara hi havia moltes cases de fusta. Les qu'eran d'obra eran de planta baixa amb azotea (terrat) i sostre mol alt. La nostre també ho era d'obra i mol ben construïda.

Tots els demantis sortien amb el tren i anabam a veure els poblets dels voltants. Jo m'hi embadalia contemplant aquells camps tant fèrtils que amb tan poc trevai feien tan bones cullites. Uns campats de boniatos i canya de sucre! Una munió de palmeres amb uns rams de dàtils que encantaban. Els pagesos llauraban amb unes arades de fusta com les més antigues que s'usaban a Catalunya. La terra era negra i fluixa i mol bona.

Els marges vo i essent al pic de l'hivern se veien atapahits de flors i els arbres cuberts d'espessa i exuberant verdor com si fossim a plena primavera. Feia una fresqueta bonica com un més d'abril a Catalunya.

Una vegada vaig veure unes flors vermeies mol boniques amb un marge: vaig demanar an el meu Joan (a c s) que m'en cullís un pomellet que tota joiosa vaig posarme a la mantellina. Un pagès s'en va adonar i m'hus va avisar de que eren flors verinoses.

Amb molta recansa vaig despendrem d'aquell bonic record que tant m'en-tussiasmaba.

Aixis varem anar passant els dies fent excursions pro el poble que mes va plaurem va ser Marianao¹⁵. Ja llavors encare que junt amb casetes de fusta hi havia uns jardins deliciosos i una font qu'en deien "El Pocito." Era mol vora de la ciutat.

Tambe anavem a bonicas funcions dels millors teatres que hi havia llavors. Y de solemnitats religioses no en deixabam ni una. Com que hi varem estar pocs dies, la qüestió era no perdre temps i divertimos. Del cap de dos dies de ser allà, varen fer la festa dels bombers. Tots eran negres i mulatos el còs de bombers. Varen fer una extensa i solemne professó honorant a la Verge de Montserrat que era la seua patrona i la portaban a pes de brassos. Les dones que hi assistien també eran negres o mulatas totes amb vestits de satí blanc i sabates de lo mateix. Portavan antorxes de vent.

Uns dies mes tart era la festa de San Cristofol. Era la festa més important de tot l'any. Varem assistir a l'ofici que va celebrar el Sr. Arquebisbe ajudat per

una colla de ministres. A la professó de la tarde hi portavan l'imatge de San Cristofol. Era un san mol alt i portava un nen a les espatlles. Tambe hi anaba l'Arquebisbe amb una colla de capellans que l'hi aguantaban el llarc mantell.

Aquell dia era l'unic de tot l'any que deixaban entrar amb un petit edifici nomenat "El templete" que s'hi guardaban uns cuadros de les carabels de Colon. En deien anar a veure la Habana.

La tia Cristina (acs) me deia que hi havia gent que feia anys qu'eran a la capital i que encara no havien vist la Habana i jo amb tants pocs dies l'havia poguda veure.

Aquell dia amb ella varem anar al colegi dels Jesuites que hi havia moltes coses boniques. Hi tenien un observatori mol important.

Del cap de tres setmanes d'haver arribat allà, el barco qu'ens hi havia portat retornaba de Nou Orleans carregat de cutó.

<Nàufreg i quarantena>

Varem acordar que lo més encertat era entornarsen cap a Llufríu i aixís ho varem fer. Varem sortir de la Habana ben contents d'haver-hi anat. Me sembla qu'era el dia 5 de desembre. Varem fer el viatge directament a Barcelona sense marejarnos. El dia de la Maredeu feia fort temporal. No varem sortir del llit i ho varem passar be. L'estret el varem passar de nit i després varem anar vora la Costa fins a Barcelona. Hi venia un naufrec d'una goleta carregada de fusta que s'en va anar a fons. Se veu qu'era practic de per allà i m'hos explicava els noms dels pobles que passabam. Ens anaba senyalant les estranyes muntanyes que per la seva rara forma, de l'una en deien "La mesa de Roldan" "La silla de Roldan" "La cama de Roldan" etc. Un dematí mentres esmorsavem el vapor seva parar en sec. ¿Qué hi haura? Sensillament resultaba que haviam tombat una embarcació de pescadors sense atres mals quel sust i la remuiada. Va se al tornar un Cap.

Varem arribar a Barcelona la vigília de Nadal. Mai havia vist el Capità tan enrabiad com aquell dia. I això que to el camí havia estat de bon humor conversant amablement amb tots nosatros. Es que tan ell com tota la oficialitat i cambrers eran catalans i mallorquins i això feia que simpatissim tan.

No haviam tingut ni un dia de malats teniam salut per a vendre, i la Junta de Sanitat o no sè qu'en tenia la culpa qu'ens varen fer issar la bandera groga en senyal de pesta i ens varen fer fer no me recorda conts dies de cuarentena.

Per Això D. Joan Rivera qu'era el nostre Capità, treia foc pes caixals cridant que teniam la patenta limpia i que no podian ni devian privarnos de desembarcar, pro no l'hi va valguer res sino que ens varen obligar a fer quatre dies

de cuarentena amb la bandera groga issada sense deixar entrar ni sortir ningú del vapor.

Lavors a Barcelona hi varem estar poc. Si jo no hagues estat tan desitjosa de reposar, hauriem arribat fins a Genova amb el mateix vapor; pro ens ho varem deixar corre doncs ja feia masse temps que rondabem d'un lloc a l'altre.

Arrivant a Llufríu no hi havia cap casa pera llogar. En Damià Gall en tenia una a La Barceloneta¹⁶ que no era acabada de fer perque no tenian cabals per acabar-la. Entre ell i nosotros varem acordar acabar-la per la nostra part, anant-nosho retornant no cobrantnos arrendaments.

Hi varem estar nou anys.

1883

Esperant el primer fill

Erem al mes d'Abril ple de llum i de temperatura benicne. Els fruits se deixan avivar an els abres. Les canturies i xerradisses d'ocells alegran l'espai. Tot es vert i exuberant, tot es joia. Festes de Rosers per tot arreu, en fi; es la temporada mes hermosa de tot l'any. Tots els boscos son florits.

Primavera, tot somriu. Tambe ho era per a nosaltres de primavera amorosa.

En mitg de tanta poesia acompanyada dels mes atraients i encantadors concerts boscatans que cantaban a festa, va venir el nostre primer fruit de benedició¹⁷ una xamosa nena encant de tothom qui la veia. Era petita i bufona amb una cabeiera que l'hi sortia de les gorretes i l'hi voltava tot el front. Quant me l'ha varen portar vestida semblaba ven be una nina de tan maca qu'era.

La joia nostra era imponderable.

La tinc presenta com si fos are i fins tots els mes petits detalls.

Era a la matinada del dia 16 d'abril.

Era un dilluns i no la varem batejar fins al dijous. Varen ser padrins el meu pare¹⁸ i l'avia Manela¹⁹ (acs.) El mateix dia com tot el convit va ser fora el Dr. Martí (Cabo) va operarli el cap. Va ser una petita pro indispensable operacio. Are ho solucionan sense operarlos. Es una cosa molt sensilla.

Va tenir tanta nomenda el bateig de na Gracieta que fins tota la mainada de Torrent hi va venir a cullirne.²⁰

La seua padrina tan alegroia com estava!

Era una velleta tan graciosa i bona que tothom la volia. Llavors tenia 84 anys i anava amb molta agilitat i sempre estava contenta de la vida.

Na Gracieta va anar creixent primeta pro aixerida qu'era el nostre encant.

1885

<El segon fill>

Dos anys després esperant un altre fill²¹.

De nou ens trobavem en vigílies d'un nou aconeximent tambe a plena primavera con tot son flors cants i riaies.

Na Gracieta era la nostre alegria. Enraonaba amb tothom i era de lo mes divertida.

I nosaltres estavem fruint l'esperansa de contemplar mol promte un altre boci de cor.

Erem al demati de la diada del gloriós Evangelista S. Marc. El dia 25 d'abril a les deu del demati ens arribava la segona filleta nostra robusta i maca com un angel.

Si la grant va ser celebrada del veinat perque era escaienta l'altre ho va ser per lo mateix i perque era a mes tan robusta. Del cap de dos dies la varen batejar i foren padrins el seu uncle Sidro i la meua mare (a c s).

Sempre va créixer a mol robusta i espavilada. Con va tenir set mesos ella i na Gracieta varen enmalaltir-se del catarro. La petita ho va passar forsa lleuger pro na Gracieta va sofrir molts mesos que s'en va cuidar morir. Les vaig portar a Banyoles amb l'esperansa que'l cambi d'aires la curaria pro vaig haver de retornar aviat perque encara s'enmalaltian mes.

Aquell mateix any hi va haver una invasió de còlera morbo que va matar molta gent. Allà ont n'hi va haver mes atacats va ser a Gualta i Torruella. Entrant a les poblacions hi havia uns llocs convertits amb lazarets²² ont hi fumigaben les persones per precacució de agafar la pesta. A Palafrugell era entrant als "Horts d'en Pistol."²³

Passat el maltemp del catarro, totes dues anaban creixent ben robustes particularment la petita. Com les mudaba per anar a missa les dues portaban vestidets blancs. Llavors Barceloneta estava tota voltada de boscos i per tornar de missa passabam per uns corriolets que cada u sels feia pel mitg del bosc com per anar mes dret a casa llurs.

Na Gracieta no se movia de la meua ma pro l'altre entramaliada se ficaba pel mitg del bosc procurant que jo no me'n adonés i recullia una ramaia (man-yot de troncs) que se posaba sota d'es bras i cap a casa com les dones del veinat. Jo l'hi renyaba perque s'embrutia o esparrecaba el vestit. Llavors ella buscaba una gatosa arrencada, l'agafaba per una arrel i l'arrossegaba fins a casa.

Era cum un baillet mol valenta i maca. Quina alegria m'hus donaban aquelles criatures! Les dues avies els ha estimavan mol i tot sovint les venien a veure. A casa de l'avia Manela hi anavan soletes.

1887

Nou aconçement

Con n'Aniceta va tenir 25 mesos un demati del enjardinat mes de maig ens arribà unatre nena filleta nostra²⁴. Era raquitica diminuta i preciosa, la mes bonica de totes tres. Una monada de tan aixerida. La varem batejar tambe aviat i sense gaire festa perque teniam por que sens morís de tan tan denerida qu'era. Una seua tia va servir de padri i de padrina i l'hi va donar el nom de Ernesta.

Va anar visquent delicadeta. Tot l'hivern el passaba be; pro'ls istius sempre estaba malaltissa. Va trigar mol a caminar; pro va enraonar mol aviat i era la mar de divertida. Con veia que l'hi planxava una gorreta o un vestit tota s'entussiasmaba de contenta.

Tenia sis mesos con el Sr bisbe de Girona Dn Sivilla va fer la visita pastoral a Llufríu i va confirmar a les nostres tres filletes essent padrins de la cerimònia els meus pares (a c s).

Con na Gracieta va tenir cinc anys va comensar d'anar a l'Escola de la popular Carolina (a c s).

N'Aniceta anaba a fer companyia a la seua avia Manela (a c s).

1888.

<Exposició a Barcelona>

Per aquell temps va haverhi la exposició de Barcelona²⁵. Hi varem anar a veurela.

1889

Sempre augmentant l'aròl de fills

Ja teniam les tres nenes ben cuidades i aixerides con un demati de febrer (o mes ben dit a la vetlla) ens va arribar un noi²⁶ de lo mes viu sa i robust i que va venir mol depressa qu'ens va fer trotar no poc a tots per lo ràpit que va presentarse que si ens descuidem passa de llarc que ningú hi es a temps. Con la bona de Na Túia²⁷ va arribar res hi va trovar per a fer. Ni ens en saviam avenir.

L'Ernesta s'el miraba embadalida i no la podiam treure de vora'l Noi.

La nostra llar benhaurada estaba plena de joia amb un nen tan robust i espavilat.

No varen faltar ximletes i atrevides dones qu'ennuolesin el serenissim pensament de na Gracieta fentelhi veure que aquell germanet qu'ella tan

estimaba l'havia feta caure de s'escambell. Entre tots varem procurar tranquilitzarla i com qu'era prou aixerida con les dones trapasseres l'hi comensaban les bromes ella els hi responia que s'escambell era per fer bugada.

Con el nen va tenir tres dies el varen batejar amb el nom de Florenci essent padrins el seu oncle Pau i la seua tia Merce que llavors era a la Habana.

Feia una fret rigurosa propia del mes. No hi ha rosa per bonica que sigui que no porti ben amagades les seus espines. Tan rebé que havia criat les nenes i en Florenci no hi va haver maneres de poguerlo criar. Va haver d'anar a dida amb tota la nostra pena. Tenia 5 setmanes. Con que la dida vivia vora de casa tots els dies el veiem amb goig com s'anabba refent. Tot somreia pera nosatros. Que mes voliam? Les criatures tenian salut i nosatros estabam encantats de la vida.

1889

Dos angels mes al cel

Tan contents que anabam passant la vida, qui ens ho havia de dir el dol que s'ens esperaba! Deu ho va volguer! Alabat sia per a sempre! Quins dies mes enuolats! Es que la ditxa no pot durar.

El mes d'Abril d'aquell mateix any dels nostres dòls haviam comprat la propietat d'es "Mas Farran"²⁸ i del cap de poc varem aterrar la casa vella i anabam construint la nova. Tot ens anaba vent en popa.

<La malaltia dels nens>

Els darrers dies del mes de juliol na Gracieta se va enmalaltir de xarrampió. Passat això va tenir pulmonia doble i per fi verola borda o pigota cristallina que se'n deia llavors. Feia una calor insoportable. Na Aniceta també se va enmalaltir de la mateixa pesta. Ben pocs remeis l'hi varem poguer fer. La pobreta va morir d'un atac cerebral que no hi va poguer fer res ningú mentres na Gracieta estava molt greu. Na Aniceta va morir un dilluns a les cinc de la tarde. Va tenir tres atacs. An el primer va quedar cega. Tenia una set abrusadora. Feia plorar de sentirla. Ella pobreta durant la malaltia volia que jo l'hi fes companyia i també ho volia na Gracieta. Vaig posarme al mitg dels dos lletets i axis acompanyaba les dues.

Na Anisset sofria tan que me deia que jo en tenia la culpa i que l'endemà la portarien amb una casa que maimés la veurian. Semblava un pressagi. No's va equivocar! aquell mateix dia va morir. L'endemà la varen ficar amb un ninxo²⁹; la seva petita casa que anys després junt amb les despulles de la petita Ernesta tot posat amb una caixeta ho varem traspasar amb un ninxo del Cementiri nou³⁰.

El mateix dia que va morir cridava "Mare dolenta! perquè me feu patir tan? I quin patir mare! Mare no me deixeu! Ai mare quina set que tinc! que vingui el pare no puc mes!" pobre filleta meva! Ho tinc tan present com si fos are mateix. El seu pare dormia cansat de la grant feinada que li portava les obres de la casa en construcció.

Per fi el seu pare va venir. Ja era tart, ja no cridava sino que tenia set i les forses d'aquella criatura tan robusta i espavilada s'acabaven i per fi com he dit a les cinc de la tarda la seva animeta s'envolaba a fer companyia a la munio d'àngels que hores feia l'esperavan deixant amb nosaltres aquelles despulles estimadíssimes que'ns omplien de dolor.

Lo que varem passar en aquells moments tan anguniosos tansols Deu ho sap.

Tantes vegades que jo m'havia cregut que tansols ella resistiria la pesta perquè era tan robusta i amb tan poques hores com va estar llesta!

Tenia quatre anys tres mesos i dies.

Varen treurem del cuarto a mi i a la difunta a fi que na Gracieta no s'en dongués conte estant com estava a les portes de la mort.

El seu pare i jo la varem vestir amb la millor robeta que tenia. L'hi varem taïar uns cabellets qu'encara son guardats amb un medallonet de plata.

L'hi varen fer un baguet de lo millor que se feia llavors amb una branqueta de flors blanques al capsal. La varen portar quatre noies de quinze a setze anys perquè pesaba mol i el poble era una mica lluny. L'hi varen fer ofici d'Àngels.

L'endemà mateix l'Ernesta va enmalaltir-se de la mateixa pesta. Desseguit la varem donar per perduda. Quin martiri per nosatros! Després de passat el xarrampió l'hi va quedar una infecció tan grant que la va fer sofrir imponderablement. Tan coneixement que tenia! Sempre volia qu'el seu pare o jo estiguessim amb ella; aixís es que mai la deixabam. Hi estava tota encarinada amb el seu pare! Sempre ens clamaba que l'hi treguessim el mal i que l'hi fessim remeis perquè tenia mol mal.

El seu pare davant tants trevais va plegar les obres a fi de poguer atendre les criatures.

L'Ernesta com ja no va poguer parlar ens buscaba amb la mirada d'aquells uis tan preciosos com tenia! Semblava que tansols de veurens vora seu se allaugeria una mica.

La teniam amb un bressol abaix perquè na Gracieta no s'enterés de lo que passaba.

Tres setmanes justes feia que sens havia mort na Aniceta i per consòl sens moria l'Ernesta deixantnos aturats. I lo pitjor que na Gracieta estava greu. Erem el dia 3 de setembre. L'hi varem fer un bagul com el de na Aniceta i tot lo referent al enterro tambe igual i fins la varen portar les mateixes cua-tre noies.

Tant que les vaig plorar! ditxoses d'elles! qui m'hagués profetizat llavors lo que me passaria amb els fills grans!

Va durar un temps que vaig quedar tan de mal humor i abatuda que fins la pobre de na Gracieta que tan delicada estava i tan cuidados necessitava, no trobava amb mi la carinyosa companyia que tan de be l'hi hauria fet. Era tan gran el meu dolor que res del mon m'aconhortaba. Per mí tot era dol i per tot trobava recorts d'aquells bocins de cor que tanta joïam'havian donat i que no podia curarme l'anyorament qu'en tenia.

En Florenci tenia 7 mesos i en mitg de tanta posterna creixia com un pom de flors.

No va tenir ni un moment de febre. Sempre estava amb els que comensaban d'enmalaltir-se o amb els convalescents i res l'hi va passar. I això que no s'escapaba cap criatura. A la dida se l'hi va morir la nena que va desmamar per a criarlo an ell i la mes grant la aixerida Marta tambe com na Gracieta va arribar ben vora d'es clot.

A Llufrí amb un dia en varen morir tres, dos de la Barceloneta i un del poble. Amb tres mesos en varen morir catorze. I pensar que de vegades se passen un any sense que se mori cap criatura i lo corrent es de dos o lo mes tres cada any.

Després de tantes sotracades na Gracieta va comensar d'anar per be. Tenia sis anys i con se va llevar no tenia forsa per caminar tan era lo enderrocada qu'estaba. Sort que va tenir bona gana i no va tenir cap recaiguda i se va refer aviat.

Jo no me refeia ni tenia anim per anar a missa a Llufrí per no passar davant les estimades sepultures que guardaben les meves filletes. M'hen anava a Torrent. Per fi una veïna tan va animarme que me vaig decidir a trencar el glas i acompanyada d'ella vaig passar per el cementiri ont hi vaig sentir un esglai no pas petit. M'hi vaig anar acostumant i després sempre més hi vaig anar sola.

Vaig estar quissab el temps que no podia dormir; me despertaba amb uns esveraments que me quedaba com atontada.

I na Gracieta aumentaba la meua pena preguntant-me sempre pobreta ont eren les nenes. De l'Ernesta aviat l'hi varem dir pro de l'atre no l'hi deïem

fins que fós ben refeta. Sempre l'hi deiem qu'era a casa de l'avia. Con se va sentir amb anims d'arriuar'hi ningú la va poguer aturar. Ella volia anar a buscarla. Hi varem anar i no va quedar ni un recó qu'ella no busqués. La buscava per dins de les caixes i armaris, sota dels llits bo i cridant-la pel seu nom amb un esverament que feia compació. Jo plorava molt i ni anim tenia per a explicarli que s'havia fet de na Aniceta.

La meua bona mare (a c s) va explicarli que havia vist una gran senyora tota vestida de blanc que l'hi havia posat una corona de flors i se l'ha havia enduta cap al cel amb els angels i que no l'ha busqués mes porque no la troveria. Per tota resposta va dir = i porque no me s'en va emportar a mi tambe aquella senyora amb els angels? Tan be que s'hi deu estar!

Va costarli mol de treures l'anyorament de les atres dues.

Com qu'el marit de la dida era fora a l'America, a fi de fer mes animada la vida de tots plegats varem determinar que tots els dies la dida amb la nena que l'hi va quedar i en Florenci vinguessin a dinar axis no estavem tan sols ni nosatros ni ella.

De nou haviam reprès les hobbres de la casa de Llufrui. Jo reposaba i m'havia anat tranquilitzant resignada a la voluntat divina.

Me recorda un fet que va ferme plorar mol.

Amb na Gracieta cada dia anabem a portar dinar an el seu pare que dirigia les obres. Un dia al sortir dels boscos de Barceloneta vaig adonarme que al bell cim de la nostre casa en construcció hi onejava una bandereta³¹. Era que havian covert la casa sense que cap dels operaris hagués pres mal i varen seguir una costum qu'encara hi es pro jo no la sabia. Con vaig ser al poble vaig posarme furiosa contra qui ho havia permès. Jo només tenia llàgrimes i no volia banderes. Veientme tan amoinada varen treurerla pera no tornarli.

Pocs mesos després

Es clar qu el cor no estava curat: ni pensarhi i lo que va trigar pro no hi havia mes remei sino fer un esforç i poc a poc prepararme per l'aconteixement que dintre poc esperabam.

Deu havia escullit dos plansonets de la meua soca pro ens n'enviaba un atre peraque ens acompanyés i desennuolés una mica el nostre cel tan negre des de feia temps.

1890

El dia quatre de mars estant tot blanc de neu venia al mon unatre filleta³² nostra el mateix dia qu'en Florenci cumplia tretze mesos i va comensar a

caminar. Era maquissima. Uns uis que parlavan i tota ella angelical. Amb tot i tantes penalitats com jo havia passat durant aquell periodo, era una criatura de lo mes sana i robusta. La varem batejar sense fer festa per el gran dol que portabam de la perdua de les dues difuntes. Va tenir els mateixos padrins que ho havian estat de n'Aniceta i fins jo hauria volgut que l'hi haguessin posat els mateixos noms; pro el seu pare no hi va venir be pretextant que sempre que la cridariam l'hi renovaria la pena de la que haviam perdut.

L'hi varem posar Angeleta Margarida i na Gracieta l'hi va posar Florinda al tercer nom. Tothom s'enamoraba d'una nena tan remaca. Era tota quieta i plorava mol poc.

En Florenci continuava amb la dida mol robust i aixerit i mimat com un reiet.

1891

<La nova casa a Llofrui>

N'Angeleta tenia alguns mesos i pel mes d'agost varem anar a viure a la casa de Llufrui.

La dida hi va arrendar una caseta i con nosatres ella tambe va deixar de viure a la Barceloneta. Hi varem estar nou anys a la Barceloneta.

Con³³ en Flor va tenir vintidos mesos el varem treure de la dida. Ella amb la seua Montseta varen anar a Cantallops a passar un mes a casa dels pares del seu marit qu'encara era a Amèrica. Con ella va ser fora en Florenci s'ens va anyorar tant que fins s'ens va enmalaltir. Ni volia jugar ni estar de bon humor sempre febrós que ni saviam que ferne. No hi va haver mes remei sino escriure a la dida demanant-li que retornés sino el noi s'ens moriria. Desseguit pobre dona va tornar i an en Flor tots els mals s'e l'hin veren anar sense ferli cap remei. Se va veure que tot el seu mal era l'anyorament de la dida.

Per lo mol obedient que va ser, te la marca an el front, de la penosa caiguda an es padris de sa porta forana. Era un dia que feia una d'aquelles tramuntanes tan furioses. Ell era tot entremaliadot i s'estava a l'era con qui diu desafiant al vent. Jo des d'es tarrat l'hi vaig cridar que fugís del vent i anés a casa. Va obeir tan depressa que amb els uis amborniat de pols i vent s'en va corre cap a dins i con va ser al lllindar de la porta no hi veia res i va caure de cap al caire afilat de la pedra picada rebent una gran ferida que tots m'hus varem esglaiar. L'hi varem curar amb fuies de rosa seca cuites amb vi.

Na Gracieta s'anava fent tot ple grant, quieteta i entenimentada.

Con viviam a Barceloneta sovint anava a fer companyia a la seua padrina Manola. La pentinava a la moda i despres me venian a buscar per anar a l'o-

fici. La seua padrina (a c s) encare portava la tradicional caputxa³⁴ de baïeta blanca com les seues companyones. Era costum de portarla plegada al bras fins a can Riera i allà se l'ha posaban i no havian de menester mirai ni agües. Posada ben endavant i moltes vegades la part baixa de la caputxa se quedaba esquena amont. Sort que sempre eran colla de dones que anaben a missa juntes. Devegades na Gracieta l'hi deia "padrina porque sou tan veia?"³⁵ i ella l'hi responia "un atre dia ho seràs tu" "no ho vull ser mai de veia com vos."

1891

<L'escola de Palafrugell>

Als vuit anys va comensar d'anar a l'escola a la vila. S'hi quedaba a dinar. Era forsa entremaliada. No pas que fós dolenta pro totes se les pensaba per a fer de les seues. Per tot arreu dibuixaba ninots pro forsa ben fets. Savia taiar unes tires de nines de paper que feien una sardana. Ni sé com s'ho conjuminaba. Feia unes cartes mol ben fetes. Tan be l'hi quedaban que la mestra eran les uniques que llegia; pro de cap o de peus ella havia de fer-hi quelcom que fes riure. En mitg d'una carta seriosa i mol atenta hi sortia amb cada acudit humoristic que feia quedar parada a la mestra. No l'hi renyaba per això perquè fós com fós l'hi feia gracia.

Encare a casa hi ha un llibre qu'el llegia jo con anaba a l'escola i després el va llegir ella i per fi el va llegir n'Angeleta tambe; qu'es ben ple de burinots dibuixats d'ella.

Amb la part literaria anabem mol be pro amb el trevai de ma no tan. Es cosa natural gairebe a totes les nenas que no ls'hi plau gaire cosir si no es labor fina.

Na Gracieta tenia ma expressa per dibuixar.

Na Angeleta anaba creixent tota aixerida robusta i bonica qu'encantaba. Era tota joguina i dòcil. Amb colsevol cosa s'entretenia tota soleta. Als catorse mesos comensava a caminar una mica per les vores o donanteli un dit.

1891

<L'Angeleta emmalalteix de polio>

Un dia sense més ni més va quedarnos paralizada. Cap dels seus membres tenian forsa. Se dolia mol de l'espinada. L'hi varem fer molts de remeis i lo que l'hi va enfortir mes la part mes flaca que va ser tota la cama cuixa i peu dret, va ser abrigar-li la part debil amb uns draps o mes ben dit compreses compostes de vinagre aigua sal i pebre negre. Erem pel mes de juliol. Con va tenir dos anys la varem portar a Barcelona i l'hi varem fer el primer aparato

ortopedic a can Clausolles. El seu cas va ser calificat de paràlisis infantil. Encare que va anar creixent mol robusta va quedar quelcom enderrida de tot lo que fan les atres criatures. Fins als tres anys no va fer cap pas per fora totassola. Va trigar a parlar i a coneixer les coses pro poc a poc anava fent.

1892

De nou augmentant la colla

Feia dos anys qu'estavam al poble.

Amb resignació cristiana jo anava soportant el meu feix de creuetes motivades per la perdua de les nenas i la pena que me donava l'estat físic de n'Angeleta.

L'estada al poble a tots ens plavia mol mes que a Barceloneta. La casa mol mes espaiosa. La gent mes reposada i el poble mes sa de còs i d'anima. Llavors com que Barceloneta era voltada de boscos no tenia aire i als istius sobretot sempre era un lloc mes malaltís.

Amb totes les nostres penes passades ens haviam anat refent i de nou esperavam l'arribada d'un altre fill. Llavors ja teniam la gavia mes grant i hi quevien mes ocells.

1892

El dia setse de Setembre de matinada ens va arribar el nostre angelical Serafi³⁶ (a c s). Tant robust i maco qu'era qui m'hagués hagut de dir que als trenta anys l'hauria de plorar tan! Deu ho ha volgut! Abaixem el cap! Era petitó ple de salut amb una careta de nena que tothom s'hi encantaba. Del cap d'uns dies el varem batejar amb els noms de Serafi Josep i Lluís. No va tenir padri i va serli padrina la meua germana Maria.

1893

<La malaltia de la Irene>

Quant ell va tenir deu mesos creixent de lo mes robust, jo vaig passar un atac de cobrin que vaig arribar mol vora de morir-me. Ell pobret tambe de la meua enfermetat en va anar mol malament. Erem els primers dies de juliol. Vaig anarmen al llit ben tranquila. No tenia cap dolor de ventre ni d'estomac sino que tenia es budells inflamats que semblava que m'hagués de reventar. M'anava posant tan mala que varen anar a buscar la mare i la meua germana Martina (a c s). En Jaume Sabaté i la seua Pepa (a c s) s'en varen emportar an en Serafi i sel varen tenir tres o quatre dies fins que jo vaig anar mes bé. Amb el meu sofrir tan fort, de bella nit varen anar a buscar el Dor Pons que va venir desseguit. Jo tenia una set que m'abrusaba. Tota me quedaba

freda i enrampada. Aquella rampa em donava un torment tan horrorós que quissab d'aunt me sentian cridar. Quina nit Deu meu Tota la família estava plena d'esglai vora el meu llit de dolors amb tota la por d'un funest desenllàs, de perdrem per a sempre.

Al ferse clar vaig demanar el capellà. Era Mn Pere Vila³⁷. Va venir i entre ell i tots els que m'acompanyaban varen animarme i me vaig aconhortar forsa.

El metge no s'en va anar fins a les nou, con ja li va semblar que podia deixarme prometent que a la tarda tornaria.

Tots els meus estavan desolats perque diu que semblava que vcien com m'anava aniquilant tant era lo que sofria.

Llavors jo tenia abundosa cabeiera i la tenia tota desfeta i esbuiada per sobre de mí, amb uns uis enfonzats i la mirada desesperada que feia compassió a tots.

Varen ferme uns massatjes a les cames amb draps de llana aixuts que varen omplirme de llagues i no vaig sentirme de res.

Per fi vaig referme una mica i el perill va haver passat.

Del cap de tres dies varen retornarme en Serafi pro jo estava mes morta que viva de tan debil per lo mol que havia sofert. L'estomac va quedarme no se com. Vaig arrapar una tós que no paraba mai i les meues forces s'acavavan. Quin istiu tan dolent! Fins a l'hivern no me vaig refer del tot.

Tots els fills varen anar creixent i de nou estavem encaminats con en Florenci n'Angeleta i en Serafi varen enmalaltirse de catarro. No podiam reposar.

1894

Tribulacions en grant

Els tres malalts estavan forsa atropellats. Els varem enviar a Girona ja que ens havian assegurat que portantlos a la fabrica del gas se curarien. Varem creure qu entre allò i'l cambi d'aires se posarian del tot curats. Per a cuidarlos hi varem enviar la dida d'en Florenci.

En Serafi s'hi va enmalaltir tan que ns el varen retornar a casa esperant que Deu hi fés mes que nosatros.

Amb totes aquelles trifulgues esperavem un atre fill. Quin còp me donava a mi veurem amb tants de malalts i tenirlos de deixar per passar un pas que tantsols Deu savia si en sortiria amb vida! Pro no hi havia mes remei.

1894

<Naixement d'en Lluís>

Per fi el dia set d'agost a la matinada ens arribava un robust i maquissim fill³⁸ augmentant axis la nostre colla de nens estimats.

Amb quina poca jòia ens va trovar pobret (a c s). I quins maldecaps passaba jo amb ell tan petit i'ls atres malalts sobretot en Serafi qu estava mes mort que viu atropellat per el fort catarro.

El dia del bateig varen portar els que teniam a Girona. L'endemà mateix els hi varem fer retornar puig encara que no feien via de curarse no'ls hi anava d'augment i fins se milloraban quelcom.

El bateig va ser animat perque axis ho varen volguer els padrins. Eren la dona d'en Marc Ferrer i el meu germà. L'hi varen posar Lluís Enric i Frutuós.

Del cap de deu dies veientme prou forta vaig anar a missa a oferir el nou fruit de benedicció.

El pobre Serafi no se refeia de tan forta que tenia la tós. Semblava que portavem un mort pel mon. Va arribar greuissim.

Pobres fills meus! Deu m'els ha presos con me donaven mes goig. Amb Ell estiguin.

Per ultim poc a poc les criatures se varen anar refent i de nou varem fruir una temporada de repòs.

1895

<El nou cementiri de Llofriú>

El dia de Sant Pere de l'any següent se va celebrar la festa de la benedicció del nou cementiri de Llufríu³⁹.

Per desavinencies que havian tingut amb les obres del cementiri, el meu marit amb el Sr Rector no estavan amb gaire pau. Ell com a arcalde pedáneo⁴⁰ del poble havia de presidir la festa. De cap manera hi va volguer anar; pro va permetrer que hi assistís jo amb tots els fills. Fins el mes petit i tot vaig portar a la esmentada cerimonia.

Gran festa de joia de llum i de flors

Na Gracieta acabava de cumplir dotze anys. Ella amb els seus companys i companyones tots nois i noies s'afanyaban a preparar l'aconteixement sublim. Anaban per les cases recullint coves de flors.

Na Gracieta se sabia tota la doctrina de cap a cap. Era la que mes feia divertir an el Sr Rector. Ell el pobre entre paciència i cops de canya anava preparant el seu remadet pera la grant festa.

Jo en tenia mol de goig veient aproparse el grant dia encare que pobreta de mi no me podia donar gaire compte del acte per una munió de causes qu'em prenia tot el repòs que jo necessitava. No obstant amb serenor d'esperit anava fent camí resignada a la voluntat de Deu. La 1ª Comunió de Na Gracieta i demés nois i noies del poble va ser de lo mes lluida que haguesin vist a Llufríu. Tota la festa se va fer com ella va volguer. Mn Lluís⁴¹ n'estava de lo mes content i amb tot la complavia.

L'altar atapahit de llum i de flors amb la gloriosa imatge de la Puríssima que presidia la cerimonia. Varem procurar que hi vinguessin cantors i l'armonium de Palafrugell. Hi va venir quissab la gent dels pobles vehins que no se cabia a la nostre iglesia. Mai hi havia vist tanta concurrència.

Els protagonistes de la festa, a la iglesia hi estaven quiets, atents abstrerts amb tanta magnificència com contemplavan, a fi que la seua festa tingués la sublimitat merescuda.

A la tarde tambe hi va haver funció propia del dia amb els actes acostumats, i fets uns angels sortian d'aquella primera festa qu'en servo memoria com si are mateix acabés de presenciarla.

Les nenes no anaven vestides de blanc perque an el poble no s'acostumava. Na Gracieta va estrenar un vestit de color lila mol maco. Un llibre rosaris i mantellina tot ben nou i bonic.

Tota la nostra colleta anava creixent i encare que l'estat de n'Angeleta ens donava quefer no obstant com que amb tot i la desgracia ella creixia mol robusta ho passavem millor.

Podria contar moltes graciositats dels nostres xamosos petits Serafi i Lluís; pro no tinc anim de parlarne per els recorts dolorosos qu'en tenim tots i que Deu els tingui amb Ell.

En Florenci anava creixent viu i maco com un pom de flors. Sempre volia jugar tot sol i amb coses de pagès. Una vegada per Nadal (o potser fossin els Reis) l'hi varen portar un parei de bous qu'el varen entussiasmar d'allò mes. Era tan lo qu estava content que con hi jugaba les mans l'hi tremolavan i tot sovint se l'hi trencaven i corria cridant "Gracieta! afegeixem sa cama d'es bou!" No s'en fiava del tot i s'ho volia afegir es noi tot sol.

1897

Dies de dol bo i esperant un atre fill

Ja feia alguns mesos que la meua mol estimada mare (a c s) estava tota enmalaltida con un dematí del dia de Santa Lluia ens varen portar la mala nova del seu traspàs. Ens va entristir mol i jo no m ho sabia acabar. Tenia setantatres anys i fins llavors havia estat una dona robusta que semblava que res l'havia d'aturar. Tan bona i caritativa i estimada de tothom! Tenia mol gust a vestir-se a la moda del seu temps com a bona pagesa amb mantons de merins negre a l'hivern i de crespò de seda a l'estiu. Portava dents postisses i semblava una dona jove amb tot i els anys que tenia.

Tambe aquell dòl va trovarme esperant unatre fruit de benedicció com amb la mort de les nenes anys avans.

1898

Pel mes de maig vinent una diada de Cincugesma a les cis del dematí mentres se celebrava la missa primera ens va néixer la petita⁴² i mol esparavillada nena que la varem haver de vestir amb robeta de la nina de na Victoria. Era tan repetida que semblava impossible que pogues arribar a viure. Tothom qui la veia deia "i qu'es espavilada! quins uis mes vellugadissos!" Era tot lo qu'en podian dir ja qu'era seca menuda i mol negra. Prometia quelcom de bò perque tenia les faccions boniques.

Varen ser padrins en Marc Ferrer de Palafrugell i la seua tia Martina (a c s). L'hi varen posar els noms de Montserrat Teresa i Lluia. No varem fer festa per el gran dol que portavem.

Quant ella va tenir dos mesos en Florenci que ja feia temps que anava a l'escola a Palafrugell el varen confirmar a la parroquia de la esmentada vila. Tenia nou anys.

L'estiu d'aquell mateix any va tenir el tifus. En Lluís el teniam amb gástrica tots a plegat i amb na Montserrat tan petita.

Atre vegada varem passar unes tribulacions tremendes. En Florenci va arribar mol greu. Va jaure set setmanes amb deu dies i deu nits de deliri qu'el consumia i ens tenia aturats. Un dematí ens el veiem ben acavat i Mn Lluís va extremaunciarlo creient-nos que no arribaria a les dotse. Va ser que la malaltia va fer el punt. Des d'aquell dia va entrar amb un estat de convalescència i varem tenir la sort que no va recaure sino que tenia una fam canina que si l'haguessim volgut creure s'hauria enmalaltit de nou.

Con va estar ben refet el varem portar a Barcelona per la sordera que patia ja de mol petit. El Dr Suñer i Molist llavors era l'especialista mes indicat per aquella dolencia fisica. El va curar sino del tot pro hi va trovar mol de alivi.

Con na Montserrat va tenir set mesos va tenir una infecció als fronquis i als budells que sens va cuidar morir. En va sortir perquè Deu ho va volguer i perquè no era mortal. Semblava mentida que un cos tan diminut i denerit pogués resistir tan de mal.

Con ella va estar ben refeta na Gracieta i jo varem passar una marfuga qu'era com una pesta que atacaba de cent els norantanou. Era benicna i tot; pro deixaba tot el còs atuhit que un cuidaba no refersen. El trovamos malaltes totes dues va ser la causa que triguessim a refermos mol mes.

1899

<El pensionat de les Carmelites>

Cap a la tardor d'aquell mateix any a mi se me va posar un tremolor que devia ser un estat nerviós produït per tantes tribulacions i criar na Montserrat. La vaig desmamar i ella se va refer i jo tambe.

Con n'Angeleta va tenir deu anys la varem posar al pensionat de les religioses Carmelites de Palafrugell ont hi va estar sempre mol contenta.

1900

Mes tribulacions i dies de dòl

El meu pare tan estimat era un home de molta salut. Trevaïador com el primer. Cuidava la seua propietat amb una tan grant vigilància que tot semblava un jardí. Conexia tan la pràctica de l'agricultura i tan l'hi plavia que s'en podia dir qu'era un bon pagès d'aquell temps.

Tenia setantacinc anys i des de la mort de la meua mare companya seua dolcíssima des de feia tantissims anys maimes se l'hi va veure tenir goig. S'havian casat s'en pot dir qu'encare eran criatures doncs ell tenia disset anys i la mare divuit i s'estimaven mol. Aixís que no se va curar l'anyorament de l'un de l'altre i del cap de dos anys d'haver perdut sa companya va venir-li una pulmonia que no va poder combatre i amb pocs dies ens varem quedar sense pare. Va finir el diumenge de Passió. La seua mort va ser ben be la del just. Moments avans anava recomanant a la seua filla Martina que guarnís el Monument i que l'hi resés jaculatories mentres ell pobre pare meu cantaba el responament dels goigs del Santíssim i axis va acabar aquella vida tan aprofitada deixant-nos adolorits i anyoradíssims de la seua companyia. Al cel sian tots ells.

Amb totes aquelles memorables penalitats a mi m'anava arribant l'hora de ser mare del últim fill de la nostra colla.

Encare el cor plorava amb tot el dòl, con una tarde del dia 24 d'agost festa del gloriós apostol S. Bartumeu ens arribà una robusta i bonica filleta que tothom qui la veia la celebrava.

Del cap de pocs dies la varen batejar sense cap mena de festa degut als dols que tots portavem feia tan de temps. Varen posarli els noms de Maria⁴³, Mercè i Lluïsa. Varen ser padrins en Salvi Bassa que llavors tenia uns 15 anys i la seua tia Maria la esposa del meu germà.

En Salvi varem ferlo padri tan jove perquè na Maria tingués padri molts anys i el pobre s'ens moria als disset (a c s). El temps que va viure l'estimava mol a la seua fillola. Con retornava de Barcelona ont hi residia l'hi portava nines i altres juguets i con escrivia a casa sempre encarregava petons per a la seua petita fillola. Que Deu el tingui amb Ell ja que va morir com un Sant Lluís.

1901

<Comunions>

Con en Flor va tenir dotze anys va fer la seua 1ª Comunió. La festa va ser a Palafrugell amb els Germans Maristes⁴⁴ qu'ell hi anava a l'escola des de feia anys.

N'Angeleta aquell mateix any la va fer tambe al convent de les Carmelites⁴⁵ de Palafrugell. L'hi vaig conjuminar un vestit de batista blanca senzillíssim pro va ser el mes celebrat per el seu bon gust.

1902

<Primers escrits de Gràcia Bassa>

Mentres encare en Florenci anava a l'escola, a ratos anava a despatxar a can Gori⁴⁶. Del Cap de poc s'hi va quedar a menjar i a dormir pro encare a les tardes anava a l'escola. Els diumenges a la tarde venia a casa i amb na Gracieta els nois i un gos que l'hi deiem clarín i sa mutxilla ben proveïda d'un bon brenar anavan a fer excursions unes vegades cap a Fitor, atres cap a Cramany o allà ont els hi plavia. Retornavan de lo mes contents havent empleat la festa ben profitosa i allunyats de diversions perilloses.

N'Angeleta s'anava fent grant i encare que amb la seua creueta de l'aparato i una mica coixeta pro de lo mes aixirida i robusta. La portavem amb paciència perdonant-li travessures compadits del seu estat físic.

Mentrestant na Gracieta comensava de fer ratlles curtes que l'hi publicava alguna revista local entre elles "La Cronica"⁴⁷ qu'era un setmanari que llavors se publicava a Palafrugell i algun dels de Girona. Eran cosetes sempre boniques que l'hi varen portar bones amistats que l'encoratjavan a fi d'anar avensant el seus ideals literaris.

1903

<Les amistats de la Gracieta>

D'aquí en va venir la coneixença amb en Busquets i Punset, la Sara Llorens⁴⁸, Mercè Padrós⁴⁹ etc. Mn Piera⁵⁰ qu'encare llavors estudiava i l'nomenavam "En Vicentet" també escrivia i era tan ell com tota la seua família mol amics de casa. Axis era que na Gracieta se va poguer conjuminar un manyoc d'amistats junt amb la devoció que l'hi tenien els de l'Escut Emporità de La Bisbal i tot plegat feia que s'anés desenrotllant literàriament encare que gairebe sen pot dir que se va formar a la seua manera amb la poesia expontania produïda per l'ambient d'aires de flors de bosc amb que convivia qu'es la mes excelent escola. Marges florits, fondalades plenes de nius i verdors exuberants era lo que junt amb les nits clares i severes que fan relluir la volta del nostre cel atapaït d'estels molts d'ells amb noms coneguts i la carretera de Sant Jaume que se pot contemplar a pler; tot oplegat entusiasma l'intel·ligència d'una joveneta adolescent com l'hi passava an ella. Mes tart va contribuir amb alguns Jocs Florals que l'hi varen valguer algunes boniques recompenses.

Amb tot el seu moviment literari va estar una temporada delicada que va haver de reposar i ben encaminada va restablir-se en nom de Deu.

Eren una colla d'amigues pageses que se divertien per les fires i festes majors ballant sardanes ball predilecte de totes elles.

1904

<El mestre de Llofriu>

L'amistat que havia fet amb en Busquets i Punset va portar la coneixença amb la família Llorens i el mateix Ton (en Busquets) un diumenge al migdia amb el tren-correu ens arribava acompanyat d'en Joan Llorens⁵¹. La seua visita va coincidir amb la que llavors mateix trovant-si junts ens feia l'arcalde del poble el tristament popular Cinto qu'ens presentava en Badó Badès i Carmella com a professor de la canalla del poble. Pobre mestre! Que n'hi va passar de martiris a Llofriu! Es que amb ell... no n'hi havia mes que Deu n'hi havia posat. Era un pobre home i res mes. Va ser mol curiós que s'hi trovessin precisament uns i atres a la mateixa hora. En Joan i en Busquets plens de pols sens esma de tanta calor (erem al juliol).

Varen trobar na Gracieta que fregava el menjador i anava... no sé; com per a fer feina. Els dos bons amics varen anar a cal barber qu'els hi rentés la cara i na Gracieta va acabar la feina i se va anar a empolainar una mica i con els atres varen retornar a dinar ni ells ni ella semblaven els mateixos.

En Joan pobret encare no pesaba tres unces. Amb tot, era mol guapo. Tenia una carona de bon minyó amb una mirada carinyosa que semblava que parlava.

Hi varen estar poc. La mateixa tarde s'en varen anar cap a Palamós i Sant Feliu.

Del cap de poc varen retornar en Joan i la seua germana Sara. Hi varen estar alguns dies. Els nois de casa varen idear rebrels amb lluminarie que consistien amb ficar espelmes a dins de carbasses i penjarles dalt ses branques d'es matllers grossos de casa cosa qu'el seu pare no ho va permetre segurament per a no cridar l'atenció de la gent del poble.

Els dos germans hostes nostres estimats volien que na Gracieta els acompanyés fins a Pineda i s'estigués uns dies allà amb ells. Es clar que an ella l'hi hauria agradat mol una passejada tan bonica; pro el seu pare no ho va permetre pretextant que teniam una feinada grant amb fer el vi. Va acompanyar-los fins a Palamós quedant-se amb recansa de no poguer arribar fins a Pineda.

1904

<La partida de Florenci cap a Amèrica>

Aixo qu'esplico devia passar pel mes d'octubre.

Del cap de poc en Florenci qu'encare estava a can Gori va determinar-se d'anar a Amèrica amb en Joan. Per aquell motiu l'hi varem escriure si l'hi venia be de complaurens i va respondre que tota vegada que volia anar a San Feliu a despedir-se dels seus germans acabaria d'arribar a casa i parlariem de tot. Va venir me sembla per aquells dies de Capdany⁵². Feia una tramuntana d'aquelles tan fortes i fredes que no se pot anar pel mon. Na Gracieta va anar a esperar-lo a la estació. Portava un vestit de panyet color granate que l'hi estava mol be. Jo no sé la mainada que s'hi tenien amb ella pro la qüestió que no sé pas la colla que la varen seguir cap a la estació. També pot ser ho motivés que els petits seguissin an els nostres Serafi i Lluís (a c s) i tots junts acompanyessin a na Gracieta a rebre al bon amic.

Llavors va venir tot sol. Va portar un pomellet de violetes frondoses i boniques que devien haver crescut i florit ben arresserades de la fret. No eran pas ampurdaneses que no haurien pas resistit les glassades produïdes per la tramuntana.

En Joan a casa hi va estar uns dies i varem combinar la sortida d'en Florenci. En Joan i na Gracieta amb consentiment del seu pare i jo varem combinar el seu camí amorós qu'encare perdura i que Deu els fassi ben felissos i ben acompanyats de la seua colla de fills fins que vagin amb es morro al sòl⁵³ de tan veis (dita ampurdanesa: pro no desitjo pas que vagin tan geperuts encare que siguin veis com es camins).

En Florenci tenia setse anys. A can Gori entre es dematins sols, i després tot el dia hi va estar quatre anys sempre ben estimat dels seus amos encare que

per la seua part no hi estava gaire content perquè tenia altres ideals que no podia portar a cap.

Uns dies avans d'embarcar-se jo vaig anar a Barcelona per matricular-lo a la Comandancia de Marina d'allà, perquè no el detinguessin per qüestió de la quinta.

A Palafrugell varen quedar veient visions con varen saber qu'en Florenci s'havia pogut embarcar sense fer el diposit de trescents duros com estava establert llavors. Con jo vaig anar a la Casa de la Vila a demanar una cèdula per en Florenci, el popular secretari en Mascort va dir-me amb aquell seu posat tan ironic: "que te creus que t'el embarcaràn al teu fill si no fas el diposit de trescents duros? Jo, de cèdula ja te'n donaré per a ell: pro ja veuràs com si l'embarcas clandestinament t'el faràn retornar en terra i no surtirà per l'estranger." Jo l'hi vaig dir "bueno home ho provarem." Com que tot va anar com una seda després a Palafrugell ningu mes va pagar la esmentada quantitat. Con algun xicot se volia embarcar i anavan a trovar an en Mascort pera demanarli datos, ell sels treia del davant bo i diguentels hi "aneu a consultar amb n'Irene de Llufrí; qu'ella ho sap be com se fa." I ja ho crec que varen veure qu'era una cosa mol senzilla: anantsen a la Comandancia de Marina de Palamós amb poques pessetes els hi arreglaban tot.

1905

Primera branca amorosa que se despren de la sóca

Erem a la darrera desena de Gener. Glassava de tanta fret, i la furiosa tramontana ens tenia atuits. Una bellíssima matinada i dic bellíssima perquè an el cel no hi havia ni una trenyina qu'entel·lés el vellugament d'estels. An aquella hora la tramontana dorm i encare la gelada no ha emblanquinat els camps. Eran per lla les tres. Me sembla qu'els nois (acs) tambe hi eran amb na Gracieta i jo que acompanyavem an en Florenci. Erem a l'estació esperant el primer tren que sens l'havia d'emportar fins quissab els anys. Amb tot i que jo l'vaig acompanyar fins a Barcelona, com des de l'estació vaig veure venir el tren que passava cap a can Avel·lí⁵⁴ ja me semblava qu'era un facinerós que venia robarnos-el; tanta va ser la impressió que va fer-me. Tots estavem tristos. Regularment les separacions mai son agradoses i els que se quedaban allà a l'estació an aquella hora tan quieta i solia teninse de separar del germà volgut eran uns moments adolorits com tambe ho eran per el pobre Florenci que deixaba tot lo que mes estimaba per anar a lo desconegut per ell. Sort de la bona companyia que no l'hi havia de mancar.

Feia molta pena deixar la petita colla allà pro teniam el tren davant i no hi va haver mes remei. Varem pujat i cap a Barcelona on hi varem trovar en Joan i tota la seva familia tambe atribulada per el viatge que ell anava a emprendre.

Fets els preparatius va arribar l'hora d'embarcar-se que me sembla va ser a la tarde. Germans parents i amics varen anar acompanyarlos fins qu'el vapor va surtir del Port.

Les dues mares i no me recorda qui mes ens varem quedar amb la pena i desconsol propi d'aquets aconteixements.

De pel camí va enviar poquíssimes lletres. Fins va tenir l'humor de omplir un cartronet en forma de postal amb tota la mainada de Llufrí en Joan na Gracieta el Sr. Rector el Mestre Badó o no me recorda qui mes.

Des de Buenos Aires va contar mols epissodis del camí; pro no me va dir qu'el rellotje que jo l'hi havia comprat a Barcelona havia anat a daltabaix del Río de la Plata com hi varen anar ara fa vora un any les meves uieres.

Primer va anar a trevaïar a Toay⁵⁵ lloc ont hi va passar un aprenentatge ben negre segons ell s'esplicava i que jo amb cartes procurava amorosir des de Llufrí.

Després va anar a trevaïar a la Colonia Catalana ont hi podia fer de pagès qu era lo que mes desitjava.

Mes tard va retornar amb el comer i se va enginyar.

Els nois (acs) se varen anar fent grans i continuaven a l'escola dels Germans Maristes i varen fer la primera comunió a l'Hospital de Palafrugell⁵⁶ que hi tenen una capelleta mol bonica. La cerimonia la varen celebrar tots dos amb un mateix any.

1906

<Gràcia Bassa mestre d'escola>

L'any següent amb un mal moment mentres corrian jugant pel bosc en Lluís va caure amb tan mala sort que va trencarse un bras. Erem el dia de Cendra. Ja l'varem tenir curanta dias amb el bras encanyat i estirat reposant-lo amb unes fustes cuidant-lo com si estigués malalt a fi d'evitar un mal pitjor. Com que la cura va anar be no hi va haver cap complicació.

El va curar el Dr. Pons metje de casa.

Aquell mateix temps na Gracieta va obrir una escola a casanostra mateix⁵⁷. Hi venien nens i nenes i fins n'hi venien de Torrent i de Fitor. Varen fer una fotografia a l'era de la casa que me sembla qu'eran una cincuantena. Tots venien contents i les mares no savian com esplicar la seva joia dels avensos que feian els seus fills. Les nenes més grans cosian tota la roba seua i dels seus germans i fins i tot els vestits de festamajor.

<Serafi Bassa aprèn ceràmica a la Bisbal>

En Serafi (acs) tenia vora catorze anys i va anar a treballar a La Bisbal preparant-se per conèixer la ceràmica. Ben poca cosa hi havia allà pro per lo menys va aprendre de fer anar el torn a casa d'un terrisser que tenia molta fama que l'hi deien "En Peret de na Josepa."

1906

Funest desenllàs tan trist com inesperat.

<L'enterrament del marit de la Irene>

Feia un mes qu'en Serafi treia a La Bisbal. Hi estava de lo mes content. A hores combinades anava a estudi amb els Germans Maristes d'allà, i els diumenges venia a passar el dia a casa entornant el dilluns al demati.

Feia un més que hi era com el seu pare se va posar malalt. Primer semblava que el seu mal no tenia cap importància. L'atribuïam a la forta calor que feia i ni se va posar al llit. Com que delicadot ho estava sempre pro el cuidavem tan be com saviem i anava tirant.

Tenia seixantaset anys. Aquella enfermetat m'ho va enganyar an ell i a nosatros. El metje deia que com el temps refrescaria se posaria be. Tenia un estat gàstric que no l'hi donava cap molestia forta pro no anavem ni endavant ni endarrera. Així va durar sis setmanes sense tenir mai febre ni fer un dia sencer de llit.

Conversava amb nosatros i amb tothom com si només tingués una forta debilitat i res més. Res l'hi feia mal i no obstant el mal l'anava aniquilant com una cosa amagada que fa l'seu fet traïdorament. Com que no donava cap molestia per assistir-lo en el cuidavem na Gracieta i jo solsament, confiant amb que d'un dia a l'altre donaria canvi favorable i aviat se refaria.

Quant vaig veure que estavem tan encalmats dies i mes dies, vaig demanar an el metje quin concepte en tenia i si corria algun perill de complicarse qu'el desitg nostre era tenir una consulta de metges. Ell me va respondre que de perill n'hi havia de que l'hi vingués un atac de col·lapse i que no tenia cap inconvenient amb lo de la consulta. Varem quedar que jo prepararia el malalt i que tindriem la consulta l'endemà a la tarda. No varem tenir aquest afany. Qui ens ho hagués hagut de dir!

La nit vinent la varem passar forsa malament. Jo veient qu'empitjorava no m'atreia a parlarli de lo de la consulta perquè ell no se veia mal i podia causar-li impressió dolenta. A la matinada va tenir el primer atac de col·lapse encara que no va ser mol fort. Així an ell el va assustar. Davant aquell accident desagradable l'hi vaig parlar de la consulta qu'ell va aprovar dient qu'era un pensament mol encertat.

Con va ser mes tart jo veia que anavem mes malament i ell tambe s'ho coneixia i va demanarme que anessim a buscar a Mn. Lluís perquè ell no anava pas be.

Erem un divendres i encara va encarregar an en Xico Garriga tot lo que l'hi mancava que l'hi portés de La Bisbal.

Mn. Lluís va venir i després de breu estada s'en va entornar assegurant-mos que no hi havia cap perill imminent. Va dirnos que l'havia animat mol i fins va renyarme perquè deia que jo era mol poruca que desseguit m'acovardia i que no n'hi havia per tan.

Jo el vaig creure pensant qu'ell tenia mes experiència que nosatros.

Amb tot, vaig enviar a buscar en Isidro i na Mercè per lo que pogués ocórrer i que no estessim sols.

Ells l'hi feien companyia i jo m'en vaig anar a baix a fi d'esbargirme quelcom doncs entre na Gracieta i jo soles cuidant-lo i la calor que feia, tenia necessitat d'airejarme. Del cap de poc hi vaig tornar pujar, i l'estat d'aquell meu estimat va esglaiarme. Que poca vida l'hi quedava! De nou vaig enviar a buscar a Mn. Lluís. Ens varem quedar amb el malalt en Isidro en Ton Feliu i jo. Na Gracieta s'en havia anat a reposar unes estones que prou ho necessitava. Jo veient estingir la vida d'aquell ser estimat vaig cridar a na Gracieta. Quins moments Deu meu! Jo vaig esverarme cridant! La pena'm conseqüent veient desaparèixer l'estimat company de la meua vida qu'm deixava per a sempre sense'l consol dolcíssim d'haver rebut els sants Sagraments com havíem demanat ell i jo. Deu ho va voler així: alabat sia per sempre!

Con Mn Lluís va arribar ja era difunt (1) (La benedicció crec que va rebre-la.)⁵⁸ Llavors se va veure si jo era la poruca i si ell badava.

Va finir a la una de la tarda de la vigília de la Nativitat de la Verge. Aquell mateix dia complia setze anys que havia mort la seua mare.

Varem veurens tan sols i atribulats que no ens ho saviem acabar.

En Serafi encara era a la Bisbal. M'el varen anar a buscar.

L'enterro tot va ser a us i costum del poble. Per voluntat moltes vegades expressada del difunt no varem demanar cotxe fúnebre. M'ho tenia encarregat feia molt temps. El varen portar vuit homes veïns de casa com era antiga costum del poble. Hi va haver tres capellans al enterro cosa que era poc de costum ja que només ho fan els de bona posició. Hi va assistir una concurrència nombrosa que ni sé la bona gent d'on surtia. Com que la mala nova va corra depressa, de Palafrugell quissab els que varen acompanyarlo que nols hi havien convidats. Que Deu els hi pagui la seua bona voluntat ben acollida per nosatres.

De maldecaps en varem passar una pila per enllestir la herència a fi que mes tart no hi hagués complicacions. Encare que no hi hagués documents de darrera voluntat del difunt, convenia no descuidar les degudes diligències. Varem quedar sols an el mon els meus set fills i jo. Mai vaig acobardirme per mes entrabancs que trovés. Com qu'era mol just tot lo que jo pretenia fer, això sol me comunicava serenitat i coratge.

Vaig anar a consultar el nostre fet a l'advocat Sr Escoda de la Bisbal i ell i el Sr Vasquez (a c s) varen encaminarme per a tot lo que necessitava i no me varen deixar fins que ho varem tenir tot enllestit.

D'impresions en vaig rebre de mol fortes sent axi que jo mai m'havia cuidat d'atre cosa que de la casa i els fills; tenint qui se cuidava de tot lo demés.

En Serafi s'en va entornar a treuar a La Bisbal i en Lluís a l'escola (Deu els tingui tots amb Ell).

Una de les impresions mes tristes que vaig passar mentre donava curs a les diligències judicials de la herència, va ser con vaig haver de fer la petició verbal an el Sr Jutge de 1ª Instància peraque fes la repartició entre els meus set fills ja que el seu pare no ho havia fet. Que Deu l'hi pagui lo indulgent que va ser per a mi an aquells moments tan anguniosos! Era català. Me sembla que se deia Amat. Prou que s'en va donar comte de lo adolorida qu'estava jo i que no tenia ànim per a demanarli lo que calia! Ell anava revestit dels habits de Jutge que feia mol mes respecte i jo vaig comensar de pensar que aquell home que jo no havia vist mai, m'havia de fer de pare an els meus fills, i vaig sentirme nerviosa i aturdida, i encare sort que anava acompanyada d'en Serafi encare qu'era una criatura; pro no anava sola del tot. Ni aixo crec que devia permetre el Jutge perque tinc entés que aquell acte era rigurosament obligatori d'esser ell i jo sense ningú mes; pro va tolerar la companyia d'un xicot veient qu'era un dels meus fills. Va ferme tan de respecte aquell magistrat, que no vaig tenir prou valor pera demanarli si volia repartir la nostra i ben nostra propietat an els meus set fills amb parts iguals.

¿Perque aquell home tan fantastic s'havia d'enredar amb tot lo nostre? Perque era unicament ell qui ho podia resoldre. Con va veure que jo ja estava una mica refeta del meu passat aturdimet, ell mateix va ferme les preguntes referents an el cas i vaig haver surtit d'aquella diligència responnent ni sé com; pro ja era passat.

Després, hi vaig haver de portar ni sé cons testimonis del poble peraque justifiuessin que tots set fills eran d'un mateix matrimoni, que no en tenia cap mes i no sé pas que mes coses varen demanar.

1907

<Nova residència a Olot>

Del cap de mitjany ho teniam tot enllestit i ben preparat per a arreglar la propietat que teniam a la Habana. Aquí vaig donar an els meus fills una gran prova d'afecte desinteressat, renunciant a favor d'ells, tots els drets que tenia ben meus de la propietat de Catalunya qu'eran el meu dot i l'escreix que me pertocava per haver sobreviscut i lo de la Habana que per les lleis d'allà em pertocava, cose que ho dono per ben empleiat.

Enllestit que ho varem tenir tot, varem treure en Serafi de la Bisbal i varem fer els preparatius pera la surtida de Lluíu.

Varem arrendar la casa i terres i ens en varem anar a residir a Olot. Erem pel mes de Maig.

L'any avans pels Jocs Florals de Girona havian premiat a na Gracieta. Hi va copsar el premi de la Diputació qu'eran doscentes pessetes.

A Olot hi estavam mol rebé. Na Gracieta va ser la única que s'hi va anyorar. Deia que anyoraba les nostres montanyes i torrenters que tanta poesia l'hi inspiravan. I tan poetica com es la comarca olotina! Crec que tots hi reposavam completament i fins la mateixa Gracieta s'hi va anar aclimatant i va tenir el seu vall d'artistes i literats que s'ajuntavan a casa i fins va formar part del Jurat calificador dels Jocs Florals⁵⁹ d'aquell any.

El poble ens va acullir mol amablement com si hi hagués molts anys que hi visquessim.

Jo m'hi trobava animada veientme tan deslligada de trapasseries que no mancan mai pel poble; pro allà, com que no conexian res nostre d'intimitats ni nosatros d'ells, tot plegat comunicava una dolça placidesa i fruïam un repòs moral tan gran que retornava de mort a vida.

Les petites anaven a l'Escola i tots grans i petits a dibuix amb els Bergas pare i fill⁶⁰. En Serafi aprenia l'escultura i en Lluís (al cel sian) de manya mecanic i n'Angeleta el piano i cusir. Tot anava com una seda.

El mes de Juny o sigui del cap d'un mès que hi varem ser, ens va arribar en Joan que venia a pendrems na Gracieta.

Els preparatius del seu casament se pot dir que anavan barrejats amb l'enrenou dels Jocs Florals ja que gairebé se varen conjuminar del tot a casa i la festa va celebrarse els mateixos dias del seu casament. La cerimònia de tan sensilla festa va celebrarse a la parroquia del Mercadal del Girona el dia 2 de setembre del mateix any. Acavo de dir que la cerimònia va ser sensilla perque no devia verificarse d'atre manera puig encare estavem de dol del seu

pare (a c s). Ens hi varem reunir en Joan amb la seua mare (a c s) i les seues germanes cunyats i nevots els meus fills i jo. En Florenci s'havia quedat a Trenque-Lauquen⁶¹. Varem dinar a la Fonda dels Italians i els noucasats s'en varen anar a passejar la seua joia i nosatros varem anar a passar uns dies a casa a Llufríu. Era un dia que va ploure mol.

A Llufríu hi varem estar poc perquè havien de ser a Olot per els Jocs Florals.

Que n'estava jo de contenta de veurem na Gracieta sobressortint de les demés noies catalanes essent la primera que amb tots els aplaudiments dels senyors olotins pujava els escalons del escenari del teatre Principal d'allà, per anar a seure al costat dels seus companys de Jurat qu'eran El Dr Martí i Julià⁶² en Josep Ma Folc i Torres⁶³ en Sans i Bori i un Capdevila oloti que l'hi deien "El Moreno jove."

Al sortir de la festa donant vols pel Passeig del Firal era mes obsequiada ella que nopa la mateixa Regina de la Festa amb tota sa cort d'honor. En Joan i na Gracieta varen anar a dinar a "La Gavia" (Centre Catalanista) amb els dels Jocs Florals.

Mentrestant en mitg de tanta festa a mi se m'anava acostant el nuvol negre que tant temps feia oiraba. Ja hi venia bé a tot lo que convingués; pro m'adoloria tan, era tan trista la separació que veia tan aprop de mi, que no tenia humor pera anar preparant la sortida. ¿Perque les coses que plauen s'acavan tan prest? M'esperava el cop amb una tristesa que només de mirarmels ja me queien les llàgrimes. Era la segona branca que se separava de la soca amorosa. I pensar que quissab el temps que duraria la separació! De nou abaixaba el cap resicnada a la voluntat de Deu.

1907

Dues mares afligides

Era el dia 1er d'Octubre o axis m'ho sembla, que sortirem d'Olot na Gracieta, les petites de casa, n'Angeleta i jo. Els nois (a c s) se varem quedar un dia mes perquè en Lluís no podia deixar la feina. Tants de dies. Ells varen anar directament a Barcelona per S. Joan de les Abadeses. La nostra sortida d'Olot era un dematí de tardor fresquet i plujós qu'encomanava encare mes tristesa i be prou qu'en teniam. Varem llogar una tartana de can Rossell qu'ens portés fins a S. Feliu de Pallaròls, i allà varem pujar an el tren qu'ens portes fins a Girona. Totes estavem abatudes i ni anim teniam per a dir paraula. El tartaner veientmos tan ensopides ens volia distreure comensant converses que nosatros ni ens donavem comte de que anaven perquè els seus pensaments i els nostres estaven mol allunyats. Deu li pagui els seus bons propòsits que no obtenian exit. Atres maldecaps teniam. Totes anavem amb els uis amarats de llàgrimes. Les petites de tan en tan surtian amb algun acudit com ho va ser el de na Maria que deia "Gracieta perquè t'en

vas? Perque t'en vòs anar tan lluny? Jo tambe hi vindré; si que hi vindré. Poc ho vull que t'en vagis. Ja veràs m'aficaré dintre d'es barco i m'hi amagaré perquè no em trovi ningú i no surtiré de s'amagatai fins qu'es barco sigui fora." Na Gracieta me deia "deixémela endú mare pobreta! Axis no us anyoraré tan!"

Axis varem arribar a San Feliu ben justet pera nò perdre el tren. Hi venia n'Enric Danés, jove amic de casa (a c s) i amb ell ens varem animar una mica. Ell anava a Barcelona i varem anar junts fins a Pineda que nosatros varem baixar. Amb el mateix que varem baixar hi varen pujar la Sara que anava a Barcelona un dia avans d'embarcarse a fi de reposar i no afectarse tan amb motiu de les separacions.

Al arribar a can Llorens varem trovar la familia mol afligida sobretot la pobre-mare d'en Joan que sofria la gran sotracada de tenir-se de separar dels seus dos fills. Res l'aconhortava i totes dues comensavem les engunies que havian de continuar l'endemà. La jovenalla feian broma ocultant la seua pena i axis anavem passant les hores que no solsament corrian sino que volaven.

L'endemà'l demati a tres cuarts de nou varem separarnos dels nostres fills estimadissims qu'els acompanyaban els germans quedant nosatros dues mares tan desoladess que ni esma teniam per a dirmos paraula.

A la tarde varem anar amb una vinya curulla de reims, pressecs, pomes, garrofes, etc. Els homes que trencaven reims estaven de lo mes divertits. Que'ls hi anava an ells amb lo nostre? Era una tarde amb un cel gris i plujós. Les dues mares semblavem mudes, tan gran era la dolor que ens afligia! De tan en tan la vista s'ens en anava cap al mar aquell mar immens que a les cis de la tarde ens empresonava els nostres fills dins el vaixell que se deia Lleó XIII, i cada dia, cada hora i cada moment mes s'allunyaven de nosatros!

Vespre de tot varen retornar les germanes d'en Joan i els nois de casa passant una vetllada mol anyorats i entristits de la separació dels nostres estimats. Les noies Llorens feian broma pro era tot en va. El cop era massa fort.

Del cap de dos dies varem retornar a Olot i cada ú an els seus deures.

Contavam els dies que mancavan per a rebre les primeres noves. Que n'eran de llargues les hores i els dies! No volia sortir de casa sino per lo mes imprescindible fins que hagués rebut noves dels nostres estimats qu'ens fugian mars enllà. Sempre tenia les hores ocupades a fi de distreure del meu pensament l'espina que tan m'atormentava.

Les cartes varen anar arribant i el cor asserenant-se. Ja surtia acompanyar a n'Angeleta a casa del Dr Barnadas que l'hi aplicava massatge vibratori, corrents elèctriques que l'hi reforsaban la part anèmica del seu cos. Ella tambe s'animava mol.

Trovo una nota que hi vaig escriure el dia de Capdany. Diu així.

"Ha fet un dia esplèndid. Un sol calent sense cap nuvol que'l molestés, cosa que a Olot no en veiem gaires al hivern de dies sense pluja. Som anat a l'ofici solemne pastoril. Ha estat mol bonic i ha durat mol. El sermó delicadíssim.

Després fins a la una han tocat sardanes al Firal. La Banda militar també hi tocava. La jovenalla estava de lo més animat puntejant les sardanes aquí davant. N'han ballada una els que s'en pot dir "la goma" qu'eren els joves més distingits de la vila. Eran potser més de curanta tot joves sols. N'Enric Danés ha pujat a casa a demanarme si volia que ballés amb na Montserrat. No hi he tingut cap inconvenient i s'han posat a ballarla. A la sardana esmentada no hi havia cap més balladora. M'ha fet gràcia de veurela puntejar la sardana ella sola amb tants de joves. Hi semblava un colometa tan repetita!

La Banda militar s'han enfadat perquè con tocava la cobla de les sardanes tothom ballava i estaven animats i con tocavan els indispensables passos dobles ningu s'en adonava ni aplaudia. S'han avorrit tan que del cap de poc han plegat i han tocat pirandó."64

1908

<Aprentent a tocar el piano>

El dia 3 de gener en Serafi i n'Angeleta varen comensar de tocar el piano amb el mestre Sr Corriols. Com que no tenim piano en Serafi ha conjuminat un "piano mut" quen diu ell. Consisteix en dibuixar les notes amb fuis de paper de barba i serviren per estudiar.

Trovo qu'el dia 12 del mateix mes les deixebles de Da Madalena Rossell varen fer una festa a l'Institut (centre recreatiu). Na Montserrat hi va sortir amb trajo de segadora. Portava un vestit de pagesa una barretina vermeia i una faus de plata al puny. La faus era vestida o cuberta de paper de plata pro feia l'efecte i la brillantor com si hagués estat autèntica. Va tenir mols aplaudiments i va recitar una poesia mol ardida que no s'hi va pas assustar gens. Tot plegat va ser mol bonic i va fer molta gràcia. La nena del Sr Sans ha llegit uns versos humorístics dedicats an els Reis que portan coses. Era un treuall que l'hi havia fet el seu pare.

1908

<Del Firal a les Voltes de can Capdevila>

Varem viure al Firal fins al mes de juny que escarmentats de tanta humitats an el pis de can Puigdevall ens varem decidir a llogar un segon de les Voltes de can Capdevila al costat mateix del Parc.

Era un pis esplèndid sec i soleiat que hi estavem mol rebé. Fruïam d'uns panoramas preciosos.

En deïan "la Plassa de Catalunya." Jo anava a missa de sis als Escolapis que son allà mateix. A dos quarts de sis tocavan la campana i ja obrien el portal pera que entressim. Quina devoció comunicava an aquella hora tan quieta i recullida oïr missa an aquella capella del Santíssim i combregar tan dematinet! Després donava una caminada per els jardins del Parc. El sol totjust sortia i la rosada relluia i els arbres estavan inmovils com adormits i de per tots aquells caminets gurnits de boixos hi saltavan bestioletes que alegraven el cor.

A les set me deixava caure a casa per a cuidar la colla. Quina vida tan santa i reposada! En Serafi anava apendre el francès amb un capellà francès que n'ensenyava.

A Olot varen ser confirmats per el bisbe Dr Polde Girona n'Angeleta els nois i les petites.

Varem celebrar la festa amb dolsos i vi blanc pro la entremaliada de na Maria que va anar a comprar el vi, va trencar l'ampolla i no en varem veure. Me recorda com si fos are.

<El primer net>

El mes de juliol varem rebre la nova que tan esperavam del naixement d'en Joan⁶⁵ Jacinto. Na Mersè i na Florinda eran a casa que hi passavan uns dies perquè la noia estava malalta. Jo al rebre la carta ni la podia descloure de tan emocionada i després no la podia llegir i tan va afectarme, que vaig esclatar amb plors a llagrima viva.

Na Mersè sentintme amb aquell desconsol quissab lo que se pensava que deïa aquella carta. L'hi vaig donar pera que la llegís i totes ens varem tranquilitzar. Va resultar qu'el dia qu'el nen va neixer nosatros ens haviam passat a viure a can Capdevila.

Hi estava tan rebé jo an aquell pis que ni els manaments del Dr Barnadas ni els atractius que tenen els voltants d'Olot eren prou per a ferme sortir de casa.

L'esmentat senyor me deïa que no podia ser que m'anés bé l'estarme enca-solada havent estat tota la vida criada a fora. Mai m'he trovat tan valenta i animada com mentres varem viure allà.

Per la part econòmica també hi vaig passar els meus entrabancs pro mai he deixat de passarlos i tot ho solucionava com podia.

Tothom ens tenia carinyo. Això feia qu'ens hi sentíssim tan be. Al hivern hi feia un sol bonic que convidava de surtir per aquells voltants tan arrecerats. Les nits eran fredes.

Les funcions religioses boniques i suntuoses com mai jo n'hagués vistes amb tanta magnificència. Les professons concorregudes i plenes de tradicions que jo m'hi encantava. Gallardes, tornabodes bacallà etc.

iNo podian mancar els nuvols negres!

Tan rebé i contents qu'estavem pro jo preveia que'l pobre Serafi no anava prou be! El Taller d'en Berga i Boada⁶⁶ ja no era d'una colla de jovenets aprofitats ben dirigits per un mestre ple de dignitat i zel! Res d'això! Mals exemples, poca feina i moltes dibauixes eran el nostre pa de cada dia, i jo no ho podia permetrer. En Serafi veient els disbarats del taller ell mateix n'estava avorrit i per fi varem acordar que lo millor era que surtissim d'allà per anar a viure a Barcelona. Ho vaig comunicar an els meus fills de Buenos Aires i cosa rara! Del cap de pocs dies d'haver tirat la carta en rebia una d'ells qu'ens aconsellavan lo mateix. Se va veure qu'els nostres pensaments i projectes varen ben anar d'acort.

De moment en Serafi va anar uns dies a l'Empordà mentres nosatres varem preparar el cambi. Ans de nosatros surtir d'Olot ja ell tenia colocació segura a Barcelona. Hi va trevaïar quatre anys.

En Lluís a la manera de can Ciurana⁶⁷ hi va trevaïar fins l'últim dia d'estar a Olot. Al cel s'han pobres fills meus que tan de goig me donavan!

1908

<Trasllat a Barcelona>

Varem sortir d'Olot el dia 2 de desembre. A les deu del demati varem sortir de la fonda de can Colom ont hi haviam sopat i dormit. Encare no feia gaire fret. Varem llogar una tartana de can Rossell pera nosatros sols fins a San Joan de les Abadesas. Vespre de tot varem arribar a Barcelona sense cap contratemps.

L'endemà varen embarcarse en Manuel Llorens amb la seua esposa i fills la Fanny i una minyona que se deia Jesusa. Ens varem reunir al Hotel Condal. Els ha varem acompanyar fins dal del vapor. Era el mateix que s'hi havian embarcat en Joan amb la Sara i na Gracieta. Desseguit varem llogar un pis al carrer de Rosselló 311, 1er 2a^a Hi varem estar sis mesos nomès porque resultava massa petit pera nosatros, i mol desert porque era lluny de la ciutat.

Festa bonica

Na Montserrat acabava de cumplir onse anys. Totes dues anavan amb una escola municipal que teniam vora de casa.

<1909>

Com que'l nostre carrer d'aquell costat pertenyia a la vila de Gracia erem feligresos de la parroquia de Jesus i era hora que na Montserrat celebrés la seua primera Comunió. La varem vestir del mateix vestit que anys enera havia servit per n'Angeleta. Feia un goig d'allò mes. Tota la festa va ser ben catalana tan el sermó com les cansonetes moltes d'elles del malaguanyat Mn Cinto. Era el dia 28 de maig. 1909.

Con varem tornar esser a casa na Hermínia i n'Angeleta varen acompanyar les nostres dues petites a la fotografia Mariné pera que fessin retrats de na Montserrat vestida de comunió i na Maria com de companyia.

L'endemà vaig comprar un ram de flors que les noies varen oferir a la seua mestra com a recort de la festa de 1ª Comunió.

Tots anaven fen el seu fet una mica anyorats de les bellesas de la vida olotina pro lo que mes m'amoinava era qu'en Lluís no trovés manera de colomarse del seu ofici. La seua escola predilecta era el Port. Tardes i dematins els passava allà enterantse dels barcos qu'entravan i dels que sortian i dels que romanian fondejats. Savia de que anavan carregats, porque hi pujava i ho requissava tot. Per fi se va colocar amb un gran taller de maquinaria de un tal Sagarra de Sant Martí. Hi va anar de lo mes content.

1909

<Del carrer Rosselló al carrer Diputació>

Llavors a fi que pogués venir a dinar varem llogar un pis al carrer de Diputació 340 4at 1ª Aquell pis era mol espaiós i'ls darreres soleiats. Era entre Passeig de San Joan i Roger de Flor. D'allà a Sant Martí o sigui al taller que trevaïava hi tenia un quart i mitg.

La meua migranya va comensar amb la quinta d'en Florenci qu'els de la Comandancia de Marina el demanavan. El Sr Pereira va tramitar les diligències i va acabar be, An éll, l'hi va venir be porque me va dir que desitjava comunicarse amb el comandant i mai trobava ocasió oportuna. Deu el tingui al cel i l'hi pagui tot el be qu'ens va fer.

Els primers mesos d'aquell any passats al carrer de Rosselló varen ser freddissims. Va nevar quisab les vegades. Mai havia tingut tanta fret. No podia estar a casa sino el tems indispensable pera fer el menjar. Després m'en anava a fora a caminar estudiant carrers entrincants de la ciutat i escalfarme'l cós. Anyorava el sol d'Olot amb els camps flors i ocells i fins els pagesos que amb tan de goig m'esplicavan tot lo referent als seus sembrats i les seues collites. Tots plegats hi haurian retornat de bona gana.

Per el Maig qu'era la festa de Marede Deu de Montserrat vaig assistir amb un ofici a Sant Just. Repartien pomellets de flors i boix trencat a la propia montanya de la Verge.

An el pis del carrer de Diputació hi varem estar mol be. Des del menjador i galeria podiam contemplar les sortides de sol del fons del mar o be ho semblava a l'horitzó. Hi varem anar pel mes de Juny. Semblava qu'ens retornavem i que allò era un palau. En pagavam cinquanta pessetes mensuals pagat per trimestres. Hi varem estar dos anys. Mai varem sentir fret ni calor fort.

Hi varem anar a viure el 26 de Juny. Les petites varen continuar a la mateixa escola fins passats els examens. El dia 13 de Juliol en Lluís va comensar de trevaïar a la mayeria de màquines de can Sagarra de S. Martí. Hi va anar mol content perquè volia trevaïar; pro la joia no va durar gaire. Ho va trovar mol mes pesat que a can Ciurana d'Olot. Aviat va dir que per venir a dinar a casa se cansava i que no podia continuar vinguent.

Ja no me va fer tanta il·lusió aquell pis que per afavorir-lo an ell haviam llogat.

Aquells dies en Serafi va comensar d'anar a dibuix amb una academia.

Les noies anavan apendre de solfa a la parroquia de la Concepció. El dia de S. Pere va ser el primer dia que varen cantar amb un ofici.

Aquell més varem rebre noves mol agradoses.

Primer rebiam la que tan esperavam de l'naixement de la petita Miria⁶⁸. Unatre rebrot per estimar. Quina alegria tan gran qu'en varem tenir! Encare que an aquell pis hi estavem tan be no per això podian faltarme les espines. N'Angeleta s'ens va enmalaltir i no trobavam cap remei que l'hi millorés el seu estat adolorit. No sols sofria del costat que sempre havia tingut delicat des de que va tenir la paràlisi, sino que'l reuma l'anava emprenent al costat bó, i s'anava aniquilant que feia compació. Be en probavam de coses; pro res anava prou be. A Olot haviam obtingut que pogués caminar sense aparat; pro a Barcelona l'hi varen haver de tornar a posar. Va ingressar amb les Filles de Maria per anar a cantar i aixis se distreia.

En Lluís veien que no podia venir a dinar a casa, vaig permetre que se quedés a dinar als hostals que hi ha al Clot i aixis no's cansava tan.

En Serafi estava tot entusiasmada pera estudiar d'arquitecte pro s'ho va deixar correr perquè ni ell ni nosatros no ens veiem amb anim de sortirne.

Mentres tant a Barcelona hi havia un pànic horrorós amb les males noves de la guerra del Rif qu'els pobres soldats hi morian com mosques⁶⁹.

Setmana Tràgica (1909)

1909

Semmana⁷⁰ Trágica.⁷¹

Poca cosa en vaig veure perquè al barri que viviam no hi va passar cap fet desagradable; pro be massa que ho saviam tot lo que ocorria per tots els cantons de la ciutat.

El dia de S. Jaume era un diumenge aquell any. Es demati amb la senyora Sagarra varem assistir a la repartició de premis dels deixebles de les "Escoles Franceses." En tornant, con passavam pel davant del convent dels P.P. Jesuïtes del carrer de Casp, sentiam les tradicionals canonades del Castell de Monjuïc com a festa del S. patró d'Espanya. Eran les dotse. Res d'anormal indicava la gran desfeta que va comensar l'endemà. Be es veritat que tothom estava abatut per les males noves que se rebian del Rif, i fins talment semblava que tota la ciutat plorés. No se parlava de res mes que de la guerra sentint tots una compació gran vers els pobres joves que se batian. "Ni aiga pera veure tenen pobrets! Hi fa una calor qu'els mata. I la guerra! diuen que de per tot els hi surten moros a milers! En Lacierva⁷² no permet que se publiqui la veritat de lo que passa. La gran censura ens te comunicats. Se diu que hi ha hagut un copo amb els nostres que no ens en ha quedat cap. Els nostres morts son a mils entre ells hi ha petat el general Pinto. Es una desgracia! Dels primers que se varen embarcar ja no n'hi ha cap de viu. Els reservistes! es lo mes greu que podian fer d'enviarlos a la guerra. Tots son casats i pares. Pobres esposes i fillets! pobres mares! Ni una nova falaguera se sap! Tot es dol! Barcelona sembla un desert o un cementiri! Cada setmana embarcan nous soldats cap a Melilla! Ara demanan el batalló d'aquí are el d'allà are mes reservistes en fi que tot produeix un fort aclaparament i un pessimisme gran." A mes de tots aquets enraonaments i comentaris que se sentian per tota la ciutat a les nits hi havia trets en diferents llocs que acorralavan els pacífics transeünts; pro de cap manera ningú somniava un disbarat tan gros. El mateix diumenge al vespre varen arribar a Barcelona na Gracieta Janoher i na Pietat Viñals acompanyades del seu oncle Quèl. Poc se podian pensar el tripijoc que els hi esperava.

El dilluns de bon demati tot estava normalment com els atres dies. Jo tenia feina a casa i no vaig sortir demati com ho tenia per costum. En Serafi va anar al despatx i en Lluís al taller a trevaïar com si res de mal hagués de passar. N'Angeleta a casa i les petites tambe perquè ja tenian vacances.

Cap allà les nou se va sentir una gran cridoria cap al carrer de Roger de Flor que no feia gaire goig. Les petites volian baixar al carrer pera veure que hi havia i jo no ho vaig volguer de cap manera.

Era de veure amb lo qu'els anims estaven exaltats que la cosa era negra. Ja hi havia algunes nits qu'els guardiacivils i municipals tenian feina amb els trevaiadors i jovent pera tenirlos quietes. Cada nit hi havia trets i corredisses. Fins en Serafi se va determinar de canviar l'hora del dibuix per el perill que hi havia d'anar de nits.

Les noies no s'varen moure dels balcons de casa i ja varen veure passar una colla de dones i criatures amb un llasset blanc al pit cridant desesperadament que tothom anés a la vaga forcosa, de bon grat. Al darrera d'elles hi anavan dos o tres homes com pera defensarles en cas convenient.

Aquell mateix temps va pujar l'escombriaire a recollir les escombraries i jo l'hi vaig dir: "vostè que vé de la ciutat diguim ¿qu'es aquet esvalot? = que vol que sigui? la vaga general com a protesta de la guerra. = ¿l qu'es estat aquell gran soroll del carrer de Roger de Flor? = que badin; una fàbrica que no han volgut plegar i els hi ha trencat tots es vidres i desbotat les portes i els han fet plegar a la forsa. Baldament la vaga rrvés fins a nosaltres; cregui senyora qu'ens vindria be de reposar uns dies."

Res l'hi vaig respondre puig lo que volia jo era que se m'en anés de pel devant.

De la galeria de casa i des dels balcons se veia mol moviment de guardies. No obstant per lla les onse jo vaig determinar-me d'anar a comprar a la plassa. El Passeig de S. Joan estava tot esvalotat.

Na Angeleta feia un rato que s'en havia anat a Gracia a felicitar na Anita Perandones. Quedarem amb ella que a la tarde els nois o jo l'aniriam a cercar; pro que si la cosa s'embolicava massa i no hi anavam que s'hi quedés.

Mentres jo era a comprar, les amigues Gracieta i Pietat varen anar a casa i la portera els ha va fer esperar abaix fins que jo retornés.

Quant vaig passar per davant d'el Cuarter de la Guardiacivil del carrer de Consell de Cent n'hi entravan un de mort. L'indicació per part d'ells va ser grossa. Ja no anava cap tranvia. Colles per aquí colles per allà totes amb la contrassenya del llasset blanc. Anaven esverats que feian terror. Veient tan de perill i sentint les pessimistes noves i converses qu'espantavan amb uns comentaris i pressagis tan dolents vaig determinar de comprar per dos o tres dies i portar tan pa com podia dur. Eran dos quarts de dotse i ja ningú trevaiava. Deian que havian calat foc an els tranvies de la Plassa de Santa Anna. Que havian desviat els d'Horta, que havian estallat una pila de cotxes del tren del Nord. Estem incomunicats. Hi ha revolució per tot arreu etc. Aquestes eren les uniques converses que se sentian.

Con vaig arribar a casa hi vaig trovar na Gracieta na Pietat i una seua cosina qu'els acompanyava. Hi varen estar poc. Varem quedar amb elles que jo a la

tarde les airia a buscar al carrer de Tallers ont estavan a casa dels seus parents i juntes aniriam a buscar n'Angeleta.

<Inici de la vaga>

Con es nois de casa veren arribar ja portavan noves mes negres. En Serafi deia que no circulava cap tranvia; pro qu'encare que tothom havia hagut de plegar, ells no plegarian perque tenian el despatx amb un pis i ningú ho sabia. En Lluís va dir que a les deu els havian fets plegar i fins per les fines-tres els vaguistes vigilavan si se continuava trevaient. Els trevaiadors varen plegar i an els aprenents l'amo els ha va fer estar a dins perque nò anessin pels carrers a engrossar les colles de vaguistes. Els ha va tenir a dintre del taller fins a les cinc de la tarde del mateix dilluns, i veient que la cosa s'em-maranyava els hi va dir que ja s'en podian anar perque no volia responsavilitats.

Con en Serafi s'en va anar a trevaïar varem quedar que jo airia a buscar les bones amigues i que juntes airiam a recollir n'Angeleta com haviam quedat amb elles es demati. No obstant vaig afegir que si veia gaire moviment de gent armada i la cosa pintava massa malament no me mouria perque n'Angeleta ja sabia que si no l'anavam a buscar que s'hi podia quedar.

Con en Serafi va ser a la Plassa de Tetuan qu'es mol vora d'ont viviam nosatros, va veure tan rebombori de soldats i civils que va tornar aconsellant-me que no surtis pas de casa. En Lluís va arribar del taller diguent qu'el seu amo els hi havia dit que ja s'en podian anar ont volguessin qu ell no volia responsavilitats. An els aprenents els va obligar a que l'endemà a les vuit fossin allà per a rebre ordres del encarregat.

En Serafi no va tornar. Com qu'el despatx el tenian amb un pis ningu els ha va atormentar; pro tambe per lla les quatre l'amo l'hi va dir que podia plegar.

Sense sabers'ho l'un de l'atre tots dos varen fer cap a veure les nostres ampurdaneses del carrer de Tallers.

Con va ser vespre en Serafi s'en va venir cap a casa i en Lluís va anar a buscar a n'Angeleta. Varen haver de venir a peu perque els tranvies no circulavan.

Els de Gracia estavan mol esvalotats. Aixis varem acabar el dilluns. Tota la nit hi va haver aparenta calma.

El dimars dematinet m'en vaig anar al xanfrà del carrer de Roger de Flor a comprar carn pera fer caldo. De gana no en tenia ningú. Ja el gas era tancat i teniam de cuinar amb carbó i fer llum amb espelmes.

A primera hora l'especte era gairebé tranquil. Ningu hauria dit que Barcelona estigués amb revolució. Passavan les cabres, algun carro de queviures, els repartidors de pa encare que d'amagatotis. Con m'en vaig anar a comprar, no confiava pas gaire que m'en donguessin de carn perquè cap botiga me conexian perquè jo tenia costum de no comprar per el barri sino anar a la plassa que s'hi comprava mol millor.

<Notícies de la vaga>

Con vaig entrar a la carniceria, la carnicera donantme una infernal mirada va dirme "no s'esperi voste no, perquè de carn no l'hin donaré. La tinc tota pera les parroquianes i voste mai l'havia vista a comprarne carn." "Es veritat lo que voste diu; pro voste no sap que soc nova que no fa vuit dies que visc an aquet barri i si no fos perquè la senyora Marina va recomanarme la taula de voste no sabia qu hi fos. = ¿Voste coneix a la senyora Marina? = Si senyora es la meva mes prop veïna. Ella viu a la 1^a porta i jo a la segona. = Essent axis voste farà caldo, l'hi donaré la carn que pugui i la tractaré com a parroquiana. Veïam si després se recordarà de mi. = Si senyora ja ho crec; mai som estat desagradat."

An aquella carniceria hi havia una mena de dones a comprar que feia esgarriar de sentirles parlar. Deien mal d'els capellans, del govern, dels civils, dels rics i de tothom. Jo en mitg d'aquella turba de desanimades semblava muda. Anava pobrissimament vestida amb el cap baix i afligida. Feia un més que vestia habit de la Verge dels Dolors. Vaig treurem la corretja i l'escut a fi de no cridar l'atenció. Si els religiosos se vestien de seglars pera salvar la vida, amb mes raho ho havia de fer jo que volia defensármela junt amb els aliments pera mi i els meus fills.

Con ja vaig tenir bó o dolent lo que mé calia men vaig anar a cal adroguer. L'hi encarregava lo que necessitavam inclòs el pa que tambe en venian i de la manera que podian m'ho feien pujar a n'el pis.

Fins cap a les nou o dos quarts de deu, no hi havia cap perill de res. Tothom podia anar per les seues diligencies; pro després tancats i barrats. Estavam completament comunicats. no trevaia cap imprenta. Nomes devian trevaïar les del govern pera fer bandos. Aquells abundaban. Com que nose podia saber de cert lo que passava a fora, aixó feia que s'inventaven noves esgarrifoses. Deïan que a Madrit corria molta sanc. Atres qu'el Rei era mort, o que havia fugit ell i tota la seua familia. Tot eran noves pessimistes qu'esparveraban. Els nois eran fora. Tot aixó passaba el dimarts. Per lla entre deu i onse va arribar en Lluís. Va dir que l'encarregat els hi havia dit que no hi tornessin fins l'endemà. En Serafi no va tornar fins al mitgdia.

<Les barricades>

Mentrestant ja per tot arreu de la ciutat se sentian trets i canonades.

Tots els tranzeunts que no fossin de la Creu Roja, ja calia que portessin un drap blanc a les mans en senyal de que no eran revolucionaris. Els homes tenian de portar el capell a la ma perquè se veiés si portavan o no corona de capellà. Des d'aquella feta tinc entès que son lliures de portarla o no.

Les monges anaven vestides d'unes maneres que feien llástima puig per mes qu'erem al mes de Juliol n'hi havia que anaven amb abrics, capells i devantals de viadje. Amb tot i no portar els habits de religió pobres dones, sels hi conexia desseguit qu'erant religioses.

Els capellans, els uns vestien trajo de negociant, atres de matalurgics o com millor els hi semblava per no esser descoberts.

An el pobre Serafi el seu amo el va enviar a la Rambla per un recado. Con passava per la Plassa de Catalunya, no mol lluny d'ell, va sentir uns trets qu'el varen esparverar i fer entrar a la primera escaleta que va trovar overta. Totes eran tancades i el pobre va passar un fort esglai. A la tarde ja no va anar al despatx a trevaïar.

En Lluís a la tarde va volguer sortir; i per atrevit se va enredar per el carrer de S. Pau que aquell dia era ont hi havia mes brega. L'espant ja'l va passar puig no sabia per ont tirar perquè de per tot arreu l'hi sortian revolucionaris. Les bales l'hi xiulavan per tot arreu i no se veia pas amb anim d'arribar a casa viu.

Aquell dia per lla la una de la tarde, de la galeria de casa varem veure cremar el primer convent qu'era el dels P.P. Escolapis de la Plassa de S. Antoni. Espantava de veure aquella monumental montanya de fum tan espès i de tan en tan pujavan unes flamarades de foc que feia por. Aquell demati els revoltosos havian comensat d'arrencar adoquins pera fer barricades. Hi posavan tot lo que els hi venia a ma. Retxas de portes, mobles, portes enteres, imatges i tot lo que podian arrencar per fondo que fós. Semblava que tenian la forsa de Samsó.

Cap al vespre els nois varen arribar bon xic espantats.

A la nit tots els veïns de l'escala pujavem an es tarrat. Com que an aquell barri no hi havia res de batalla podiam restar tranquils. Fins la jovenalla tenia humor de ballar al só d'un acordeó que tocava el porté de casa. Els bandos que fixavan per tot arreu prohibian baix pena de la vida a qui des de les nou del demeti se trovés per els carrers, balcons, galeries ni terrats. La tranquil·litat del barri de la Plassa de Tetuan permetia que tothom qui l'hi convingués sortís i ningu el molestava. Des de la galeria de casa veïem la colla de soldats qu'ens guardavan pro mai se varen haver de moure pera res.

D'en tot el dia no se veia ni un carro ni un tranvia, ni cap bicicleta sino eran els de la Creu Roja amb els carros de ferits. De soldats i civils pel Passeig de S. Joan n'hi passaven molts; pro al devant de casa cap ni un.

No hi havia ni llum ni serenos ni vigilants. Unes nits quietes sense atre remor que la batalla que continuament feian amb un lloc o atre de la ciutat.

Tots aquells dies no se sentia atre moviment de vida activa sino les picadores de les bugaderes. A les matinades se sentian un aixordament de cants de galls. Jo sempre deia: No cregueu que hi hagi fam mentres es galls continuin cantant.

Eran unes nits de lluna clara que afavoria an els que batallavan. A les fosques no sé com n'haurien surtit.

De bell dia tambe se sentian cops de martell, o'l serrutxo que serrava. Eran els pacífics que no poguent surtir ni anar a la feina a fi de no aburrir-se con-juminaven galliners, prestatjes, ect.

<Crema d'esglésies>

El Port estava ben paralizat. D'en tota la setmana no va entrar ni sortir cap barco. No se podia surtir de Barcelona ni per mar ni per terra.

Per dintre de la ciutat a totes les finestres i balcons ja calia que hi penjessin draps blancs en senyal de pau: als que no ho feian els prenian pera revoltosos. Hi havia qui hi penjava camises o calsonetes, estovades etc lo que fós mentres fos blanc.

No permetian que se surtis an els balcons ni galerias per el perill de que una bala perduda els ha ferís o matés. Alguns ne varen morir per cometre imprudencies.

Na Gracieta Janoher i na Pietat deien que tota una tarde la varen haver de passar amb els peus sota d'el llit assegudes a terra.

A casa ningú tenia gana. Mai havia fet malbé tanta vianda com aquells dies.

El dimecres ja la cosa era mes negra. Jo me sentia mol malalta. Amb tot i això m'en vaig anar a comprar com els altres dies. Estic certa qu'estava ben enfebrada. La por me tenia desorientada i de tan malament qu'em trobava me veia una malaltia a sobre. Jo pensava "pobre de tu si caus malalta! no se pot anar a buscar cap metje! no se pot surtir de casa i tan malament que me trovo." Me vaig ficar al llit ben resolta a lo que Deu disposés creientme que hi hauria d'estar molts de dies. I qu'en sentia de batalla trets i canonades! Tot me tenia ben esglaiada. Per fi me vaig anar refent, vaig llevarme i vaig anar a la galeria i vaig quedar horroritzada veient que Barcelona cremava

pels quatre vents. Els Escolapis foren els primers i després de per tota la ciutat se veian montanyes de fum i foc. Fins per les de Monjuic S. Pere Martir i'l Tibidabo s'hi veian fogueres.

Se contaven unes noves esgarrifoses. Aquell dia es nois no varen pas sortir. Per tot arreu hi havia perills. A S. Andreu el convent dels Maristes va cremar tres dies.

L'iglesia de S. Marti de Provencals feia dos anys que hi trevaian pera restaurarla. Deien que allò era una veritable riquesa en valor i gust. Tota junt amb la rectoria va quedar destrossada.

Despres en Lluís deia que feia molta pena com tenian d'oïr la missa a sobre de quatre taulons afumats cum qui diu sobre les venerables despulles de lo que fou amb grans sacrificis i va deixar de ser amb poques hores d'esverament ferotge.

Al convent dels P.P. Jesuïtes del carrer de Casp hi varen lluitar barbarament pera entrarhi; pro allò diu qu'era una veritable fortalesa ben defensada i res hi pogueren fer els revoltosos quedantni una pila d'estassats.

Com que teniam el Cuarter de la Guardia-Civil del Consell de Cent tan aprop, sentiam els trets que tiravan des d'allà pera defensar el convent de Las Saleses.

Feia una calor insoportable. La nostra ciutat sempre tan moguda i trevaia-dora llavors no tenia atre moviment que'l sinistre de la revolució. Y quin viure mes desastrós! no se notava ni una ratxa d'esperansa de que s'apaiba-gués! La tropa contemplava inmovil com se cremava tot. Joies, llibrerias, arxius, imatges antiquíssimes i venerades!

El clero dispersat. Els religiosos que havian pogut havian fugit. Les monges arredossades i mortes de por en les cases qu'els ha volian. La gent de pau tancada a llurs cases amb perill imminent de perdre la vida a casa mateix puig les bales dels mausers tot ho foradavan.

Quin viure Deu meu!

Els temples i convents de per lla la vora no eran molestats pels revoltosos. Tenian feina al Paralelo i esquerra del Aixamplis i esquerra del costat del carrer de Ponent.

El dijous jo ja me trobava forsa be.

La qüestió revolucionaria se va posar mol pro mol seria i negra, tan, que no gaire lluny de casa les bales xiulavan. Era qu'ls revoltosos volian entrar al convent de Les Saleses.

Dematinet com que fins a les nou se podia circular lliurement encare que no me trojava pas forta del tot pro m'en vaig anar a comprar lo que me varen volguer o poguer donar i a casa aviat que les noves eren mol dolentes. Jo crec que la carn que me varen vendre era de cabra o de mula i encare gracies.

Aquelles endemoniades de dones que tots els dies trobava a la carniceria, aquell demati estaven esveradissimes contant que havian mort en Sagarra de S. Martí. Atres deien que l'havian amenassat de cremarli el taller i matarlo; i per fi atres deien que s'havia pogut escapar. Poc se pensauan aquelles feres lo que m'interessava la seua conversa! Tot m'ho escoltava sense perdre ni un mot, per lo que me pertanyia ja que se tractava de l'amo d'en Lluís. Haverlo assassinat! un home tan bo per als seus trevaidors i tan mal com l'hi pagavan!

M'en vaig anar cap a casa mol entristida. Pel camí vaig trovar una tartaneta que no corria sino que volaba. Per mes que corris jo hi vaig conèixer en Sagarra. Alabat sia Deu. No era pas mort.

Vaig entrar a cal adroguer a encarregar lo que necessitava i pa per tot el dia. Jo tenia por que sels hi acavarian els queviures; pro ells me varen prometre que farian tot lo possible per a mantenir el barri. De verdures ni fruites no s'en trobaven a cap preu. Jo procurava poguer fer caldo i lo demés com se podia. Ningu tenia gana.

Per mes pega la portera com totes les atres porteres savia tot lo que passava per tot arreu, i se forjava unes noves tan desatroses que Deu n'en guard que hi hagués hagut una espurna de veritat. Erem al dijous i no hi havia cap senyal de bonansa; ans al contrari que tot s'enmaranyaba mes, i si no no s'arreglava'l dissapte pobres de nosatros!

Els bandos de ordeno u mando; pro ningu obeia ni ningu era castigat. N'hi havia per tots cantons. Jo no'n veia cap perque no me movia de casa.

Com vaig haver comprat i vaig ser dalt del pis, en Lluís de totes maneres volia anar al taller com l'hi havian manat. Jo l'hi vaig explicar que a la carniceria unes dones havian dit que havian mort an en Sagarra ocultant-li que l'hagues vist a la tartaneta. De cap manera l'hi vaig deixar anar. Con haurá passat la turbonada determinarem lo que s'haurà de fer.

Aquell dia pel Passeig de S. Joan hi veiam passar els de la Creu Roja amb bicicletes i carros de ferits. De tan en tan passavan alguna colla de guardiacivils o soldats que anavan a defensar el seu Cuarter o Les Salesses.

Aquella tarde per lo menys se veian una trentena de convents i parroquies que cremavan. Ni els lleters varen repartir. El cabrer que ens la portava tots els dies no va poguer venir ni demati ni tarde.

Els escombriaires tampoc circulavan i cada dia de bon demati baixavem les escombraries al carrer. Tambe se deia qu'ens tancarian l'aiga. No se va arri-var a tal extrem. Deu no va permetre que patissim tan.

Les profecies mes orribles i els comentaris mes negres era lo unic que se deia. Com qu'estavam incomunicats, cada ú se feia les noves a la seua mane-ra; pro cap de bona.

A la tarde els nois varen escapar-se a veure na Gracieta i na Pietat. Ia primera estava aturdida. Pensava amb els seus pares an aquell clot de montanyes sense la companyia de la filla estimada fort puntal amb qui vivian arredor-sats, amb un descans moral i físic qu'ella els hi procurava trevaient i dirigint-ho tot a les mil maravelles. Quin torment per a ells sapiguent els perills que corran per la ciutat. I no poguer ferlos-hi a ma cap nova a fi de tranquil-litzarlos. El seu oncle Quel que les va acompanyar, ja el dimarts con s'en va volguer entornar va haver de fugir per mar fins a Palamós i d'allà fins a Cruilles a peu i encare no pas massa segur puig la revolta era general i no circulava cap mena de vehicol.

Na Pietat estava mes animada. Axis era el seu caracter. Deia que no l'hi savia cap greu d'havers-hi trovat puig si l'hi haguessin explicat no ho haguera vol-gut creure i are ho havia vist tot per mes sustos que hagués rebut no l'hi dolian. Elles des de casa del seu parent veian com les criatures amontona-van imatges precioses i se divertian cremant-les.

<Els "cremaconvents">

El mateix dijous, me sembla qu'era al convent de "Les Gerónimes", que les desenfrenades turbes fins varen desenterrar els cadavers de les monges que feia poc havian estat sepultades arrossegant-les per els claustres de la Clausura. Amb quina bogeria profanavan aquelles icnocentes despulls Deu meu!

A l'iglesia de Santa Maria del Pi, moltes vegades varen provar d'entrari pro S. Josep Oriol va defensalse. No va permetre que fos destruït el benhaurat temple que mes tart s'hi havian de celebrar unes festes tan solemnes en honor i gloria seua.

A Santa Maria del Mar i a la Mersè, per tot varen fer grants esforços pera des-truïr pro no varen lograr el seu intent diabolic. Deu els perdoni; poc savian ells lo que feien. Tenian un estat de bogeria pera destruir i engegats no repa-ravan res.

El cabrer no va portar llet perque els revoltosos varen cremar el convent de les Beates i ell tenia el corral de les cabres afegit amb l'esmentat edifici i no va poguer sortir d'en tot el dia perque les bales se l'hi clabavan a la paret de

casasseua mateix. Tambe varen cremar l'Alberc de Sant Josep. Ni la roba de les allà recullides se va salvar i elles pobretes varen quedar al carrer sense casa ni pa ni roba.

Dels cremaconvents, les dones eran les mes desanimades. Amb males paraules i amenasses atiavan els homes tractant-los de covarts si rescindian i a manca d'ells destruian elles. No merexian pas el nom de dones perque tenian cors de feres. Quin mal feien aquelles criatures moltes d'elles horfens de pare o de mare o be de tots, amparades i protegides per aquella colla de relligioses que plenes de abnegació se complavian compartint la vida amb aquella colla d'indefensos!

Lo mes curiós era que a l'hora de dinar o sopar no se sentia ni un tret. Després se reprenia la feina de fer batalla i endavant, corradisses, trets i canonades. A S. Martí deien que hi tenian unes barricades tan tan ben fetes que forsosament havian estat construïdes per tecnicos d'aixo. La tropa diuen que tenian trevais pera desferho.

Durant tota la setmana les torres de la Catedral varen ser enjoiellades amb banderoles nacionals. Era que la restauraban i els trevais havian arribat a dalt de tot. Quina set els hi feia an els revolucionaris no poguerho anar a cremar! Quina feina n'haurian fet!

En Serafi deia que si veiés l'arxiu de la catedral amenassat o tantsols perillós, encare que hi tingués d'exposar la vida res l'hi faria mentres ho pogués defensar. Tants ne varen cremar d'arxius i tresors de mol valor! Que savian ells? la qüestió era cremar i destruir.

Se va contar que unes criaturetes ploravan, i algú els hi va preguntar que tenian. Gana; varen respondre = i doncs perque no aneu a dinar? = Es qu'el papa i la mama no hi son a casa = I aont son? = son a cremar convents varen respondre bo i plorant; amés que nosatros no hi dinem mai a casa = I aont dineu? = al convent de les monges del carrer de Aldana i are no hi sabem anar.

Precisament en aquells mateixos moments s'acabava de destruir per el foc el convent qu'elles se referian. Fins es mol provable qu'els pares de les pobres criatures esmentades fossin qui amb mes furia cremarian la santa casa qu'els hi donava el dinar de cada dia.

El divendres de primer tot semblava acavarse. No se sentia batalla en cap cantó. Fins algun carro dels escombriaires passava a netejar les escombraries de pels carrers que feian una fetor que apestava. Els carrers n'estavan plens. Tot semblavan garberes de paia bruta i eran muladonassos d'escombraries de tota la setmana. Ni se regavan es carrers ni hi havia cap senyal de neteja. I pensas qu'erem als derrers dies de Juliol que fa tanta calor! Com

que la vaga era general ningu trevaiava. Ningú s'en va escapar sino les bugaderes. Elles varen picar tota la setmana.

Al carrer d'Aragó en molts trossos varen tirar trossos de branes daltabaix de la via. Com qu'el tren no circulava no feian tan mal.

Els nois de casa em donavan molts esglais doncs de tan en tan em fugian i jo patia fins que tornavan ser a casa. Un hora o l'atre del dia no podian deixar d'anar a veure na Gracieta i na Pietat. Lo que els hi passava que devegades havian de correr pera no pescar alguna bala.

Com deia primer: el divendres al demati tot semblava apaivagat i ens animavem de veure acavats els disbarats. Aterroritzats per tantes profanacions i tantes perdues irreparables semblava que respiravam amb l'esperansa de que ja per fi hauriam obtingut la pau.

Tothom se va llensar al carrer. Eran mes de les deu que no s'havia sentit cap tret. Els atres dies de les nou per mon ja s'anava amb la vida a l'encant. Semblava que un terratremol s'en ho havia emportat tot i que ja oviravam el virolat i lluminós Arc de San Martí que asserenava la gropada funesta.

Qui m'hos hagués hagut de dir l'enrenou que s'ens esperava per la tarde!

Jo no vaig volguer sortir. En Lluís veient la aparenta calma se l'hi va ocorrer d'anar al taller. De poc l'hi costa car l'atreuiment. Se n'hi va anar vestit de manyà. Passant vora d'una taverna ont hi havia reunits una colla de revolucionaris, mitg borratxos esverats, al veure un home vestit de blau que no s'afegia amb ells, un de la colla diu que va esclamar = mireu aquell com s'en va a trevaiar. Matemlo. Unatre l'hi va respondre "deixal home no veus qu'es una mainada?" Es clar com qu'en Lluís va tan alt, de lluny qualsevol s'el prenien per un home grant. Va arribar a S. Martí pro el taller era tancat. Va arribar a casa sense res mes qu'el petit entrabanc que acavo de contar.

Encare que no se sentissin trets, se veia molta Guardiacivil, colles de soldats i'ls de la Creu Roja que amb bicicletes corrian d'un lloc a l'atre.

Se veian des de casa colles de curiosos que amb tota serenitat anavan d'un convent a l'atre pera contemplar tants disbarats com s'havian fet amb tants pocs dies. Encare fumejavan desferres i restos dels temples derrocats.

D'episodis misteriosos s'en contavan molts. Jo no vaig pas saberlos tots; pro en contaré algun que se va fer public.

A l'iglesia de S. Joan de Gracia diu que ho requissaban tot perque no quedés res sense cremar; i mentres eran a la saicristia varen cauri les campanes; i amb el pes d'elles feren caure el sostre que ja estava consentit pel foc. Hi varen quedar ensorrats i morts nou revoltosos.

Amb unatre iglesia diu que una imatge no volia cremar. Era una Puríssima. Eran doncs que s'en cuidaven de cremar les imatges; i una d'elles diu que va gafar l'imatge i la va tirar al foc amb tota la rabia bo i digent "ja veureu si la faré cremar jo an aquesta mala pu..." La mala dona va caure al foc i va cremar ella i les imatges que havia amontonat.

La parroquia de Jesus de Gracia tambe estava sentenciada al foc i per una estratagema del Rector de la mateixa la va defensar.

Aquell bon senyor diuen que disfressat vestit de metalurgic rondava pels voltants i va veure una colla d'esverats que anaven pera cremarla. Ell s'hi va barrejar i els hi va preguntar ont anavan. Ells l'hi varen respondre que no volian cremar la de Jesus encare porque els hi venia millor de cremarne un atre. Ell els hi va preguntar si de debó pensavan cremarla; i ells l'hi varen respondre = si home no en te de quedar cap.= Doncs que millor que are mateix. Ja les trovarem les altres. Com que no'l coneixian se varen creure qu'era dels seus; ell els ha va aconseguir per un lloc qu'ells no hi varen posar cap inconvenient i se varen trobar qu'era ben guardat per Guardies civils i els revoltosos varen quedar presos i la parroquia sense cremar.

A S. Pere de Las Puellas el Sancrist mes antic no volia cremar de cap manera. Veient això, el varen arrossegar per aquells carrers fentne mil profanacions i cansats de arrossegarlo el varen posar al bell cim d'una barricada encarregantli que fes guardia allà. No'l varen cremar i encare es mol venerat a la esmentada parroquia.

Al convent de Valldonzella na Janoher deia que des de casa dels seus parents contemplaven com unes noietes petites tregianavan imatges al mitg del jardí del convent i allà en feian un muladó, el ruixaban de petroli i ballant i fent broma hi calaven foc restant contentes porque no'ls hi costava de cremar.

Els revoltosos mes honrats que no volian robar els cabals dels convents que hi trobaven, els bitllets de banc, títols i làmines ho tiraven al foc. N'hi havia d'atres que fins ses gallines escuareraven pera fer millor la repartidora.

De les seues troballes per els convents en feian uns comentaris tremendos. El col·legi dels P.P. Escolapis com a centre d'ensenyansa dels mes moderns tenian aparatos de física i química qu'els burros-savis ho varen calificar de materies explosives pera la confecció de les bombes del terrorisme. Tambe els hi varen trobar màquines de fer monedes espanyoles i estrangeres pera la instrucció dels seus estudiants, i els revoltosos varen fer correr per tot Barcelona que a cals Escolapis hi havian trobat uns nius que'ls comprometian tan amb el terrorisme com amb fer moneda falsa. La seua malícia i droperia va arribar tan enllà que aquelles màquines les varen exhibir al carrer de Pelai porque tothom els he veíes.

El Pare Rector dels Escolapis diuen que va ser el darrer que va sortir del convent disfressat amb un vestit que un seu amic l'hi va oferir. Con va ser pel camí va trobar un home jove que l'hi va preguntar ont anava. El pobre vellet tot aturadit no sabia com explicarse. El jove l'hi va dir = Voste es el Pare Rector dels Escolapis. Aunt va? = Si que ho som que volem de mi? = res de mal l'hi passarà Pare. Amb bones mans ha caigut. Se recorda del seu deixeble? (no me recorda el nom)

= Ja ho crec que m'en recordo.= Doncs som jo mateix. = Pro fill meu porque t'ets tornat d'aquesta manera? = Deixis de rahons Pare; diguim ont vol anar i estigui ben segur que res l'hi passarà. De lo demés no s'en preocupi.= M'en anava a una casa del Aixamplis per si em volen recullir.= Està be Pare; segueixim i no tingui cap por. Ell mateix el va acompanyar i després de tenirlo a lloc segur s'en va tornar amb els seus a cremar mes convents. D'episodis com els que som contat quissab els que varen passar.

Me som enredat contant cassos i no som continuat lo que va passar el divendres que tanta calma semblava que hi havia i que jo la creia ben segura. Ja la varem pagar. Cap dia vaig patir tan d'esperit. Els nois amb la seguretat aparent de que tot estava acabat s'en varen anar. Jo els hi tenia encarregat que ja que amb tanta insistencia volian sortir, que per lo menys al primer tret que sentissin retornessin sino jo sofriria molt. I lo mes temible era, que feian unes agafades d'homes qu'esperveraba. Varen fer una aclarida de lladregots que tan com hi va haver tanta gent per les presons no se llegia cap cas de robo ni estafa. Tot sovint n'agafaven tants que després ne feian una tria i donavan llibertat an els pacífics; pro mentrestant per les cases ja havian passat per l'esglai i això era lo que a mi me tenia esporuguida.

En Serafi no hi havia temple cremat qu'ell no hi anés a rotinejarlo pam a pam. Con eran ben cremats eran rigurosament custodiats per la tropa; pro ans de cremals-ha no se veia un soldat per medicina. Tots els convents i iglesies que se varen cremar els advertiren amb temps pera que en treguessin tot lo que volguessin. Els cremaconvents no volian ser tatxats d'homes poc formals. No s'hi veia forsa armada que defensés els edificis; no en comparexia cap fins que tot era destruït. Els bombers no s'atreïan anar apagar el foc per por dels incendiaris. Els nois de casa (a c s) s'en varen anar ben contents a veure les llufriuenques. Ja que tot semblava apaïvat arribaren a Gracia a veure lo que havia passat als bons amics Perandones. Un cop allunyats de casa i veient la cosa calmada acabaren d'arribar a Sarrià.

Per retornar varen ser els trevais. Jo estava espantada porque des de la galleria de casa vaig veure que a la Plassa de Tetuan hi passaban molts de soldats que venian per la Granvia. Per lla les quatre de la tarde cap a la Universitat, convent dels Caputxins de Pompeya i tot per lladalt de la Via Diagonal, els

trets s'hi sentien sense parar. Reina del Cel! i jo tenia es nois fora i ja me temia que haurien arribat fins a Sarrià. No tenia atre remei sino esperar rescinada a lo que Deu volgués. Jo no me movia dels balcons del davant de casa esperant veurels arribar del costat del carrer de Roger de Flor; pro ca! ni d'una banda ni de l'atre. Jo sofria i ells no arribaven. Quin torment mes viu me consecava! Els atres homes vehins de l'escala tambe havian surtit pro tots en aquells moments tan anguniosos eran a llurs hestatjes. Tantsols els meus faltavan per pena meua. Des de la Plassa de Catalunya, Casp, Balmes, Aribau foms a la Diagonal se sentia un tiroteig que no parava ni un moment. Allò era un tró qu'esgarriava. Va ser el dia mes fort. Els nois havian de venir per aquella part tan esvalotada. Tan de perill que corrian!

Per fi arriaren mes morts que vius puig deien que no se pensavan pas poguer arribar a casa. Deien que per lla l'carrer de Alfons XII i Diagonal se trovaren amb tan de perill sentint xiular les bales de per tot arreu. Quin recort en servàrem de tot aquell enrenou. Els tenia davant meu i encare no m'ho creia! Els hi vaig assegurar que no tinguessin pas la feina de insistir que no ls'hi permetria que cap mes dia sortissin per mes que semblés acabat. Quines ganes de corre perills per gust. No en morian pocs de bales perdudes. I no n'agafavan pocs tambe per colsevol paraula que cullissin. Aquella tarde en moriren molts de tots dos bandols. El foc dels mausers era intents. Llavors se va veure qu'el govern hi va donar ma peraque s'acavés. Si lo que varen fer el divendres ho haguessin fet els primers dies de la setmana s'haurien estalviats una pila de disbarats. Encare tota la nit se varen batre. Tan aviat es fusells atronavan amb un cantó com a l'atre de la ciutat que semblava que mai s'havia de acabar. Per el costat de Vilanova varen arribar molta tropa pera reforzar als d'aquí i se va poguer donar la batalla decisiva.

Aquella nit es trets arribavan fins al tarrat de casa. El dissapte mol demati la batalla era a la Granvia vora del carrer de Marina. Això era mol aprop de casa. Els revolucionaris hi tenian unes barricades tan ben fetes qu'els soldats ni amb els canons ho podian destruir. Cap a mitjant demati varen tornar provar si podrian entrar a les Saleses. No els hi va surtir be i llavors enrabats s'en anaren de nou al Alberc qu'el dia avans havian cremat, s'hi varen trovar amb la tropa i trets que caiguin i fins hi varen morir cinc o sis curiosos que hi havian anat a veure quin efecte feia contemplar aquelles ruines. Entre'ls morts tambe hi havia dones i criatures. Ja no saviam a quina paret tocar veient que haviam arribat al dissapte i no s'acabava. Tothom temia el sequeig de lo poc que quedava a les botigues de queviures. En algunes ja havian comensat. Hi entravan s'atipavan be i s'en emportavan lo que'ls hi plavia. Semblavan els amos i senyors de tota la ciutat.

Per fi a la tarde se va veure que s'anava apaivagant la cosa. Els paperots de ordeno i mando ja no eran tan rigurosos. Ja permetian que se sortis al carrer

per tot lo que se necessités. Els cotxes de les Funeraries transitavan. Tot s'anava normalitzant i els curiosos amb tota llibertat podian visitar els temples cremats.

Els nois varen anar a veure les amigues ampordaneses pera determinar si el diumenge les aniriam a buscar per anar a passeig.

El dissapte a la tarde se va ben acabar tot l'enrenou incendiari.

El diumenge, ni diumenge semblava. Com que hi havia tantas iglesies cremades els capellans no savian ont celebrar missa. A la parroquia de la Concepció ni s'hi entenian. Tot es demati varen donar comunions sense parar. A les deu se va resar la darrera missa.

N'hi vaig veure de capellans que mai els havia vistos ni els he vistos mai més. Tots semblava que anaven aturats i esmaperduts! Com que n'hi havia tants, se va veure que va sortir la roba que temps feia no servia. Era groga de tan temps que no havia estat rentada. Va haverse d'aprofitar tot a fi de complaure a tants sacerdots que s'hi havian aixoplugat perque tenian els seus temples destruïts.

L'entrada de la iglesia de la Concepció era rigurosament guardada; i la sortida una porta petitissima dels Claustres que amb prou feines s'hi podia passar. Es qu'encare no estavem tranquils del tot. De iglesia cremada no en vaig volguer anar a veure cap. Massa entristida estava de tot lo que forsosament haguerem de veure.

Per mes que a Barcelona va ser aurt varen fer mes mal, no obstant de per les poblacions de fora s'en contavan per a tots els gustos.

A la tarde del mateix diumenge varem anar a buscar na Gracieta i na Pietat i varem anar a can Perandones i a Sarrià. En tornant na Pietat s'en va anar a dormir a can Janoher del carrer de Tallers i na Gracieta va dormir a casa.

L'endema a les set del demati varem sortir de Barcelona per anar a S. Vicens dels Horts. Hi varem estar poc perque varem volguer tornar a dinar a casa. Hi varem anar perque na Gracieta volia conèixer personalment an en Pau qu'en va estar de lo mes content. La seua pobreta mare (a c s) plorava bo i contant lo que els revolucionaris havian fet allà. Contava que els pobres Salesians que havian surtit de Sarrià avisats de que els hi anavan a cremar el convent, havian recullit i tret del convent tot lo millor que tenian i ho portavan an el convent que tenen a S. Vicens dels Horts. Varen surtir de Barcelona (o de Sarrià) i con varen passar per el pont de Molins de Rei, varen trovar una colla de revoltosos qu'els hi varen cremar es carros i tot lo que hi portaven. Els religiosos amb tots els nois que tenian recullits al seu colegi varen anarsen al bosc i de per tot els ha treïan no donantelshi repòs.

Per fi diu que ben dispersats per els boscos varen poguer esperar que la tormenta fos acabada.

<La setmana tràgica a l'Empordà>

A Palafrugell l'Ajuntament en pès va fugir deixant la vila en mans dels revolucionaris. Aquets varen fer entregar la clau de la iglesia i de Casa de la Vila i varen nomenar alcalde i aparentment amo de la vila amb un desgraciat brut i borratxo que l'hi deien "El Piñonero." Es un home que ell amb tots els seus fills, dòna, burras, gossos i brutícia, corran el mon com a murrís dormint per sota dels ponts etc. Llavors devia romandre mes o menys fixo a Palafrugell. Aquell cap de casa tenia les claus de mes valor i reponsabilitat de la vila. El Sr Rector, tots es dematins l'hi havia de demanar la clau per anar a celebrar missa. Jo crec que aquesta autoritat ben complerta que varen tenir dos dies i dues nits els revoltosos, va ser la causa qu'ells mateixos varen posarse un frè, que va impedir que fessin disbarats que provablement haurian comès si sels hi hagués fet oposició forta.

Aviat en Pepet Gori⁷³ i en Lluís Coromines⁷⁴, amb enginy desempiscaren les claus a n'el "Piñonaire" i comparses prometents-hi, que con fos hora tots plegats la cremarian l'iglesia i la Casa de la Vila. Cremarian tots es capellans i monges i tot lo que'ls revolucionaris volguessin. Gracies a la serenitat d'aquells dos joves tot va quedar apaivagat. Llavors a Palafrugell hi havia un vicari fill de Pineda. Se veu que va agafar por, i disfressat s'en va anar a caminar per la carretera cap a Llufríu. Essent cap a can Roig de sa Fanga va trovar una colla qu'el varen coneixera. Eren en Badó Caimet i un mestre infelís que hi havia a Llufríu que per motiu l'hi deien "Quevedo." Era de Palafrugell germà de les Norades. Aquet el va coneixer. El varen aturar i el varen fer recular i obligaren anar al mitg d'ells dos com si fós un criminal amenassatlo de que si fugia el matarian o'l lligarian i axis entraria a Palafrugell. Ell qu'era un sacerdot mol amable, ple de bondat els hi va demanar que no l'hi diguessin res, que ja aniria allà ont ells volguessin pro que no l'atropellessin.

Amb tota la pena varen arribar a can Martí de Roma⁷⁵ trovant-hi una colla de perdularis que an el capellà l'hi varen dir tots es disbarats haguts i per haver. Tots plegats seguiren endavant, i al arribar a Palafrugell varen trovar unes endemoniades de dones que'l varen avergonyir diguenteli totes les injurys, insults i bèfes.

Per fi con varen estar cansats d'atropellarlo el varen deixar amb pau.

Uns atrevits varen anar a l'Hospital de Palafrugell; varen amenassar tan durament a les monges, que la Superiora perdé l'us de la paraula que no l'hi va

retornar mes. Va quedar sense paraula ni memoria pera poguer escriure lo que no podia demanar. A mes, sempre més colsevol cosa l'assusta i l'han portada amb un lloc de repòs que tenen darrera la parroquia de La Bonanova i diuen que no hi ha pas cap esperança de que se curi.

A Calonge, els revoltosos la emprengueren contra els Germans de la Doctrina Cristiana que hi tenen un convent. Tan els varen atropellar que fins n'hi va haver dos de mol martiritzats que varen morir del cap de poc temps de resultes dels vituperis que varen haver de passar. Els ha varen obligar a caminar per els carrers de la vila ben nusos i lligats amenassant-los de mort una infinitat de vegades.

A Palamós de bella nit anaren a trucar a la Rectoria. El Sr Rector els hi va preguntar que volian. El feren baixar diguenteli que'els ha seguis o acompanyés que volian cremar l'iglesia. Ell els hi va dir que hi estava conforme; pro que primer tenian d'anar a cremar les fabriques dels rics i despres cremarian l'iglesia. Ells l'hi varen respondre que les fàbriques de taps dels rics no; perque si els ha cremavan, ont anirian despres a trevaïar pera guanyarse la vida? = Teniu tota la raó; pro i jo con m'haureu cremat l'iglesia qu'es com qui diu la meu fàbrica; ont anire a guanyarme la vida? Això ja ho veieu!

Els pobres diu que veient qu el Sr Rector era tan bon home el varen deixar amb repòs.

A Llufríu diu qu'els Caimets amb es Gall i en "Quevedo" varen arrencar la via del tren i feian plegar els pacífics que trevaïavan. En Quevedo tot ho volia cremar inclús la nostre casa que per una llibertat que se va pendre el mas-hover que hi teniam l'hi deixaba dormir.

A San Feliu de Guixols tambe hi varen passar molts disbarats. Varen cremar l'iglesia de Sant Joan que diu qu'era mol antiga.

Per tot hi va haver grans dificultats pera defensar de les mans sacrilegues aquelles sagrades Formes que tan venerem els aimants de Jesus Sagramentat (alabat sia per a sempre).

A Sabadell varen desbotar les tombes venerades dels cossos dels Bisbes. Tiravan les cendres de les despulles d'aquells benhaurats cadavers pels camins publics tirantse els hossos com qui tira rocs. Totes les profanacions imaginables se feian omplint de terror i de tristesa an els pobres creients.

Les presons estavan plenes. Els que no havian estat empresonats i se sentian culpables, la por els feia fugir al estranger. Se va fer una gran neteja de quinzeneris. An els periodics no s'hi llegia ni un robo ni una estafa. Res del procediment del sobre ni de les misses. Estavem ben assegurats i podiam dormir amb les portes overtes. Els manaments eran tan rigurosos que per

colsevol acció, paraula o cosa sospitosa ja ls prenian. Tot sovint els Guardies-Civils anavan amb xicots, homes i dones amb el còs del delictes que havian robat que consistia de vegades amb uns incensaris de plata o una llantia o un calzer. Tot sovint d'aquets ornaments en portaban les mans plenes. Crucifics, candelers, candelabros, de vegades tot trossejats. Semblava mentida de la manera que tot s'esbrinava. Amb un només qu'en prenguessin, ja tenian una pista i aquell ho descobria tot. Llavors governava en Maura⁷⁶ i era mol rigorós. Varen contar que unes dones de San Martí varen robar les estovaies i albes d'una iglesia. Despres s'ho varen repartir. Una d'elles s'en va fer unes camises mol boniques amb les mateixes puntes. Com qu'es allò de que diu qu'el dimoni només fa una feina pro malfeta sempre, ella que con les va tenir fetes ses camises, estava tan joiosa que les va ensenyar a les seues vehines. No va pas tenir afany d'estrenarles. Les vehines la varen descobrir i ella junt amb el còs del delictes varen anar a la presó. Quina desillusió despres d'haver tingut el trevai de ferles i el goig de contemplarles no poguerles lluir.

La Guardia-Civil va fer un escrupulós registre amb una casa de San Martí ont s'hi reunian "Les Damas Rojas." Despres de molta lluita en varen pendra dues. Diu que se defensavan valerosament a cops de sabates tirantels-hi ampolles i tot lo que els hi venia a ma. Despres de la lluita els ha varen acompanyar a la presó.

A Gràcia varen cremar un convent de monges. Varen ser avisades de l'hora que ls hi cremarian per si volian treure lo que'ls hi plagués o si volian fugir. Amb la premsa i l'esglai, se veu qu'els hi varen quedar alguns valors. Con s'en varen adonar varen determinar que una d'elles tornaria a buscarho. Con hi va ser, ja hi va trobar els amos nous que comensavan de fer feina. Se va veure que aquells eran de la colla d'honrats que no volian robar res. Eran dels que la delicadesa els obligava, els valors, joies i bitllets de banc que trovessin a cremarlos. Si n'hi havia algun de la colla que la tentació el dominés d'ambutxacarse quelcom de valor, el reptavan durament. Tampoc volian fer cap mal a cap religiosa.

La que se va decidir a retornar al convent per a obtenir els abandonats caudals, va entrar a la que fins llavors havia estat casa seua i recullir lo que hi buscava. Era la que tots els dies anava a comprar. Con va sortir, l'hi va fer basarda d'anarsen a reunir-se amb les seues companyes religioses i els incendiarijs ho varen conèixer. Varen ser tan generosos que se l'hi oferiren acompanyarla ont ella volgués. Ella tota agraida els hi va demanar si la volian acompanyar a casa de la gallinaire qu'ella tenia costum d'anar-hi a comprar. Axis ho feren. Se veu que la monja l'hi tenia molta confiança an aquella gallinaire. Aquesta l'hi va fer la mar d'ofertiments i promeses de que allà estaria ben segura. La desvergonyida encare tenia mes males entranyes qu'els

homes que havian cremat el convent. Con la pobre monja ja no va tenir ningu que la defensés d'aquella mala fera varen ser es trevais. L'hi va pendre els valors la va tancar amb un cuarto fentelhi passar els martiris mes bruts i repugnants que ànima vivent pot imaginar. Vergonya fa i no se pot escriure de tan brut i esgarriós lo maltractada que va ser aquella indefensa monja.

La tenia secuestrada i no sé per quina manera se va descobrir i varen portar la monja amb una clinica. Allà mateix va declarar lo que l'hi havia passat. Decidiren pendre la famosa gallinaire de Gràcia que ja comensava de ser el tema preferit de totes les converses populars. Ella era tan pilla, que con els Civils hi anavan pera pendrerla, els hi demanava que la deixessin vestir pera presentarse decenta. Unes vegades se posava capell, atres mantellina sempre amb formes tan elegans que la monja entre qu'estava tan atropellada i tot, mai la conèxia. Sempre deia que no n'estava ben segura que aquella fòs la gallinaire que l'havia maltractada. Ja durava massa i un dia decidiren no permetrerli canviar-se la roba sino que la monja la veiés vestida com con anava a vendre a la Plassa. Ja no varen quedar dubtes. Aquella si qu'era la que la va robar i martiritzar. Llavors la varen encausar i tenia sentència de mort. L'hi mancavan dos dies con va caure en Maura i va pujar en Moret⁷⁷ a President del Consell de Ministres. Aquet va obrir les presons donant llivertat a tots els sentenciats i compromesos amb els "Fets Vandalics" (qu'en deia "La Veu de Catalunya.")

La guerra de Melilla continuava tan negra com avans. Totes les noves eran aterradors. Els moros feren unes trampes an els nostres que hi morian com a moscas. El famós barranc del Llop fou el cementiri qu'els va engulir pobrets. Pocs practics del terror, tenint poca salut mal alimentats i la tristesa que'ls martiritzava feia que caiguessin d'esma i no s'en salvés cap. Les mares anavan mortes pels carrers.

De tots els fets que acavo de contar hi ha dinou anys que varen passar; i la malícia i odi per la famosa gallinaire de Gràcia encare perdura. Jo la conec. L'any passat devant de la Plassa de Gràcia va obrir una casa del seu ram, amb tota mena de marbres i comoditats modernes, i ni un ànima s'aturava a comprarli res. L'hi deian de motiu "La matamonjas." El mal record d'ella no s'havia esborrat.

<Llerroux. L'emperador del Paralelo>

La pobre religiosa del Hospital de Palafrugell va morir del cap de pocs mesos dels fets luctuosos. Una vegada amb la bona amiga Dolors Piera la varem anar a visitar a la casa de Salut que tenen a la Bonanova. A mi no me conèxia; pro a na Dolors, al veurela l'hi va agafar les mans i per un moment

va poguer dir “es... es... essèn Vicens ma... ma...” i res mes. Era que Mn Piera era el capellà del Hospital. Be se veia que l'hi volia dir de coses pro era impossible. Feia una compasio mol gran. De nou prenia les mans de la senyora Dolors i se veia que l'hi volia explicar moltes coses; pro ni una sola paraula va poguer dir. Feia molts anys que hi era al Hospital i tothom la conexia i estimava perque era tan atenta i carinyosa amb els malalts. Deu l'hagi perdonada an ella i an els seus butxins com tambe a la Senyora Dolors. Qui ho havia de dir que del cap de pocs tems els capdevaners de tots aquells fets desgraciats manarian no tantsols a Barcelona teatre de les seues malifetes sino per tot arreu.

Per la tossuderia de l'Esquerra Catalana d'ajuntarse amb tots els que varen poguer a fi d'enderrocar a “La Lliga Regionalista” qu'era el blanc de totes les ires dels catalanistes esquerrans; varen permetrer qu'els lerruixistes obtinguessin majoria de regidors a ca la Ciutat⁷⁸ i de diputats a Corts. Capitanejats per en Pere Coromines⁷⁹ carregat de pretencions confiant amb que l'Esquerra guanyaria, varen permetre ser enderrocats per els lerruixistes. Si haguessin anat junts amb La Lliga⁸⁰ haurien batut els adeptes del tristament celebre D. Alejandro⁸¹ emperador del Paralelo.

Varen obtenir la llibertat dels presos i la reobertura de mes de vuitanta escoles d'en Ferrer⁸², i desseguit varem tenir l'invasió de trinxeraires i fillets que tan lliures n'haviam estat mentres varen estar desats per les presons.

En Pau Iglesias va fer una pila de mitins que no varen ser pas gaire recomanables. De resultes hi va haver quissab les vagues i disbarats. Tot va ser per haver caigut en Maura del poder i haver pujat en Moret gran Orient de la Masoneria. Era de veure que de tals abres tals fruits.

En Lerroux⁸³ “emperador de los juvenes bárbaros” con els fets de la setmana trágica, se trobava a Canarias de retorn d'un viatge a la República Argentina. Al arribar allà, l'hi varen donar comte de lo que passaba a Barcelona. Que els seus, obeint els seus consellers havian prèls la tea incendia i que ardia por los cuatro costados. Deien que va respondre “que ton-tos! todavía no era hora! se han adelantado!” Ell, mol pilló, pera no esser pescat com ho va ser en Ferrer i no morir con sus jóvenes rebeldes, per comtes de continuar viadje fins a Barcelona s'en va anar cap a Londres a esperar millors impresions o sigui un camvi de ministeri.

Desseguit que va pujar en Moret va poguer retornar ben lliurement trovant la seua “Casa del Pueblo” overta de nou puig havia estat mol de temps sege-llada. Alla amb els seus borrècs⁸⁴ varen poguer fer l'arrós⁸⁵ amb l'avestrús que deien havia portat d'América i el pavo republicano⁸⁶ que somniava d'Espanya.

Ell pla s'en ha rigut sempre de tot lo que ha passat a Catalunya i a Espanya. Sempre es un viu. Con la calma va tornar mes o menys, puig no era possible que tornés tan serena com avans, semblava que haviam vist passar un furiós terratremol. Varem rebrer moltes cartes de bons amics que desitjavan saber que havia estat de nosatros. Tot el mes d'Agost entre el calor i tot, estavam acovardits i ni anims teniam per anar en lloc.

En Lluís continuava trevallant al taller d'en Sagarra. Com qu'els diumenges al demati havia d'anar a fer neteja al taller, anava a missa a San Marti o a San Pere que n'hi havia de dotze. Ell mateix deia que feia molta pena de tenir d'oïr la missa amb quatre taulons cremats i un muladó de runes. En Serafi continuava al despatx i a Llotja. Ens varem anar refent poc a poc i axis acabarem el mes d'agost d'aquell any memorable i ple d'impresions no gaire bones.

Per aquell temps les noies varen ingressar al “Orfeo Infantil Mossen Cinto.” El mes de setembre vaig comensar les notes diaries.

Notes diàries (setembre 1909 – octubre 1910)

1909 Septembre

Aquí comenso les meves notes no pas del tot de tots els dies; pro hi son gairebe tots els aconteixements que des de llavors s'anat desenrotllant a la nostre escampada colla de fills i filles gendres i nores i nets meus estimadissims.

Per goig meu i afecte a tots vosatros som tingut l'humor anant omplint llibretes des de fa tants anys.

Tot sia a major gloria de Deu.

Donaré per ben empleiat el trevai de traspasar aquí tots els escrits de les meus vint i tantes llibretes escrites amb periodos de goig, i de molta tribulació altres; i continuaré si Deu ho vol omplintne mes fins que Deu me cridi cap amb Ell i us tingui de deixar.

Son els moments de la meua vida que mes he gosat i que mes conhort hi he trovat con mes adolorida me trobava.

1909

Septembre

6. Les noies comensan d'anar al col·legi "Montserrat."

7. Se reben cartes de Buenos Aires.

8. Mossen Vicens Piera ha vingut.
Les noies comensan d'anar a l'Orfeó Mn Cinto.

9. Mossen Piera i la seua germana Teresita venen a dinar.

[...]

12. Amb els amics Perandones hem anat a passejar per el Parc i després hem anat a la estació a esperar n'Angeleta que ha arribat de Llufríu. Que n'ha contades de coses!

13. Amb les petites hem surtit bona estona.

14. Mn Joan m'ha comensat de parlar d'una escola que s'hi ensenyarà el batxillerat a les noies.

[...]

18. A l'iglesia de la Concepció hi som trovat la Teresita Girbau de Palafrugell. M'ha dit que avui entra religiosa de Jesus-Maria.

19. Avui es la festa dels Dolors i del Viacrucis perpetuo. Som assistit a les funcions religioses que s'han celebrat a la Concepció.

20. Amb n'Angeleta hem anat a visitar la família Aimat i els Srs Prats.

21. Les germanes Asunció i Trinitat han vingut. Pobres! contan una pila de penalitats qu'els hi fan passar els seus tutors.

22. Avui hem tingut el goig de rebre la visita de Mn Pere Vila. Be n'hem parlat de con ell era Rector de Llufríu!

[...]

26. A la tarde som assistit amb una festa de repartició de premis a les noies de la Catequística de la Concepció.

Na Montserrat ha llegit el discurs de gracies essent mol aplaudida.

Na Maria ha recitat "Lo Ratolí" que ha fet riure mol.

Mentres ha durat la festa tronava i plovia mol.

27. En Serafi fa oposicions i ha tret sobresaliente i matricula o nota d'honor, que s'hi guanya les matricules.

He tingut una entrevista amb Da Carme Karr⁸⁷ a fi de parlar de la projectada escola.

28. Mes dilligencies per lo mateix.

29. Primera entrevista amb el Sr Rotger pera tractar de l'escola que vol obrir. Ell es qui porta tot l'enrenou que no sé com s'en surtirà.

30. Ens ha arribat en Miquel Serra i Moret.

Octubre

[...]

5. A les dotse he acompanyat les petites a vacunar. Hem rebut un bagatge de correspondencia de Buenos Aires, d'Olot i de Llufríu.

6. Es demati sortint de missa som anat a veure la Sra Karr. Després al Sr Crusells i a la Senyoreta Rotger. Al vespre un germà de la mateixa m'ha portat els prospectes de la Escola-Batxillerat.

7. Recullo vinticin prospectes pera repartir.

8. He rentat mol. Al vespre som anat al despatx del Sr Pereira i m'ha aconsellat que pagui els trescents duros pera redimir an en Florenci del servei militar o sino no podrà tornar maimés. Deu m'hos en quart!

9. Tot es demati he planxat. M'he comprat unes sabates per mi per mudar i unes per cada dia pera les petites. Han vingut la senyora Perandones amb la seua filla Anita, en Lluís de n'Enrica i en Victor. Tart de tot ha vingut el Sr Rotger.

10. He pagat el trimestre del pis.

11. Amb el tren lleuger de dos quarts de vuit del dematí he surtit amb les petites fins a Girona. El Sr Bure m'ha receptat el número de les ulleres que necessito. Hem dinat al Peninsular. A les cinc hem surtit de Girona arribant a Llufríu a les set. Les petites estaven totes espantades perquè era tan fosc.

Els de can Reimbau⁸⁸ han vingut i s'hi han estat fins a les deu tocadetes.

12. Dematinet amb en Ton hem donat un tom per l'hort. Després he trovat na Martina i juntes hem anat a casasseua.

Del cap de poc rato ens hi ha comparegut na Montserrat amb en Tim Piriu que venien de pescar granotes i peixos.

Després som anat a visitar a Mn Lluís.

Hem dinat a casa i a la tarde hem anat a can Janoher. En Ton ens hi ha vingut a buscar amb un fanal perquè era mol fosc.

13. Llegim que a Barcelona han fusellat an en Ferrer i Guardia.

De bon demati amb na Martina hem anat a la vila. Després na Caterina d'en Ton ens hi ha portat les petites amb es carro. Jo he dinat a ca na Mercè, na Montserrat a ca na Martina i na Maria a casa de la seua padrina. Amb el tren de les tres hem retornat a Llufríu.

Na Gracieta Janoher ha vingut. Com s'en ha entornat era tart i la som acompanyada fins mol mes lluny de l'hort de can Xicu. Era fosc com una gola de llop.

14. Es demati en Ton, en Pere Frare i el mashover de Bonida⁸⁹ i jo, hem anat an es camp per veure els danys que hi ha fet els aigats que han caigut. Per aquest any l'hi som rebaixat trenta pessetes.

A les tres de la tarde hem surtit de Llufríu arribant a Girona a les cis. Ens hem quedat a la fonda de la Marina. L'endemà hem vist a Da Carme Huguet al Dn Trigàs i a la seua bona mare. A les tres de la tarde hem sortit de Girona arribant a Pineda a les sis. A can Llorens a mes de Da Emilia hi eran les seues filles Francisqueta Matilde i Sara. La mainadeta de na Matilde son de lo mes bufons. La Sara està forsa millorada. En Manel se la campa per les montanyes de Collsacabra i Ribes. Hem celebrat la festa del sant de la Teresa.

16. Amb la Matilde els seus nens iles meues nenes hem anat a visitar una seua tia que l'hi diuen "La Noia." Fa poc que se l'hi ha mort el marit.

Hi ha vingut a can Llorens un pagès que crec es terratinent dels masos de Calella. Te un cap que s'en podria fer una escultura mol maca. Te els cabeis

rissats i un poc grisos. No parla ben clar i m'hus ha contat que l'atre dia al vespre per davant casasseua hi va passar un grob que feia molta claror. L'hi diuen "El Capitá."

Mentres dinavam ha arribat un jove que está de mosso a can Valls i ens ha comunicat la mala nova de que un bou ha fet mal a la mashovera i que aquesta està mol greu.

Després hem estat llegint poesies i prosas de la mare d'en Joan quedant jo tota contenta de tan sublims que les trobava. Deu l'hi conservi l'inspiració! M'ha obsequiat amb un nombre de "La Veu de La Costa" que hi te treballs seus.

A dos quarts de cinc de la tarde surtiem de Pineda arribant a Barcelona a dos quarts de set sense cap novetat gracies a Deu i donant per acabada la nostra petita excursió.

17. De bon demati m'hen som anat a missa. Després som arribat a casa del Sr Rotger. Amb ell i la seua filla hem determinat que demà s'obri la seua nova Escola. Vespre de tot ens hem tornat a reunir i m'han dit que demà es impossible d'obrir-la. Provablement será passat demà.

Avui ha predicat el canonge Dr Portolès. He rebut una carta d'en Manuelito.

18. [...] A la tarde amb n'Angeleta hem anat a veure de posarnos d'acord amb la modista que l'hi ensenyará el corte. Ha accedit a tot lo que l'hi hem proposat.

Surtint d'allà, jo m'en som anat a ca la Ciutat a buscar les cèdules. M'han costat totes plegades vinticinco pessetes i seixanta centims. Arribant a casa som fet el sopar i m'en som anat una estona ala Concepció; i a dos quarts de vuit m'he deixat caure al Orfeó Mn Cinto a buscar les nenes.

A les nou i quart m'ha arribat un dels fills del Sr Rotger diguent qu'encare no'ls hi es possible obrir l'Escola.

19. Tota la nit ha plogut. Are son les deu des demati i encare trona i plou mol. No he pas sortit de casa fins al vespre per anar a buscar les petites a l'Orfeó.

El fill del Sr Rotger ha vingut a dirme que demà sens falta obren l'Escola-batxillerat.

20. Apertura del l'Escola-batxillerat pera senyoretetes. Diada del meu sant. No sé que ho fa que tinc molta tristesa. Aquest any les petites no m'han vingut amb la tradicional decima.

Som anat a missa i a combregar en nom de Deu. No sé animarme.

Som acompanyat les petites a la nova Escola. Veurem Deu qu'en en donará. Jo no hi tinc gaire fe amb que les nostres hi puguin seguir perque es massa lluny.

Con retornava, a la Concepció hi havia un ofici de difunts mol solemne. Mai havia sentit un cant fúnebre que m'emocionés tan. Potser tambe això hagi ajudat a que me trovi tan entristida.

Rebo felicitacions d'en Pau Modolell. A la tarde en rebo del Sr Corominola i família, dels Directors de la nova Escola i de na Neus.

A la mateixa tarde ens arriba na Francisqueta Llorens i una dona que l'acompanya. Mentres eran aquí arriben el Sr Florenci de Las Planas amb el seu fill en Tonet. Tots me felicitaban. Tantes visites, i després m'ha tocat rentar fins a les deu de la nit.

Are en Serafi no s'en ha endut la clau i me tocarà vetllar pera esperar-lo. I tanta son que tinc. Quina manera de descuidarse! Per fi ha arribat a les dotse. Me diu que s'han trovat amb en Tonet i el seu pare i que han anat al cine. I veusaquí una diada del meu sant ben atrafagada. Deu ho ha volgut, alabat sia per sempre.

21. Per lla les set, fetes en nom de Deu les meuas devocions, m'afanyo a espavilar a tothom puig encare estem endarrera de feina per tot lo d'ahir.

Con ens posavam a dinar ens arriba en Manel Serra. A mitjant dinar arriben en Tonet i el seu pare. Després en Victor. Estic mes animada que ahir. Encare rebo mes felicitacions ressagades. Entre atres hi ha la de na Gracieta Janoher.

Per lla les quatre s'en ha anat tothom i jo m'he afanyat a entrar la roba, rentarne mes i arreglar la cuina, i n'Angeleta ha aprofitat per anar a cusir.

Con tot ha estat arreglat m'en som anat a buscar les petites a l'Escola de música.

Per tot arreu se nota un moviment extraordinari. Es qu'en Maura ha caigut escales aball ell i cadira presidencial. Hem ensetat el vi.

22. A primeres hores se diu que ha pujat en Moret. Mentres ho fes be, que governi qui vulgui pro me sembla que ho veig tot mol enmaranyat. He comprat quatre litres d'oli.

23. Els nois reben carta de na Gracieta. Ja era hora. Som rentat i arreglat els vestidets de dril. Diuen es nois que na Gracieta està mol espantada per lo que passa aquí. Fins proposa que vagin cap amb ella.

24. En Tonet ha vingut mol tart. A la nit n'Angeleta i en Serafi han anat al Orfeó Català.

[...]

26. Hem rebut carta d'en Florenci. Es curta pro mol encoratjadora. Cada dia l'anyoro més! con serà que tornara?

He comprat llart i trunfes.

27. Amb en Serafi hem anat a l'Orfeó Català. No hi havia estat mai. M'ha agradat. Mai m'hauria cansat d'estari. Tot m'atreia. L'edifici, la música, el cant i la lletra del argument. Si sabés escriure lo que hi he gosat i lo que m'hi som embadalit! no sé; ni puc explicar-ho. Son coses massa sublimes!

28. Hem rebut postal de na Gracieta i "Catalunya al Plata." He parlat amb el Sr Rotger i m'ha donat mol bones impresions de les petites.

A la tarde som anat a Correus per tirar un plec certificat i era tan ple de gent que m'en som entornat.

29. He cregut convenient treure les petites de les lliçons de música de la catequística de la Concepció. Amb les de l'Orfeó Mn Cinto ja en tenen prou.

Avui han vingut na Mercè i na Florinda. Totes tres hem anat a visitar la família Perandones. En Serafi i n'Angeleta avui van a saludar i despedir a la Sara i en Manel que fugint de la fret, s'en van cap a Canarias. Na Sara està forsa be gracies a Deu.

30. Les petites han tingut un demati de camp perque es el sant patró de la seva Escola. Es San Alfons Maria de Sigori.

Al mitgdia som anat a la Universitat i després de rodar no sé contes sales, i pujar moltes escales he trovat la Secretaria. He demanat una fulla pera matricular en Lluís. M'he l'han donada pro m'han dit que per are no hi podrà entrar perque es mol ple. M'han dit que hi vagi ell mateix al vespre i que parli amb el mestre de dibuix i ja l'hi dirà com ho ha de fer.

Després som anat al "Hotel Rancini" per a veure els Llorens i no'ls'hi he trovats. Diuen els de la fonda que'ls senyors que jo buscaba han sortit de bon demati amb auto i que no han retornat encare. Deu els hi prengui a be. Senyal que tenen bon humor i pèles. Això diu tambe que la Sara se trova forsa be. Vespre de tot amb en Serafi hi hem tornat i els hem trovats. Hels hi hem fet companyia mentres han sopat.

Jo deia que les petites havien tingut un dia de camp puig me creia que havian anat a la montanya; i elles han dit que amb el senyor Mestre i la seua filla han anat a peu per la Rambla de les Flors qu'estava atapada de rams blancs i de morats i corones de tota mena per el dia de Difunts. Despres han anat a donar un passeig per el Moll i'ls han portades a dalt d'un vapor alemany fentels-hi veure tot lo que hi havia a dintre i que diuen qu'els hi ha agradat mol i mol.

31. Na Merce i na Florinda han vingut a sopar. Tot avui plou. Hem anat a la festa de reparticio de premis de l'Escola Mn Cinto. N'hem surtit a les vuit.

Novembre

1er. Rebem carta d'en Florenci amb una lletra de mil pessetes pera que comprem un dècim de la rifa de Nadal. Es repartit pera molta colla. Deu els hi dó sort.

A la tarde som anat al Novenari. Predicava el canonge Dr Portolès.

2. Tot el sant dia trona llampega i plou. Cap al vespre sembla qu'ens tinguem de negar. En Serafi s'ha comprat un barret i s'ha pres la mida d'un vestit.

3. Rebem carta de na Gracieta. Na Maria salta i balla perque diu que la carta es seua. Els dols qu'els hi esplica no'l farán pas. Atre feina tenen. M'en vaig a escriurels-hi pobres fills estimats.

A la tarde en Manel Serra s'ha vingut a despedir. Ha dit que demà s'embarcan.

4. En Narcís de Lloret ha vingut a despedir. Avui s'embarca cap a Buenos Aires. Ha mort la germana de la modista de n'Angeleta. Faràn festa les cusidores.

[...]

19. Hem ensetat el vi d'en Pau. En rebem carta. Tambe en rebem de na Gracieta i d'en Miquel.

[...]

23. Rebem lletres de la Paquita Llorens qu'ens hi diu que l'Orfelia ha donat a llum una preciosa nena i que mare i filla segueixan de lo mes be.

Amb en Tonet i n'Angeleta hem anat a veure el cementiri nou. Mai hi havia estat. Es de construcció forsa estafeta i no comunica la tristesa propia d'aquets benhaurats llocs de repòs. Hem pujat a visitar la Tomba del nostre malaguanyat Mn Cinto. Arrivant a casa hem trovat una targeteta del Sr Florenci Alibés qu'ens hi diu que ha vingut. Mes tart s'han vist amb en Tonet. Ell i en Serafi han anat a sopar amb el Sr Florenci.

24. El Sr Florenci ha vingut a dinar. En Tonet a sopar i a dormir.

He comprat una bánova blanca que m'ha costat sis pessetes.

Després som anat a can Rosés⁹⁰ a cobrar la lletra. En Serafi ha portat la dona (dibuix). L'hi hem dit qu'es ben feta pro lletja.

25. N'Angeleta amb en Tonet i el seu pare de bon dematí s'en han anat cap a Vich i Las Planes de Collsacabra per el dissapte trovarse a la festa del bateig de la pupilleta. Deu els hi dó bon cami!

Les petites amb el seu mestre de Musica Sr Crusells an anat al teatre Principal.

26. Res de nou. Em comensat l'oli.

27. He comprat roba de punt per en Lluís.

28. Som anat a missa a Les Saleses. Al mitgdia som anat a can Ferrer i Gili per veure de ferhi entrar a trevaia an en Tonet. Després de dues hores i mitja entre esperar pera poguer parlar amb l'amo i persuadirlo de que el pot pendre amb tota seguritat, qu'es un bon minyó, per fi he lograt convencerl. Demà a les deu del dematí hi ha d'anarhi pera tractar. En Lluís amb en Teixidor han anat a esperar els que arribavan de Vich i Les Planas pro ha resultat que només han arriat en Serafi de Vich i en Tonet de Las Planas. N'Angeleta s'hi ha quedat fins que les Sres Llorens tornin. En Serafi ha vingut mol agradat de la ciutat de Vich.

29. En Tonet i l' Sr Ferrer i Gili han tractat. Ell n'esta tot joíós de poguerhi trevaia.

Ha vingut Mn Piera.

[...]

Desembre

1er. El mosso del despatx ont trevaia en Serafi ha vingut a buscar un document que l'hi havia descuidat.

Rebem noves de Canarias.

Ha vingut Mn Joan Llombart. En Tonet ha arribat a les deu del vespre. Estava tot amoïnada perquè no sabia fer les neules prou depressa i se cremava els dits. Ell estava amoïnada i nosaltres ens hi divertíem.

[...]

8. Festa de la Puríssima. Fa un dia preciós. El cel i el mar llueixen com un cristall. No se veu ni un núvol. No fa gens de fret.

Som anats a combregar i a l'ofici. Predicava el canonge Dr Rifà. Podia haver-me agradat més. A la tarda amb les petites hem anat a passeig i a la fira dels pessebres. Hi hem comprat un burriquet que porta un feix de llenya. Ha costat deu centims. També hem comprat una era amb quatre pollets que hi pasturan. Deu centims més; però que hi farem, són les seues diades. Després hem anat a la Concepció que hi feien una funció molt solemne. Hi predicava el mateix Dr Rifà.

Jo som estrenat l'abric i les noies els vestits.

De Melilla han arribat els reservistes. Ja herà hora els pobres.

9. Som anats a la Secretaria de la Universitat a buscar la matrícula d'en Lluís i avui si Déu i ell ho volen comensarà d'assistir a les conferències de nit.

A veure si avui rebem noves de n'Angeleta. Si Déu volguer estar sempre a montanya! Som a la nit i de n'Angeleta res s'ha rebut. Ha vingut un Sanchez vellet i molt presumit a portar-me un paperot per en Florenci. Diu que demà a les onze del matí s'hi presenti per enterarlo del servei de les armes. Anirà a veure el Sr Pereira.

M'he comprat una nube de pel de cabra per abrigar-me el cap i els caixals tan delicats.

10. Rebem carta d'en Colomer. Are mateix arribo de menjar arròs⁹¹ qu'en diem a Llufríu con hem anat a "Casa de la Vila." Vinc del Cuartelet del carrer d'Aragó. Els de Palafrugell demanen an en Florenci perà quintarlo. Prou qu'el varen quintar els de Marina. Els del Cuartelet han estat molt atents a les meues raons. L'allistaran ells allà mateix, i ells mateixos se cuidaran de demanar els documents a la Comandancia de Marina i aclarir que ho tinguin l'excloure de les llistes i llestos.

[...]

13. Fa dotze anys avui que la mare es morta. Déu l'hagi perdonada pobre mare meua!

De bon dematí plou.

Les petites han estrenat els abrigoets.

Rebem postal de na Gracieta. i "La Regeneracion"⁹² número extraordinari dels Setis i Capitulació de Girona.

Han portat llart i mitx quintà de trunfes.

14. Som anats a missa i m'hi he quedat una estona. Hi havia uns funerals molt solemnes. Reno! allò de si n'hem guanyat vuit duros que n'ha estat de be. A Llufríu els dels pobres els ha fan de furviol i tamburino. (dos capellans)⁹³

[...]

16. Tot el sant dia som rentat.

N'Angeleta ha anat a la conclusió de la novena de la Puríssima. L'hi ha donat un llibre que conté tot lo dels "fets vandàlics." (Setmana Tràgica)

[...]

19. Rebo carta d'en Pauet.

A la tarda les petites an anats a cantar amb l'Orfeó Mn Cinto al Palau de Belles Arts. Tota la festa era dedicada a recollir fondos perà el Nadal dels soldats catalans que són a Melilla. N'Angeleta les ha acompanyades i ha dit qu'era una cosa molt lluida.

Jo som anats al Viacrucis. Predicava Mn Joan. Atres dies ha estat més acertat.

En Tonet ha vingut a sopar i ha dit que després volia anar al Liceo perquè no hi havia estat mai.

Avui han arribat soldats de Melilla.

20. Arriven més soldats.

Tot avui rento.

21. Ha vingut en Noguer d'Olot. Veu a esperar un seu germa que arriba de Melilla.

Ja comensen de ploure felicitacions butxacals.⁹⁴

22. Gran diada de la rifa. Ens hem tret 10 ralets.

Trevaio an els abrics de les petites.

S'han midat n'Angeleta na Montserrat na Maria i en Lluís. Aquet mideix 8 pams i 1/2. Na Montserrat 6 1/2 . I na Maria 5 1/2.

23. Santa Victòria. A la sortida del Sol s'han sentit les canonades del castell de Monjuïc. A la tarde ha vingut n'Herminia.

Han arribat els darrers soldats de Melilla. Marede Deu! i quina invasió de felicitacions que m'espolsan sa butxaca! Sempre me sembla que ja son acabats i de per tot arreu m'arriben que d'en tot l'any no se veuen fins avui. Que s'a-profitin. Es una vegada l'any.

[...]

25. Des de la mitja nit que no reposo de tan malde caixal. A les cinc m'he llevat i m'en som anat a missa als Dominics. M'hi sentia mol malament degut a la mala nit que havia passat. Som anat a combregar en nom de Deu. Aquesta festa tan grant i jo la passo mol adolorida; entre nò trovarme be i que no rebo lletres dels meus allunyats.

Tart de tot han arribat una pila de variades noves. Una hermosíssima carta d'en Florenci. Postals de na Janoher, de na Neus Romaguera d'en Joanola d'Olot i el Deber olotí⁹⁵. Tota me som animat i el mal de caixal ha desaparegut. Bon Deu! tan trista que som estat tot es demati! I quina influencia tan gran tenen amb mi els meus fills estimadíssims. Ha bastat la carta d'en Florenci per a curarme tots els mals.

A la tarde amb n'Angeleta i les petites hem anat a Sarrià a veure els nostres cosins. Estavan tristoís. No sé qu'els hi devia passar.

A la tornada hem entrat a la Concepció. Hi predicava el Dr Canadell. Jo hi tenia una son fenomenal i no era estrany no havent dormint d'en tota la nit. Acabada la funció Mn Joan donava a besar la preciosa imatge del Nen Jesus qu'hem anat adorar-lo en memoria de la adoració pastoril al portal de Betlem. Amb tota la calma hem retornat cap a casa. Els nois han arribat amb en Tonet que ha sopat amb nosatros.

[...]

28. Es dematí som anat a visitar la Sra Karr. No l'hi he trobada. He parlat amb els seues filles que m'han assabentat de la mort de la Senyora Linares de Palafrugell.

Surtint d'allà som pujat a la "Escola de Montserrat" i amb la directora hem quedat que les petites de casa hi tornarian.

29. Som anat a veure el Sr Rotger pera dirli que les petites no poden continuar assistint a la seua Escola. Es massa lluny.

[...]

31. Al mitg dia m'en som anat a Girona. Arrivant allà m'en som anat a cal dentista. M'ha fet la primera cura. Despres som entrat a la casa de modes de l'Herminia Huguet. D'allà al temple del Sagrat Cor que hi celebraven una funció mol bonica. A les vuit n'hem sortit. Som escrit una postal an els meus fills i cap a sopar a la fonda de Sant Antoni ont hi he passat la nit.

En Serafi es a Tarragona.

Aixís hem acabat l'any 1909.

Gloria a Deu en el cel i pau a la terra an els homes de bona voluntat.

Irene

Girona 31 de Desembre 1909.

¡Visca Catalunya!

1910

Gener

1er. Renoi quina fret fa a Girona! He dormit fins a les set. He sortit i som oit missa a l'iglesia del Sagrat Cor. Som anat a combregar en nom de Deu. La ciutat està de lo mes animada. El mercat d'avui sembla una fira. A la vora del riu hi ha mol de bestiar. Quina diferencia amb la nostra ciutat! A les nou som esmorsat.

Despres som anat a fer una visita a la bona amiga Carme Huguet i no l'hi he trobada. Som vist la seua germana i m'ha dit que del cap d'una hora l'hi trobava.

[...]

2. Som anat a missa i a combregar en nom de Deu. Mn Joan ha fet una plàtica mol interessant pro com totes les seues era massa curta. Ell diu que les curtes son mes aplaudides. Al mitgdia els peratalladèncs han tornat. Resulta

qu'és un home que m'hi volian fer casar con jo tenia catorse anys. Quina bogeria!

A la tarde amb n'Angeleta i les petites hem anat a les Grutes de la "Sala Mercè" i al cine del mateix lloc i des d'allà hem anat a veure les senyores Llorens.

Con hem arriat a casa en Lluís i en Tonet ja havien sopat i s'en anaven a esperar en Serafi que arriba de Tarragona. Ha arriat de lo mes be i entusiasmat de la seua bonica excursió. Que ben empleiats els deu drets d'aiguinaldo que l'hi han donat els seus amos!

3. Les petites de nou han comensat d'anar a la "Escola Montserrat."

4. He comprat un talér de brodar. Fa fret i m'en vaig a rentar.

5. Els Reis han avensat un dia i han portat unes capes de llana Pirineus pera les petites.

[...]

7. Som entrat a la confraria del Apostolat. Tambe hi ha ingressat n'Angeleta i na Montserrat. Tot sigui en gloria al sacratissim Cor de Jesus.

Cap a les onse han portat l'ampliació del retrat d'el Nen nostre. A mi m'ha agradat i en Serafi diu qu'és un verdader bunyol.

M'he suscrit a la "Revista Popular."

He tirat dos plecs d'imprès als nostres argentins estimats.

Tot avui que no reposo ni un moment i estic forsa cansada. Si no fós això encare m'hen airia a rentar una estona i encare me sembla que si no me venen a torbar ho faré.

[...]

9. Avui es dia de les Filles de Maria.

A la tarde han vingut el Sr Florenci Alibés i el seu fill en Francisco.

Amb les petites hem anat a passeig cap al carrer de Rosselló i mes tart hem entrat a la Concepció a las cerimonies de les Filles de Maria.

En Serafi ha anat a sopar al Hotel Internacional amb els de Las Planas i les Llorens.

[...]

15. Som anat al "Liceo Poliglota." El Director m'ha rebut mol atent. Hem parlat de tot lo d'en Lluís i m'ha dit que lo millor qu'el noi hi vagi, i després d'haverlo sentit podrà donar el seu consell.

Despres som anat a pagar unes sabates de n'Angeleta. Al vespre ha portat un vestit, nopàs ben acavat del tot. Entre ella i jo l'hem acavat.

16. Diumenge. Amb na Montserrat hem anat a missa. Na Maria s'ha quedat porque está costipada. De dotse a una amb en Lluís hem anat al colegi pera que el Director el conegués. Totes les seues raons ens han agradat mol. En Lluís n'ha sortit mol animat.

Hem rebut carta de na Gracieta.

El senyor Serra i Pagés⁹⁶ ha vingut. M'ha donat una pila de consells per els nois que m'han semblat mol profitosos. Deu l'hi pagui.

En Tonet ha vingut a sopar i amb els nois han sortit una estona a voltar.

[...]

18. [...] Avui ha estat el darrer dia qu'en Lluís ha trevaiat de manyà.

19. Encare estic malalta.

En Lluís ha comensat d'anar al Poliglota. Ha vingut mol ben impresionat. Deu coroni els seus desitjos que son els de tots nosaltres.

Rebem una postal de na Janoher, juntas amb una fotografia de na Gracieta nostra. Na Janoher diu que se l'hi ha mort la vesabia seua. Deu l'hagi perdonada. Qu'enn'era de veia! Tambe hem rebut el llençol qu'en diu en Florenci (número de la rifa) sempre está de broma.

Comenso el segon adradó de pobre. Guardan be la fret, se treuen arnes i recóns de casa.

20. [...]

Hem rebut fotografies de Las Planas. Semblan una colla d'òlibas.

[...]

23. [...] A la tarde es nois han anat al Palau de la Música Catalana. Han tornat tots cofois porque han sentit cantar els Segadors.

[...]

27. La Quimeta Sagarra ha portat la mala nova de que la mare d'en Pau es morta. Al cel sia!

28. A les cinc cinquanta amb na Quimeta Sagarra i un dels seus germans hem sortit del Baixador del carrer d'Aragó per anar a San Vicens dels Horts al enterro de la mare d'en Pau. Han cantat dos oficis mol solemnes y despres tots hem anat al cementiri i no n'hem sortit fins qu'el ninxo ha estat tancat. Després hem anat a dinar i hem fet una estona de companyia a la atribulada familia i a les cinc hem pujat a la tartana fins a Molins de Rei qu'em pujat a l'express arriant a Barcelona a les cis de la tarde.

Con som arriat a casa, som rentat la bugada hi he donat blau i la som estesa. Are son les nou de la nit i ja s'aixuga. Are si Deu ho vol m'en vaig a dormir. Avui ha estat un dia mol mogut.

[...]

Febrer

1er. Tota la nit m'he sentit fiblades a la galta que hi tinc el caixal dolent. Fins he tingut por que acabès amb ericipèla. M'he llevat m'he fet un bany de peus i he pres una purga de rubinat. Tot el dia m'he trovat millor.

He rebut una carta mol atribulada d'en Pau. L'hi he contestada avui mateix.

N'Angeleta ha estrenat la levita.

Tota la tarde he cusit. Son les deu de la nit; he planxat una estona i me trovo de lo mes be gracies a Deu. M'en vaig a dormir. Sembla mentida la feina que tinc.

[...]

6. De bon dematí fa fret. Amb na Montserrat hem anat a missa. Despres hem trovat la seua mestra i hem enraonat una mica. Som entrat a plassa i som comprat per dos dies. En Lluís m'ha arriat aviat amb mal de cap. He fet anar a buscar aiga sedativa i l'hin som posat draps xopats cambiantelshi sovint i l'hi ha calmat forsa.

[...]

15. Fa bon temps. Dematinet som rentat bona estona. A la tarde hem rebut carta d'en Martí Sabater amb un giro. He presentat la lletra a can Rosés i m'han dit que hi torni el dia 23 que me l'ha pagaran. Tota m'he capficat al veurer que lo de la Habana no va bé. Ja fa temps que m'en tenia por. Estic convensuda amb que cada dia ens anirà pitjor. Deu m'hos ajudi! Avui fa fret. En Lluís ha estrenat l'abric. Al vespre en Tonet ha vingut tot content perque no ha sortit soldat. Tots n'hem tingut molta alegria. Quina festassa que farem!

[...]

23. [...]

Som anat a can Rosés a cobrar la lletra que va enviar en Martí Sabaté.

Des d'allà som anat a missa de dotse que hi havia sermó de Cuaresma. He comprat. Som entrat a la "Inmortal Gerona" (botiga de robes) a comprar roba per uns devantalets per les petites.

Tota la tarde he cusit i he llegit.

[...]

Mars

[...]

3. He sortit a les nou. Som entrat als P.P. Dominics i som llegit que hi ha exercicis per a senyores i som decidit que con tornarà de Barcelona hi entraria per a sentir el sermó. Renoi el P. Laviescas com els ha tractades a les seues oientes! Con he sentit tot lo qu'els hi ha dit he cregut que se les rifa-va, i he determinat tornari a la tarde per averiguar si s'haurian queixat de lo qu'els hi ha dit es dematí. Ja ho crec! que els hi n'ha dites de coses pera adularles pro ha acabat diguentels'hi que son tan buenas que tienen unos corazones como unas calabazas. Ja no hi tornaré mes a sentir unes ximpleries per l'istil.

[...]

20. Avui fa vintinou anys que n'Elvira Frara, na Mersé Avellí, n'Anneta Estanyola i jo varem anar a Fitor. Na Sofia estava de mainadera a can Torruella. Varem menjar un recuit a sa castanyèda d'es mas gran d'en Plaja. Ens varem divertir mol. Jo estava tan animada que fins vaig dedicar uns versos a la gloriosa santa Coloma patrona de Fitor.

En tornant varem fer un ram de tota mena de flors que trobavam. Es boscos era atapahits de brucs i de tota mena d'herbes florides.

Tot el camí varem cantar els meus versos que ja'ls havíem cantat avent dinat com si fossin uns goigs. Uns joves de Fitor m'ho varen acompanyar. Eran d'uns masos de .can Tarruella Deu tingui al cel un dels simpàtics joves companys nostres. Aquell any en aital diada no era pas blanc de neu com ho es avui. "La Veu"⁹⁷ diu que'ls matiners hem pogut veure els cims del Tibidabo blanc de neu. No era gaire espessa puig anant a missa tot era blanc i con tornàvem ja'l sol l'havia fosa.

Quin dia de Rams mes florit!

En tornant de missa m'en som anat a la Estació de Fransa i a les deu hem sortit cap Arenys a fer un dia de companyia an el padri. L'he trovat inmillorable gracies a Deu i als bons cuidados que l'hi tenen les seues nevodes.

Hi som arriat a dos quarts de dotse i feia molta fret. He retornat amb el correu de la tarde. Arriant a Barcelona hi he trovat en Lluís que m'hi esperava. Les noies de cal padri m'han regalat unes enfilades de pinyons per les petites que n'han quedat totes contentes.

[...]

26. A la nit les petites han anat a cantar les populars caramelles⁹⁸. Hi havia moltes colles de cantaires; pro l'Orfeo Mn Cinto a estat el mes aplaudit. A les dues ens hem retirat. Els porters nous de casa avui han pres possessió del seu carrec. Son mallorquins i semblan dos ermitans. Veurem que vindran a ser.

27. Diada de Pasqua. Tota ensoniada⁹⁹ m'en som anat a missa. Un no pot dedicar les hores de repòs a esbarjos com ho som fet jo anit passada acompanyant les noies petites. Amb n'Angeleta hem anat al "Foment Autonomista" mentres els petits cantaires anavan d'un lloc a l'altre divertintse. Al Foment hi hem vist ballar ballets antics mol macos i ben repuntejats. Tocavan la una de la matinada i els cantaires han arriat. Han comensat de demanar que volian cantar els Segadors. Els nens estavan animadissims i encoratjavan a les nenes. El Director no ho volia perque deia que pobre mainada estavan cansats i nosaltres mares insistiam que acabessin a fi de portarlos a dormir. Ells forts i foris insistint amb que volian els Segadors. No hi ha hagut mes remei. S'han tret llurs barretines i si algun de la colla s'en des-cuidava ja un atre l'hi tirava a terra. Cantavan entussiasms de debó. Con son an aquelles ratlles que diuen "ont es vostre Capità? = quin es la vostre bandera? = varen treure el bon Jesus = tot covert amb un vel negre" hi ha fruit una emoció dolcissima. He pregat mentalment perque l'imatge del

Crist fos venerada i estimada axis tots fruissim el goig que comunica l'estar afiliat a la seva bandera santa.

A la tarde els porters nous han vingut a oferirse per tot lo que'ls necessitem. Me feien l'efecte d'una pareia casats de nou i que repartian confits per tots els veïns de l'escala.

Mes tart han vingut les germanes Bach. Som anat a veure el Dr Riera. Ha camiat tots els remeis de n'Angeleta.

[...]

Abril

1er. Tot es blanc de neu. Encare neva. El cel està tot gris. Hi ha un fanc de boig. Qu'en son de boniques les muntanyes nevades pro ja m'hus en recordarem d'aquesta feta.

[...]

4. [...]

A la tarde ha vingut la senyora Aimat amb les seues tres filles. L'Anna qu'es la que ensenya'l piano a n'Angeleta ha tocat de debó. Hi te una ma mestra. Hem rebut un nombre de "La Cronica"¹⁰⁰ de Palafrugell despedintse de tot-hom donantse per morta i acavada. Deu li dó molts anys de ventatge.

5. Anit diu que ha tornat a nevar.

Envio felicitació a la senyora Llorens.

Som escrit al "Baix Empordà"¹⁰¹ demanant nombres de mostra a fi de substituir "La Crónica."

A les notes del Registre Civil de Palafrugell hi trovo que el pobre Xicu Forra es mort. Deu l'hagi perdonat.

Cap el vespre som anat a buscar n'Angeleta a cal Aimat i hem acavat d'arri-var a cal Dr Riera. L'hi ha receptat un granulat francès. He pagat el pis, el gas i el vigilant.

6. He cusit uns vestits de texits per les petites i he rentat. A la tarde ha caigut calabruixó.¹⁰² (Es nois diuen que no n'ha caigut)

Rebem carta de na Florinda i postal d'en Font. He pagat el sereno. N'Angeleta ha anat a ensajar amb les Filles de Maria de la Concepció. Avui

he pagat setse pessetes a la mestra de les petites i cent vinticinç per mesades i objectes escolars d'en Lluís.

7. Som escrit an en Florenci i a Mn Lluís.

A la tarde som assistit amb una conferència que ha donat la mestra de les petites. S'ha explicat mol be. Tota ha estat referent a la necessitat de protegir a la dona trevadora. Tambe hi ha parlat el Sr Rector de Sta Anna referintse amb lo mateix. Deu coroní els seus afanys i permeti que sigui un fet l'unió benefactora de tots els catòlics, no tantsols de Barcelona sino fins de tot lo mon. Tots aplegats sota la gloriosa bandera de Jesus i el triomf es ben segur. Tot pera Ell fins el darrer batèc del nostre cor. Hem de lluitar ben ardits defensant la seua santa causa ja que tots som redimits amb la seua preciosa Sanc. Avant sempre units tots!

8. [...] He comprat un folletó escrit per el Rector de Sant Martí referent als martiris que va passar per la "Setmana Tràgica."

Som passat a recollir colls i punys al planxat Aleman. Amb n'Angeleta hem cusit i planxat. En Tonet ha vingut.

[...]

10. A les sis m'he llevat. Som assistit a la missa de les vuit qu'es la de la explicació del Evangeli. Fetes les meues devocions som entrat a la plassa. Hem surtit juntes amb la senyora Francisca Cama de Palafrugell.

N'Angeleta i les petites han anat a missa d'onse i surtint han acabat d'arribar al Passeig de Gracia que hi havia la jura de la bandera. Hem rebut carta d'en Florenci i postal de na Gracieta. En Florenci proposa a en Serafi de fer un negoci amb pells de llebra. Jo voldria qu'ens enviés les llebres amb pell i tot. Quins estofats que fariam!

Rebem el primer nombre de "Baix Empurdà" de Palafrugell. Veig que hi colaboran una colla de jovenets mol animats. Indirectament ens proposan si volem esser corresponsals administratius. Han vingut les noies de can Pallari d'Olot. Per lla les vuit del vespre ha arribat en Lluís tot sol que diu ha perdut en Serafi en Tonet i en Fullà. Per lla les nou han arribat en Serafi i en Tonet. Hem sopat en nom de Deu i a les onse anavem a dormir.

[...]

15. A les sis m'he llevat. Som estès tota la bugada. Som escrit a na Gracieta Janoher i a "Baix Empordà." He fet un plec d'ingrés per na Janoher, un per

La Argentina i un per en Colomer. Tot ho he portat a correus. Som entrat un rato amb una iglesia. Feia un vent que tot s'ho emportava.

A la tarde som anat a l'Orfeó de petits i ha prè dues contrassenyes per la projectada excursió de Caramellaires.

Son un quart de dotse. En Serafi llegeix "Cucut"¹⁰³ i jo'l planto i m'en vaig a dormir.

[...]

17. Excursió de Caramelles a Santa Coloma de Gramanet. M'he llevat a un quart de set. He espavilat n'Angeleta i les petites. A dos quarts de vuit totes estaven llestes. M'hen som anat a la Concepció. Avui tenim la comunió del Viacrucis Perpetuo. Les noies totes tres han anat a la capella del Consell de Cent. A dos quarts de nou en punt, les petites i jo ja ens trobavam al "Foment Autonomista Català." N'Angeleta amb tranvia ha anat a esperarnos a la Plassa d'Urquinaona. A tres quarts de nou sortiam de les Escoles Mn Cinto tots grans i petits en número de doscents, amb la cistella enflocada dels petites caramellaires al davant portant-la un exalumne del Orfeó. Pels carrers que formen el tragecte fins a la Plassa d'Urquinaona, eren tots plens de badoes aplaudint la nostre colla de xamosos pagesets amb faixa i barretina vermella. Les nenes amb vestit blanc faixa vermella i llàs blanc al cap.

Tots grans i petits, portavam el llasset de les quatre barres unit a la contrassenya del Orfeó pera ser inclosos al tren exprès que ha sortit pera nosaltres a les nou en punt. Davant d'una nombrosa gentada qu'ens aplaudia, hem sortit de la Plassa d'Urquinaona amb una alegria imponderable tan la gent grant com els Caramellaires. Tres quarts amb tranvia. Tothom estava de lo mes animat recnant una germanor qu'encantava. Els nens i nenes vellugaven reien i joguinejavan com aucellets fuits del niu. Per tot ont passavam erem admirats i aplaudits. Feia un dia triat ni fret ni calor ni vent que molestés. Per lla les deu hem arribat a Sant Adrià del Besós, ont hem baixat del tranvia. Gaire be tothom ha anat a peu fins a Santa Coloma que hi ha un quart i mitg. N'Angeleta i jo junts amb un senyó i una senyora i un nen, hem pujat amb una tartana que per vint centims cada u ens hi ha portat. Mentres tant hem esmorsat. Hem arribat a Santa Coloma tan aviat com els que anaven a peu.

El "Coro d'en Claver" de l'esmentada vila, ens han vingut a esperar els nostres a mitx camí; tots amb els seus uniformes i Senyera. Quina colla de cantaires entre grans i petits. Tots portavan barretina vermeia.

Arrivant a la vila, tots hem fet cap a la Plassa de la Constitució davant la Casa de la Vila i allà els nostres han cantat les divertides cançons de Caramelles.

Després han portat la enflocada cistella junt amb la Senyera dels Colomins al balcó de la Casa-grant.

Mol vora d'allà, hi ha la fonda ont haviam d'anar a dinar. Hi hem anat a reposar i ens hi ha portat uns quinze o vint cantis amb aiga i orxata pera que tot-hom veguès. Refets qu'hem estat, cada soci s'ha recullit els nens que l'hi han pertocat cuidar, i'ls han portats a passejar per aquelles boniques encontrades. N'Angeleta i jo hem decidit anar soles a donar un tom per el poble. Se'veu que son catalanistes puig tots els carrers tenen noms catalans. Tambe deuen ser mol catolics, perque els carrers tenen nom de Sants. Voliam anar a visitar Santa Coloma i ens han dit que l'iglesia era tancada.

Hem vist el "Café Económico" (deu ser d'aiga de castanyes). El "Café Català." El "Café del Piso" renoi! con de cafè!

A la una en punt, hora combinada pera trovarnos a la "Fonda del Coronel," de per tots indrets arribavan colles de cantaires amb bona cassussa i mes contentes que unes pascuas. Sense mancar ni un hem pujat a la gran exsala de ball avui convertida amb menjador. Cada cual s'ha encarregat dels que ha pogut, i amb alegria i bona gana hem dinat en nom de Deu. El dinar mol ben encertat. Arròs amb pollastre, cuní, calamars i musclus. Ceves i olivetes. A cada taula hi ha distribuït cantirs d'aiga i purrons de vi tapats i lligats amb el tradicional cordill que fa mes català. Tres arrobes de badella amb pesols. Llus fregit. Ensiam de lletuga i raves. Pa i vi bo i abundant. Les viandes riques i abundantes. Per postres taronges, formatge, panses, metlles torrades i pa de pessic tot bo i abundant. A les tres acabavem de dinar. S'han llegit algunes cartes de bons amics que no han pogut venir. El Director Sr Crusells mereixedor de totes les atencions per la acertada tàctica amb que sab guanyar totes les simpaties de pares i fills, ha dirigit breus paraules a la concurrència, pregant atenció i fent alguna brometa d'aquelles que sempre l'hi escauen i que amb tanta facilitat l'hi acudeixen. Tothom s'ha posat de peu dret i els petites dalt de les cadires mentres un prec unaním demanava per cantar "Els Segadors." El Sr Crusells ha accedit mol joïós bo i donant un tò qu'els poguesim cantar tots.

El poble de Santa Coloma no sabia lo que l'hi passaba amb tantissims hostes.

Acavat l'Himne hermosíssim s'han donat visques a Mossen Cinto, al "Foment Autonomista Català" a Catalunya lliure, viscan els nens i nenes i ultimament un sentit i unaním visca el Sr Crusells. Ell estava emocionadíssim. Tothom el felicitava amb alegria estrenyentli les mans fent vots peraque visqués molts anys ja que tan be sab dirigir els petits cantaires. Era el seu gran dia. De per tot el seu ser l'hi traspuava la joia. Mentres ha durat el dinar no s'ha cansat d'anar d'una taula a l'atre fent compliments a tots.

Havent dinat encare que no estava comprès an el programa; pro agraits an els obsequis dels d'en Clavé, els nostres han pujat al "Café del Piso" i han entrat an el traiato¹⁰⁴ que are es convertit amb sala de ball o teatro segons lo que cal. Penjada amb una paret hi havia una pissarra de fusta. Escrit amb guix que semblava un analisis gramatical hi deia "El vaile que tendrá lugar esta noche, se avisa que los que quieran bailar tendrán de pagar 30 cèntimos."

De lloc per els musics no n'hi havia; un piano desastròs. Amb un atre lloc de la sala hi havia el teló vermellós amb els seus corresponents Calderon i Lope de Vega i demes companys d'ofici. Tot el poble s'ha reunit allà. El local era ple de gom a gom.

Els nostres petits han cantat algunes cançons de Caramelles "Draps i ferro vell" "Rataplim" "Les primeres cales" i no se que mes. Els Colomins han cantat "Els Pescadors" i un atre que no me recorda com se deia. Tot era alegria i germanor i axis ha acabat la festa.

Hem pres comiat d'aquell poble tan simpatic, i a les set erem tots a San Adrià per pujar al tranvia que desde Barcelona ha vingut a buscarnos.

Amb la mateixa alegria que haviam anat hem tornat arivant a ciutat a dos quarts de vuit sense'l mes petit incident bo i essent doscents de colla.

Arivant a casa hem trovat "Baix Emporda" de Palafrugell; "Deber" d'Olot i una carta d'en Florenci.

Avui l'emperador de los jóvenes bárbaros¹⁰⁵ ha donat un mitin que fa esgarifar de pensari. Quines ideies te aquell desvergonyit!

Mentres hem estat fora, un empleat de la casa Debray ha portat uns pots de llauna pintada mol macos guanyats amb 40 cupons. Hi ha trovat en Lluís.

18. M'he llevat a tres quarts de set. Les noies han fet festa perque estavan cansades d'air. En Tonet ha vingut. En Lluís ha trovat en Xavier Piera. Arc diu que trevaiaquí.

En Tonet ha vingut a buscar 100 pessetes dels diners que l'hi guardo.

[...]

20. M'he llevat a les set. He cullit "La Veu" de sote la porta i lo primer que hi he llegit es estat la mort de Mn Font y Sagué. Fins he plorat; i això que no'l conexia pro sé be el valor que hem perdut. Persones com ell un s'els estima encare que no'ls hagi vist mai. Deu sab perque ho permet pro es ben trist que als trentasis anys una persona tan savia i virtuosa hagi de morir.

Deu l'hagi perdonat. En Serafi diu qu'hem perdut el millor geolec, i que ho sent infinitament.

Al mitgdia han tornat les noies de S. Martí. He prè un palco per la festa de dimecres vinent.

21. M'he llevat a les sis. Per lla les deu he sortit. Som anat a missa i a fer una visita a la senyora Karr i unatre a l'escola de les petites. He comprat i cap a casa.

A la tarde ha vingut la senyoreta Barbarà. Ha portat el programa de les festes del proper mes de Maig.

Havent sopat he rentat fins a les deu. Després som escrit an els meus d'Amèrica i a les onze i quart a dormir.

22. Dematí les meves devocions piadoses i la feina. A la tarde ha vingut el Sr Crusells Director de l'Escola i Orfeó Mn Cinto. M'ha portat la nova de que el nen premiat amb el millor treball ha escullit na Montserrat pera Reineta de la festa del concurs "Literari-musical Mn Cinto." M'ha sorprès doncs no'm pensaba que anés a raura amb ella. Res l'hi he dit. Encare mancan dos dies.

23. M'he llevat a les sis. He tingut molta feina. A la tarde con les petites han estat aquí hem anat a comprar sabates blanques, cintes, vanos unes medalletes i els guants de la petita Reina. He cosit rentat i planxat fins a la una de matinada a fi que tot quedés llest.

Fins a les onze, les petites ans d'adormir-se han estat cantant l'Himne a la Reineta de demà, ignorant les pobres que serà na Montserrat la que se assegurarà al reial setí. Que dormi en pau, que fins demà no vui donarli la gran nova.

24. Festa maquíssima.

A les cinc m'he llevat i lo que portan les festes mundanes: mols diumenges fa que no havia deixat d'anar a combregar i avui m'es del tot impossible d'anar. Les petites i n'Angeleta també han vingut amb mi a oir missa als Dominics. Con hem arribat a casa els nois se vestien. Mentres na Maria ha estat aquí davant a portar la petita qu'es tan entramaliada, n'Angeleta i jo hem donat la colossal nova a na Montserrat de que ella ha estat elegida Regina de la festa d'avui. Ella no ho volia creure de cap manera. Me dia "com voleu saberho Vos, si ni el Sr Crusells ho sab?" = doncs mira jo ho sé des del divendres passat qu'ell mateix m'ho va venir a dir. = Encare no ho crec mare. = No siguis tonta. Es que no convenia que cap de vosatros ho sabés

perque tot anés mes com cal; pro are ja ho sabs. Si no fos axis porque veuries a casa tan de moviment? = No us penseu; que això de pendre un altre palco, comprarmos lo que na Maria ha d'estrenar per la primera Comunió, combidar els Perandones i tanta preparació... potser si que serà axis. = Si; es axis, i callat que no convé que na Maria n'entengui res. = Qu'estic contenta mare! no sé pas que tinc! mai m'ho hauria pensat. Digueume: porque no m'ho deieu avans? = per una pila de raons. Perque estiguessis tranquila i a l'Escola no t'ho coneguessin, porque sopessis be i cantessis tu mateixa l'Himne regi que avui no podràs cantar, porque dormissis amb quietut i per fi porque avui estiguessis tota la missa lo mes atenta possible. = Ai mare! no se pas que tinc de tan emocionada!"

Amb totes aquestes ha sortit en Lluís fent un gran acatament bo i diguent-li = Good save te Ring! l'atre ha fet lo mateix junt amb un reverent Dios guardi a su Magestad! i ella de ximples no'ls en deixaba.

Con han estat vestides i arreglades han cridat les nenes d'aquí davant i totes quatre han anat cap a l'Escola Mn Cinto. Els nois han agafat les entrades i s'en han anat per a després trovarnos tots junts. Els darrers de sortir hem estat n'Herminia, n'Angeleta, la senyora d'aquí davant i jo, i hem fet cap a la Sala Imperi. M'hos hi esperavan la senyora Perandones amb la seua filla, i una seua germana, i la senyoreta Aymat (mestra de piano de n'Angeleta).

Els petits cantaires ja hi eran. Els nois també han arribat. Llavors els vells i criatures hem anat al palco dels senyors d'aquí davant, i els jovincels i damiselles an el nostre.

L'escenari, tenia el veritable aspecte d'uns Jocs Florals de grans escriptors i poetets. L'improvisat doser, de cartró mol ben endomassat d'or i vermell (o paper daurat) pro mol ben combinat, amb el setial regi, i uns escalonets ont hi tenian de pendre paciència un parell d'hores quatre nenes de sis a vuit anys fent de petits patges a la diminuta Reina de la Festa. Una llarga taula i unatre de mes petita totes dues també endomassades de draps de les quatre barres. Una de les esmentades era per el Jurat calificador i els premis destinats an es seus respectius guanyadors, i l'atre hi havia la Junta organitzadora de la festa. Els domassos qu'embellian llurs taules eren recollits amb escuts simbòlics. An el lloc de mes preferència hi lluu la preciosa Senyera del petit Orfeó; bandera de les quatre barres, destacant-se al bell mitg la magestuosa figura del patró eccels dels nens i nenes cantaires, el nostre plorat Mn Cinto (a c s).

S'ha overt la festa.

El nen premiat amb el millor treball i guanyador de la Flor Natural qu'era un ram de roses de S. Jordi lligat amb una llassada de cinta barrada, ha anat ben

acompanyat, a buscar la seua reineta elegida pera ell mateix. L'hi ha fet ofrena de la Flor, i donantse la ma, i als acorts de l'Himne regi dedicat a la petita reineta que cantavan tota la colla l'ha acompanyada fins al setial d'honor ont ha comensat d'anar repartint a cada un dels premiats el que se merexian.

Els nens al rebre llurs distincions l'hi besaban la ma i les nenes la galta.

Amb el Jurat hi havia una professora de música pera judicar les cançons premiades. Les dues que han obtingut premi les han cantades allà mateix; l'una per la mateixa compositora i l'atre per una nena de sis anys acompanyades al piano per el Sr Crusells.

Con han estat repartits tots els premis, un jove ha llegit el discurs de gracies. Era corprenedor i ple de tendresa, fet exprés pera la petita gent per qui era tota la festa. De tan en tan se girava cap a la petita Reina dedicantli boniques frases i algun prec que na Montserrat diu que de tan emocionada fins tenia ganes de plorar.

Les petites Dames d'honor han estat mol quietetes. No n'hi havia cap que tingués mes de vuit anys. Tambe els hi feien escolta uns Guardies Urbans tots vestits de vermells, un de cada costat de la Reina. Allà inmovils palplantats ben be semblavan es Jueus del Monument de Llufríu. Els nens i nenes han cantat "L'Emigrant" i algunes atres cansonetes finalitzant amb l'Himne nostre "Els Segadors" que ha cantat tothom de peu dret i plens de goig i entussiasme.

Con tot ha estat acabat s'han fet fotografies de variats estaments.

Amb el mateix ordre que havian entrat al teatre n'han surtit. Amb dos Guardies muntats al devant despres l'Orfeó i darrera de tot la Senyera. La Reina amb el ram de roses a les mans i les seues dames d'honor l'hi aguantavan les cintes del ram, i amb aqueixa forma han arribat a l'Escola.

Nosotros hem anat directament a casa. Les nenes trigavan a arribar, i en Serafi les ha anades a buscar trovant-les que venian ben acompanyades del Director i un soci del Foment. Na Montserrat encare portava el ram de roses de Sant Jordi joiosa i entussiasmada.

Mentres pujaven l'escala de casa, el senyor d'aquí devant ha corregut al piano a tocar la Marcha Real española i els nois de casa han protestat demanant-li que toqués els Segadors. Amb mol de gust els ha complaguts.

N'Herminia s'ha quedat. He comprat tortells i vi blanc. A postres hi han vingut en Tonet i en Fullá.

Despres els nois i els companys han anat a Sarriá a buscar en Victor per anar a Vallvidrera i nosotros dones hem anat a acompanyar na Herminia. Ens hi

em trovat tots a Sarriá. Erem nou de colla. En Tonet ha vingut a sopar i axis ha acabat la bonica i memorable festa de l'Escola Mn Cinto.

25. Ha vingut un noiet de l'Escola "Mn Cinto" amb un sobre tancat. Es qu'el Senyor Crusells demana que hi vagi per a determinar com se faran els retrats. Tambe som anat a veure les mestres de les petites pera comensar les dilligencies de la primera Comunió de na Maria.

Després som anat a visitar la Sra Karr peraque me dongués un escrit de na Gracieta. M'ha dit que publicarà la festa dels de Mn Cinto a Feminal¹⁰⁶.

Tota la tarde he cusit.

[...]

27. Som assistit als funerals de la mare de les Bach. He rentat i he cusit. Ha vingut en Miquel Serra. M''a dit que la Sara i en Manel¹⁰⁷ han arribat. Con ell s'en anava ha arribat en Xavier Illa de Vich.

Avui a Fransa s'han casat en Joanet Garriga amb n'Irene de can Nau. Déu els fassi ben felissos.

Al vespre hem anat a l'Hotel Rancini a visitar es nostres simpatics Canaris. La Sara sortosament està forsa be.

El nen d'aquí devant m'ha trencat el llum del bestibul. Que hi farem!

28. M'he llevat a dos quarts de set. He sortit per a les meues devocions i obligacions. He trovat el Sr Crusells i hem enraonat un ratet.

He portat el vestit d'en Serafi a tenyir.

A la tarde he rentat mol; i enllestit tot, som escrit an els d'America. Les petites tambe han escrit. Con voliam anar a sopar ens han arribat aquelles pobres noies de Sant Martí que no tenen mare. M'han contat les penalitats qu'els hi fan passar els seus tutors. Les he consolades tan be com he pogut. Deu les ampari pobretes. El seu gran desitx es de llogar un pis i viure soles amb el seu germá. Malaventurat qui no te mare! Encare me sembla que la veig morir despedintse dels seus fills recomanantelshi que s'estimessin forsa i que no la olvidessin. Si ella veiés de la manera qu'els ha tractan els que tanta amistat l'hi demostravan! Encare elles hi eran que ha arribat en Xavier Illa.

29. [...]

He comprat vint Patufets perque portan les fotografies dels nens de l'Escola Mn Cinto.

30. M'he llevat a un quart de sis. Amb na Mercé Bach hem anat a missa al Alberc de Sant Antoni. En tornant he cridat la colla i tot es demati som planxat.

A la tarde encare som planxat mes. Es que aprofito totes les cintes i corbates que tot ben net i planxat fa goig. Despres jo feia mitxa i escoltava la Senyoreta Aymat que tocava el piano bo i donant lliçó a n'Angeleta. Mai me cansaria de sentir-la. La meua vehina avui me deia que demà i demà passat aquí hi haurà mol d'enrenou.

Tot avui trona i plou.

Maig

1er. A un quart de sis m'he llevat. Som anat a cumplir amb les meues devocions he comprat i a les vuit arribava a casa. He cridat a tots i s'han espavilat perque han volgut anar als Jocs Florals.

Des de bon demati que hi ha rumors de revolució. El dia ha passat sense cap fet desagradable.

An els Jocs Florals han proclamat Mestre en Gaia Ciencia an en Josep Carner¹⁰⁸ i a Mn Llorens Riber¹⁰⁹. El primer ha guanyat la Flor Natural nomenant Reina de la Festa la senyoreta Alcover de Mallorca. Hi han anat en Serafi n'Angela i na Montserrat. Aquesta ha rebut moltes felicitacions per haver estat reina an els Jocs Florals petits. A la tarde han anat a les funcions religioses de la Concepció.

Som escrit an en Joanet Garriga i an en Ton de Llufríu.

En Lluís ha estrenat un vestit que l'hi està mol be. Es mol presumit i fa mol goig.

Que s'es fet temps de con era a can Ciurana!

2. M'he llevat a dos quarts de sis i amb na Merce Bach hem anat al Alberc de Sant Antoni. Surtint de missa he comprat i cap a casa. He cusit amb una brusa d'en Lluís qu'es per l'Escola seua. Tot ho esparréca.

Som fet les adresses per els Patufets. Som anat a Correus i al Banc. En tornant som llegit "La Veu." Porta tot un fui de Jocs Florals. Fins els de "Mn Cinto." A la tarde ha vingut n'Herminia, i després la seua mare que amb en Serafi han fet molta broma. N'Angeleta i na Carme Bach, son a la Concepció a cantar amb les Filles de Maria i després han anat a la parroquia del Pi.

Na Montserrat te maldecap.

En Lluís ha vingut tot malcontent de les proves de volar.

Es un quart d'onse i m'en vaig a dormir.

3. Santa Creu. Quina festeta del Roser mes maca feian avans a Llufríu. Tot se pert. Jo amb na Mersè Bach som anat al Alberc de S. Antoni com els atres dies. Mes tart som anat a l'Escola de les nenes i a veure el mestre de música Sr Crusells. Amb tots ells hem conversat sobres ensenyansa i coses indiferents. Amb tot lo que m'ha explicat Da Lluçia, tinc por que demapassat que será l'Ascensió potser hi haurà garrotades. Els ànims estan exaltadissims i lo pitjor es que se baraijan els que militan amb uns mateixos ideals. Quina poca caritat!

Con anavam a dinar ha pujat una germana d'en Pau Modolell a dir-me qu'el seu oncle es a can Sagarra. Hi hem anat amb na Maria. En tornant som rentat bona estona.

Son un quart de dotse i m'en vaig a dormir.

4. De bon demati com sempre: comprar i les meues devocions i arribar aviat a casa perque tot fassi el seu fet. He donat un còp d'ui a "La Veu," he fet algunes notes, endressat la cuina i mentres el dinar s'ha anat fent som rentat i estesa la bugada. Estava cansada i som dormit un quart. A la tarde he planxat mol, i fet i fet, a dos quarts d'onse m'en som pogut anar a dormir en nom de Deu.

5. La gloriosa Ascensió de Jesus. Son vora les deu del demati, i com qui diu encare no m'he adonat del gran misteri d'avui. Jesus meu! si, m'en som adonat i fet memoria con he sentit la imponderable felicitat d'haverbos hostatjat en mon pobre cor. Tret d'aquells moments sublimes, m'ha semblat que una forsa misteriosa i grant me cridaba.

Perque avui Barcelona está de festa grossa? Be prou que ho diuen els seus carrers endomassats¹¹⁰ ja de bon demati. Avui tothom qui vol o qui en té, pot posar ben enjoiats els seus vistosos hestatjes¹¹¹ des de bon demati fins a la posta del Sol.

Perque tan de moviment matinal? perque tanta animació? perque tan entusiasme? a qui festeja el poble de Barcelona? perque s'han reunit tots els prelats de Catalunya entorn d'una festa tan important? No es que venerin a un fill de cap Monarca ni tantsols de cap noblesa. De qui se tracta doncs?

Se festeja a un fill de Barcelona que si be es veritat que fou criat amb bresol el mes humil, els seus fets, la seua virtut i la seua santetat l'han portat amb un lloc tan enlairat com es el d'esser venerat en un altar de la iglesia del Pi d'aun en vida n'havia estat beneficiat. Avui se celebra la seua Canonisació i es per això que tothom està de joia. Quina fè hi ha a la ciutat de Barcelona! Qu'en será d'important la professó que se farà a la tarde d'avui ajudant Deu pera traspasar les venerables despulles del nostre Sant Josep Oriol des de la Catedral a la iglesia de Santa Maria del Pi.

Jo també com a ferventa i entusiasta catòlica barcelonina m'he llevat de bon dematí, i a peu he travessat els carrers i més carrers fins arribar a la Catedral. Eran dos quarts de set, i pels carrers de Girona i Bailen, els balcons estaven adornats amb les quatre barres, i altres que no eren de casa i d'altres de indiferents. Els nostres són els meus predilectes. Els forasters me fan recordar els que se posaven a casa el dia de Corpus. Nosaltres no n'hem posats de cap mena perquè no en tenim. El cor frueix joia per la gran festivitat amb domassos com sense. A les set som arribat a la Catedral. La capella del Santíssim estava atestada de fidels i les comunions mol concorregudes. A l'altar major hi havia un suntuós preparatiu per a l'ofici que serà molt solemne. Mol m'agradaria d'anar; però els meus quefers no m'ho permeten. Aprofito lo que puc i prou. Con seré veia llavors m'en assadollaré.

Som estat una estona dolçissimament felissa puig acabava de combregar i fruïa d'aquell benestar qu'encisa i transporta a les sublimitats de cel, i que res d'aquet món és comparable. Amb tot el fervor del meu cor, pregava per Barcelona; ho demanava tot al Sant per qui se feia la festa que tanta virtut i acert tenia amb apaivagar odis i disputes. Per la santa unió dels catòlics dispersats i desavinguts dolorosament per els que sentim la calma en nostres cors desitjosos del triomf de la Religió catòlica tan ignominiosament profanada per un mal entès dels que s'aixoplugan sota la bandera de la nostra santa fe i tenen llurs cors de rencor i odis. Ont és Jesús meu la pau i germanor que tan recomanareu als vostres apostols i deixebles lo dia felís quin misteri celebrem avui? Ilumineu als catòlics barcelonins que bona falta fa!

No fa gaires dies jo parlava amb una senyora molt catòlica i furibunda devota de D. Carles. Se queixava de que els catalanistes no volguessin renegar de les seues manies catalanesques i atjuntarse a la seva bandera única qu'és catòlica. Jo l'hi vaig respondre que mentres que fossim catòlics, res hi feia que fossim catalans castellans o alemanys o lo qu'ella volgués; però qu'en els temps crítics que travessem lo que se necessita és la unió de catòlics. Un sol remat i un sol Pastor i aquet és Déu que no és castellà ni català; sino Rei de tots els catòlics del món.

Sortint de la Catedral, som entrat a la iglesia del Pi. L'altar dedicat a Sant Josep Oriol estava tot enlluminat. Relluïa tan que semblava talment que l'imatge del Sant estava ple de vida. La Plassa que porta el seu nom estava plena de banderes catalanes i de forasteres. Tot en conjunt animava més la festa. Tots els balcons lluiaven domassos. Semblava el dia de Corpus.

M'en som anat pel carrer del Cardenal Cassanyes fins a la Rambla de les Flors.

Con passava per davant de "Cucut" he sentit el joliu cant d'un russinyol. Pobre ocell! tota m'ha emocionat. Aunt m'ha volat el pensament? a Olot

que també en sentia? ben cert que no. A Llufríu. A l'hort de baix rentant amb el cor adolorit per punyentes ferides que amb tota l'ànima perdono. Allà m'aconsolaven els meus estimadíssims companys amb ses animades cançons glosades a totes hores de nit i de dia. El primer que sentia cantar semblava que l'hi dongués la benvinguda per el goig que me donaven tota la temporada. Ara ja no ls'hi queda ni un arbre per a ferhi niu en tots aquells indrets. Visquen els diminuts cantaires que tanta companyia m'han fet. Visca el rossinyol barceloní qu'em recorda els que tenia per ben meus.

[...].

A la tarde he fet un plec voluminós per a enviar als meus fills anyorats i som escrit als netets que mai he vist.

6. M'he llevat a les cis. Som assistit a la Comunió de 1er divendres de mes. Ha predicat Mn Joan. El sermó ha versat sobre el gran amor qu'ens té Jesús. Com ho fa sempre. Els seus sermons són bonics, ben desenrotllats pro curts.

Som anat a Correus a tirar el plec certificat. Ha costat noranta centims. D'allà, som arribat a missa al Pi. Celebrava el Bisbe de Girona. Ha fet el sermó ben català el Dr Torres i Bages ¹¹² bisbe de Vich. L'iglesia era tan plena de fidels que la gentada que no hi ha cabut arribava fins a mitjant Plassa del Pi.

Som pujat al tranvia de la Plassa de santa Anna fins al Consell de Cent qu'he baixat a recollir els colls del planxat Alemany. He comprat i cap a casa.

A la tarde he cosit i rentat. Hem rebut carta de na Gracieta i d'en Martí Sabater i una postal de la nena de Las Planas. Air en varem rebre d'en Ton de Llufríu. Entre altres noves deia que na Nieves de cal Frai va morir (a c s).

7. A les cinc m'he llevat. Som anat a ciutat a les meues devocions matineres. Con passava pel carrer de Ripoll també hi som sentit un dolçissim cant de rossinyol. Que n'és de bonic de bon dematí caminar pels carrers de Barcelona! Tot és vida; moviment de trevairadors, vigilants nocturns am es cercle ple de claus passat an es coll. Alguna volta m'he trobat a passar per el carrer d'Aragó poc avans de tocar les cis del dematí, i semblen un batalló que s'en van al Cuartellet. Les porteres escombran el tros de carrer qu'els hi pertoca. Xicots aprenents que netegen vidres dels aparadors, remats de cabres i un munt de carros amb monumentals gerres plenes de llet. Completa quietut de tramvies perquè és massa aviat. En fi un esclat de vida que se va deixondint, per a ple dia quedar convertit amb un moviment febrós.

M'agrada mol caminar de bon demati i fins a ple dia. Tansols vaig amb tranvia si plou o se fa tart.

A dos quarts de vuit ja tornava ser a casa. He rentat mol mentres se feia el dinar, i després som anat a can Rosés a la Plassa de Catalunya. Mentres baixava l'escala, el carter m'ha donat una carta d'en Florenci.

De can Rosés som arribat al carrer de Lauria a buscar els colls planxats.

A la tarde he cusit i planxat. Son les deu i m'en vaig a dormir en nom de Deu.

8. A les cis me som llevat per anar a missa i a comprar. A la tarde som anat a buscar el vestit d'en Serafi, tenyit de blau que ha quedat mol be. Amb les petites i na Mercè Bach hem anat a la novena de Sant Josep Oriol. Hi havia els de la Confraria del Ram preparant la festa que tots els anys fan al Tibidabo.

Are en Serafi ha surtit a saber com han anat els vots. Ha arribat tot mal content. Diu que s'ha entafurat per tots els colegis electorals. S'hi ha ficat en secret a totes les converses i grupos que trobava. La qüestió era saver impressions. Per fi com era de temer. Tenim Barcelona dins de la gorja de la fera terrible. Ha guanyat en Lerroux per voluntat dels ciutadans tan malavinguts. Deu m'hos ajudi que ja la pagarem.

[...]

10. M'he llevat a dos quarts de sis. Com els atres dies: som anat al Pi continuant la novena. Som oit missa de set de les Filles de Maria i amb elles som combregat en nom de Deu. Despres som entrat amb una xacolateria del carrer d'en Raurich i he pres 10 centims de llet. Som arribat al carrer d'Avinyó a comprar un llibre per na Maria. He seguit carrer de Ferranoll avall fins a la Rambla. Ja tot era moviment. Les floristes estaven atrafegades i tot plegat oferia un esclat de vida i moviment matinal. He entrat al mercat de la Boqueria, he comprat i he pujat al tranvia porque s'hem feia tart. A dos quarts de nou arribava a casa. Despres he sortit per els colls d'es nois. Al mitgdia ha vingut en Víctor de Sarrià. A la tarde ha vingut la seua Sofia amb la seua filla. Vespre de tot som assistit a la funció del mes de Maria. Predicava Mn Joan. El sermó ha versat sobres la Caritat. Es amb el tema que te mes trassa a desenrotllar. Ne te el cor tan ple d'aquesta virtut que sempre que parla, sens adonarsen la deixa caure com pluja benefactora que tan la necessitem en aquet temps que no se respira sino odis. Deu l'hi recompensi tan de be com fa a la societat. Ha parlat tan com cal, que be farà prou si el sermó d'avui no l'hi val la recepció d'algun anònim. Ben fet que les canti clares i no sigui adulator.

11. Avui m'he llevat a les sis. He sortit a comprar per aquets voltants. A les vuit som surtit per anar a missa al Pi. Despres d'haver combregat i resat fervorosament al Sant per qui se fan les festes som oit missa a la Verge dels Desamparats. Es una imatge que fa molta devoció. Els valencians la cuidan com a la seua patrona predilecta. Va tota plena de joies de gran valor.

Sortint som pujat al tranvia de Santa Anna fins a veure el Sr Crusells que air va enviar-me quatre mots peraque necessita veurem. Volia parlar-me de la fotografia de na Montserrat que portarà "Feminal."¹¹³ M'ha aconsellat que anès a veure la Sra Karr peraque me digués com se te de fer. Hi som anat i Da Carme Karr m'ha dit que anès a la administració del "Diluvi" que me donarian els clixés i que triés el que mes m'agradés mentres la nena fos sola. Demanil per "Feminal" m'ha dit i ja l'hi donaràn. A la tarde he rentat bona estona. Feia una fret com el mes de Gener.

Al vespre amb n'Angeleta i na Carme Bach hem anat al mes de Maria i sortint hem arribat al Passeig de Gracia fins al carrer de Diputació. Feian uns trons i llamps que tot ho enlluminaven. Ja qu'els lerruxistes no encenen l'enramada que hi han posat ho fan els nuvols. No plou.

12. M'he llevat a dos quarts de sis i a dos de vuit m'en som anat a continuar les devocions a S. Josep Oriol. Com qu'es octava de la Ascensió la missa s'ha celebrat a la Cripta.

Sortint, som anat a la administració del "Diluvi" qu'es a la Plassa Reial. He demanat si me podian donar els clixés de la petita Reina, i m'han dit que tenia d'anar a la redacció Escudellers Blancs 3. Hi som anat i mol amablement m'el han donat junt amb dos nombres del periodoc que hi es la fotografia. M'han embolicat el clixé amb el Diluvi i s'hem veien els mamarraxos del poc escrupulós periodoc i m'amoinava. Llavors pretextant por que s'embrutissin, he demanat si m'el volian embolicar be. Ho han fet i jo mol agraida.

Som arribat a casa a les dotse. N'Herminia ha vingut. He rebut carta d'en Pau Modolell que m'hi diu que na Gracieta ha guanyat un premi als Jocs Florals de Cornellà. El trevai se titula "D'enllà."

El recader de Palafrugell ha portat una capsa de na Janoher. Conté un vestit de llana blaucel tot desfet. Com que no hi ha cap lleitre no sé qu'en tinc de fer. Ella s'esplicarà. [...]

Sortint de la iglesia amb n'Angeleta i na Carme Bach em donat un camí fins al Passeig de Gracia i mai tenim la sort de veure les lluminaries enseses. Diu que les encenen de les deu per mont. Havent sopat he rentat fins a dos quarts d'onse. He tingut un dia forsa atrafegat pro Deu me dó salud pera poguer continuar.

13. A tres quarts de sis me som llevat. Som rentat fins a les vuit. Con som tingut la bugada estesa i la mainada espavilada m'en som anat a la novena de S. Josep Oriol al Pi. Plovia mol i som pujat al tranvia de la Creu-Roja fins al Pla de la Boqueria. Som arribat a l'iglesia, he practicat les meues devocions i con som estat llesta he pujat al tranvia de la Plassa Santa Anna fins al Consell de Cent. He recullit els colls planxats, he entrat a la Plassa he comprat i cap a casa que plou mol.

Tota la tarde he rentat. Vespre de tot som escrit an en Martí de la Habana. Som enviat postal a na Janoher, a na Elvira Alibés i a n'en Pau Modolell. Ha tronat i llampegat mol. A les onse m'en vaig a dormir en nom de Deu.

14. A dos quarts de sis m'he llevat. Amb na Mercè Bach hem oit missa al Alberc de Sant Antoni. A les set ja tornavem ser a casa. He fet l'esmorzar i som espavilat a tothom. He rentat unes estones. Som anat a can Rosés. He comprat uns petits cèfiros¹¹⁴ per les noies. Des de la Rambla he tornat a peu.

A la tarde ha vingut la senyora Perandones i la seua filla. Amb elles n'Angeleta i na Carme Bach hem anat a la conclusió de festes de S. Josep Oriol. Una hora avans de comensar les funcions ja l'iglesia era ben plena de fidels. Ja pot estar ben content el nostre gloriós sant de les animades festes que se l'hi han fet puig allò ha estat un veritable deliri d'aplaudiments. Tot era joia. Ni un moment cesaven les aclamacions de Visca Sant Josep Oriol Visca el nostre Bisbe! Visca el Pare-Sant! trovant aquets crits l'esperat ressò dels catòlics allà reunits amb un ¡Visca! unaním de totes les boques i de tots els cors. Hi ha hagut uns forts picaments de mans mentres l'orga i els cants de tot el poble atronava l'iglesia cantant l'Himne solemne que ha escrit expressament la inspirada poetesa Antonia Gili monja de Pedralbes.

Ja la funció era acabada; ja s'apagaven les llanties i canalòbres; ja les venerables despulles de Sant estaven colocades an el seu suntuós altar; era hora de que se surtís de l'iglesia puig eran ben vora les nou de la nit; pro ningú s'en savia anar ni se savia avenir de que ens haviam de dispersar. L'entusiasme perdurava. Havia estat tan interessant tot, que ningu se determinava de desfil·lar cap a les portes de surtida. Ha estat necessari que un capellá jove sense roquet ni res, pujés a la trona; el pobre mol conmogut, amb breus paraules ha donat moltíssimes mersès al públic allà reunit, an els qu'els seus quefers no'ls hi ha permès assistir i a tots els que amb una forma o altre han ajudat al lluiment de les celebrades festes donantles per acabades. Ha posat fi al discurs amb un animat crit de ¡Visca Sant Josep Oriol! que ha estat contestat amb un picament de mans que atronava tota la iglesia.

Alabat sia Deu! encare hi ha fe a Barcelona!

N'Angeleta se trobava mol animada i hem determinat retornar a peu; pro ja l'hem pagada. S'ens ha posat a ploure a bots i barrals i hem hagut d'entrar amb una entrada de La Granvia esperant que no plugués. A tres quarts de deu arribavem a casa.

Les lluminaries del Passeig de Gracia han estat enceses pro ha plogut tan i cremaban totes soles.

15. Sant Isidro Llaurador patró dels pagesos.

Tambe es Cincugèsma o la vinguda del Esperit-Sant. M'he llevat a les cinc. Es el darrer dia de la novena a Sant Josep Oriol que jo particularment l'hi som dedicat demanantli fervorosament que si Deu ho volia concedís la salut a n'Angeleta. Som anat i tornat a peu. Con som arribat al Pi, donavan una comunió i desseguit han comensat una missa. M'he aprofitat de totes dues gracies i he fet forsa via. Con som estat llesta som anat a la Boqueria a comprar i Rambles amon fins a la Plassa de Catalunya. He vist una colla de xicots que feian una mena de professó que m'ha fet recordar la de Sant Cristofol d'Olot. Devant de tots, hi anavan dos: l'un amb una cuyera¹¹⁵ grossa de boix i l'atre amb una forquilla. Eran tan grosses que semblavan pales de pues. Darrera d'aquells n'hi anavan dos mes; l'un amb unes grasse-llasses i l'atre amb una dàia sense manec lligada amb un curdill. Despres dos mes. L'un portaba es mantí (manec de sa dàia) i l'atre un magái no mol gros. En mitg de la colla una mica endevant, un noiét amb una pandareta que anava tocant. Darrera de tots n'hi anavan tres. El del mitg portava un pendonet blau que no sé que hi deia pro he sentit uns que deian que son la "Colla del Rap." De cada costat del de la bandera hi anava un que portavan unes cistelles plenes de cintes i de flors. Tots portavan barretina. Han pujat an el tren de Sarriá.

Tambe n'he vistos tres del "Figueres" tots ells cantaires. S'en veuen mols de forasters pro tots pagesos. Per les Rambles s'hi veuen moltes pareies de casats de nou. Es nois de casa en fan broma.

Mentres feia es dinar ha arribat en Manel Serra. Ha dinat amb nosatros.

Havent dinat en Serafi s'en ha anat a Cornellá a buscar el premi de na Gracieta. Es un bonic didal. En Lluís ha anat a passeig. Les petites han anat a cantar amb una torre de San Gervasi. El seu propietari els ha convidats al Orfeo petit, a inaugurar un petit monument del inolvidable Mn Cinto. Els han fotografiats. N'Angeleta i jo hem anat a la funció del mes de Maria. Mn Joan ha fet un sermó sobres dues virtuts englobades que son Bondat i Benicnitat. Ha estat eloquentíssim. L'Esperit-Sant l'hi ha concedit ben be la gracia que necessitava per a conmourre l'auditori. Els seus sermons sèmpre resultan curts. Son d'aquells que mai s'hi te sòn per lo mol que valen.

16. M'he llevat a les set i amb les petites hem anat a missa de vuit qu'els nens de la Catequística celebren la seua primera Comunió. Els hi ha fet la plàtica Mn Ramon Gudaiol qu'es el que sempre se cuida dels nens i nenes. Els hi diu unes coses tan boniques i a propòsit dels infants que sembla Jesús rodejats dels nens. Ha desenrotllat un tema precios fàcil d'esser comprès perfectament per les petites intel·ligències. Hi ha hagut moments que m'hi he emocionat tan que no podia deturar les llàgrimes.

A la tarde n'Angeleta ha rebut una carta de na Gracieta. Jo n'he comensada una per na Janoher. Es de molta transcendència i no l'acabaré fins demà.

A les cis amb les Bach hem anat al mes de Maria. També ha predicat Mn Joan. Ha tractat la virtut de la Mansuetut. Encertat com sempre. Havent sopat els nois i en Tonet Alibés han sortit. Nosaltres amb les Bach hem arribat al Passeig de Gràcia. Tot estava lerruxissimament enllumenat. A la Plassa de Catalunya hi ballaban sardanes. La Casa del Pueblo també estava tota enllumenada.

L'Emperador del Paralelo¹¹⁶ llueix totes ses gales i governa la ciutat i sa comarca.

17. Avui he fet matinada. El pare (a c s) solia dir "plou en Baldiri no's mou"¹¹⁷ i jo avui he fet lo mateix.

M'he llevat a tres quarts de set. Amb tot i que plovia he sortit per oir missa i anar a comprar. Som anat a combregar. Que rebé m'hi sento aquella estona tan íntima, tan sublim! sembla talment que Jesús posa un llibre overt davant nostres pobres intel·ligències peraque hi llegim lo qu'els savis que no'l coneixen mai comprendran. Son moments dolcissims que un se sent allunyat del mon. Es lo mes enlairat que pot copsar l'ànima que viu íntimament unida amb Jesús. El Sacrarí es una Escola ont s'hi trova una deù inabable d'inspiracions santes! Jesús meu amantíssim! no permeteu que ja mai me separi de Vos!

El sermó de la tarde ha tractat de la Fe. Som a la nit. Tocan sardanes a la Plassa de Tetuan. Amb les petites hi anem una estona. N'Angeleta s'ha quedat. Ja hem tornat. N'hem sentides dues que na Montserrat les ha ballades. Are en tocan una que les petites la ballan elles soles aquí a la galeria de casa. Are s'en van al lli i arriba en Serafi que vé de ballar sardanes de la Plassa Reial. Hi tocava la cobla de Perelada. Anem a dormir en nom de Deu.

18. [...] Es nois, en Tonet, n'Angeleta i na Carme, han volgut estar en vetlla fins a les tres de matinada esperant la anunciada "Fi del Mon." Tota la nit ha plogut. A les dues m'he llevat i les petites també. Hem pujat al terrat i ni tan sols la lluna amb un cove hem pogut veure. Plovia a mes no poguer. En

Tonet no s'ha volgut quedar a dormir de cap manera. S'en ha anat a la seua dispesa. Na Carme també s'en ha anat a dormir a baix a casaseua.

En Lluís ha dit que mentres passava pel Passeig de Gràcia ha explotat un petart. No ha fet mal a ningú¹¹⁸. A la Plassa de la Curulla n'ha explotat un altre amb mes mala sort. A mes d'una pila de desperfectes ha ferit un transeunt. Mai podem estar tranquils. Son unes males venjances aquestes.

19. M'he llevat a dos quarts de vuit. He cridat es nois que de cap manera se podien despertar. Ja tenen rao que qui pert la nit pert el dia. Els hi he fet l'esmorsar i s'en han anat. Les noies han dormit mes perque no tenen classe avui.

Con som arribat a missa Mn Joan feia una plàtica a unes nenes que feien sa primera Comunió. Se l'hi veia qu'estava emocionadíssim. Els estima tan als nens i nenes.

He comprat i cap a casa. Sempre plou. A la tarde després d'enllestir la cuina m'havia posat a rentar i ha vingut una dona a la que som pres per bugadera. Dilluns vinent si Deu ho vol comensarà de venir a rentarme la roba i ajudar-me una mica a netejar el pis. No m'es possible continuar rentant la roba. La fredor de l'aiga me produeix molta tòs i fins s'em adoleixen les mans. El meu còs descansarà i faré una obra de caritat a la pobre bugadera mare de quatre fillets que no sab com alimentarlos. Tot sia per amor de Deu. Ell m'ho pagarà. Axis podré cusir mes i el pis estarà mes com cal. A tres quarts de sis som anat a parlar amb les mestres de l'Escola pera pendre acorts per la festa de la 1ª Comunió de na Maria. He comprat una cotilla per n'Angeleta.

20. El sant del meu pare al cel sia. Som anat a missa de sis als Dominics. A la capella del Santíssim s'hi està mol recullit. Fa una devoció que un sembla que no es an el mon.

Con som estat aquí ja portava tot lo que me feia falta per a menjar.

Som escrit an en Florenci. He llegit "La Veu" i m'ha sorprès la nova del nomenament d'Econom de Corbera a Mn Joan. Me dón mol que s'en vagi. Lo que mes l'hi desitjo es que hi estigui be allà ont va.

Després som rentat i estesa la bugada. Havent dinat i enllestida la cuina he rentat la roba de color. Cap al vespre som hagut de sortir i con hem arribat no hem pogut entrar perque en Lluís tenia la clau i era a buscar en Serafi a l'academia de dibuix.

A les onse hem pogut anar a dormir.

[...]

22. Diada de la Santíssima Trinitat. A dos quarts de sis m'he llevat. He repartit la roba a cada un de la colla que se tenian de canviar i han estat un quart de vuit. He sortit per anar a missa a la Concepció. Mn Joan ha predicat l'Evangeli. Deurà ser el darrer dia qu'el sentirem. S'ens en va el millor sacerdot de la parroquia. Deu ho vol així i hem de resignarnos.

Havent sopat he encovertat alguns llibres amb les noies Bach. Tota la tarde trona i plou. A dos quarts de dotze m'en vaig a dormir.

23. M'he llevat a dos quarts de sis. Quant tot lo de casa m'ha anat endavant som anat a missa i a comprar. Mn Joan s'ha despedit. S'en va demà. Hem dòl mol doncs era un senyor que tan a mi com an els nois i per les petites sempre ens ha ben atès i encaminat. Va ser el primer i gairebé únic de qui vaig pendre concells per als entrincats camins que havia de seguir amb un lloc desconegut pera mi com era llavors la ciutat i costums de Barcelona. Deu l'hi do acert i goig allà ont va. Es un ànima privilegiada reblerta de caritat que a doll la comunica. Tantdebó els pagesos que are seràn seus, l'arrivin a comprendre perque així s'hi trovarà millor.

A les nou arribava a casa. La bugadera ja rentava. Ho ha prèss amb tanta furia que mol aviat ha trencat la picadora.

[...]

24. M'he llevat a les cinc. Som oit missa de sis. Després la que ha celebrat Mn Joan. Mol he pregat per ell durant tota la missa. Con ens ha donat la benedicció, m'ha semblat talment que no era una ma humana qui paternalment ens beneia. Te un san encís de tanta caritat, que amb totes les conferencies, amb totes les converses i sempre que se l'hi presenta ocasió favorable, la vessa a doll que un s'hi sent identificat i conmogut i animat de sants proposits de fer tot el be possible com ho fa ell. Deu que l'hi ha concedit el dó d'una modestia com cap mes jo'n conegui farà qu'estigui be allà ont va. Ell l'hi concedexi tot lo que l'hi convé per a la seua felicitat eterna.

Con som estat a casa la bugadera rentava la bugada. L'hi som ajudat a donar blau i estendre. Quin descans hi trovo fent rentar la roba!

A la tarde som anat a la tintoreria Gaillard del carrer de Bilbao per a el vestit de na Janoher. D'alla som arribat a la Concepció. Hi predicava el mateix Dominic. Ha censurat fortament la manca de devoció, i l'afició boja que se té an els espectacles mundans. Quin floriment de paraules aconhortadores l'hi han acudit per els quins expontaniament segueixen les inspiracions san-tes que N. S. els hi envia!

Ditxosos diu que son ja en aquet mon ple de desengany. Amb quina resic-nació tan heroica soportan la creu de les contrarietats procurant que les

mateixes encare que siguin un camí nublert d'espines, no hi manquin flai-roses flors esquisides que ni el vent de la impietat hi ha arribat ni les petja-des impures les han malmes. Quina tòia mes hermosa poden oferirne a Deu que tan ens estima. Mai m'hauria cansat d'escoltarlo.

Con sopavam ha vingut en Tonet.

Son dos quarts d'onse i m'en vaig a dormir.

25. A dos quarts de sis m'he llevat. Som oit missa als P.P. Dominics.

Havent dinat amb n'Angeleta hem anat a comprarli un capell. Es bufonet. Es gurnit de tul blanc i rosetes de garlanda. Es de paia de moda i a l'ala hi te un calà de punta mol maca.

[...]

26. [...] En Lluís ha anat a combregar a Sant Jaume. N'Angeleta ha estrenat el capell que l'hi està mol be. A la tarde hem anat a veure la professó. Hem quedat de tots colors amb tants de paperets i serpentes. Han estrenat una pareia de Gegants que no son gaire macos. Les Trampes tambe son noves. Tot el dia havia anat ploguent pro a les cinc qu'es l'hora que tenia de sortir la professo el cel s'ha ben asserenat. Con la professó ha surtit i durant el curs s'ha tornat ennugulir que semblava que la pluja anava a caure pro no ha caigut ni una gota. L'hem contemplada a la Plassa de Sant Jaume. Quin aspecte mes hermós oferia tot el tragecte que tenia de seguir! Domassos de tots colors, un disbarat de janesta¹¹⁹ esfuïada i paperets de tots colors enca-tifava els carrers plens de public ansiós de contemplar la desfilada de gremis i societats tots amb els seus pendons i músiques i per fi la bellissima custo-dia qu'es la cadira del Rei Martí portant triomfalment al Rei de reis al nostre Jesus-Hostia! Tota la ciutat l'hi ha rendit homenatge.

Ningu ha tingut por a les bombes. Ja hi estem tan fets que ningu en fa cas.

Hem tornat a peu, hem sopat en nom de Deu hi hem anat a dormir a les onse.

[...]

28. [...] Han trovat dues bombes al carrer de San Pau. El carro blindat se les ha emportades. Pel camí han esplotat i el carro ha quedat destruit.

29. [...] A la tarde ha vingut en Josepet de Sant Vicens dels Horts. Es el marit d'una germana d'en Pau. Per lla les quatre s'en ha anat i nosatros quatre amb les noies Bach hem anat a veure la professó de Gracia. Hem pujat a can

Perandones i l'hem vista des d'un dels seus balcons. Cap el tart hi han vingut els nois de casa amb en Tonet i en Fullá.

La professó ha estat bonica i ha durat molta estona. Con ha passat la Custodia, el Tàlem ha quedat atapat de clavells i genesta i paperets. El carrer n'estava cubert i al moment mateix era un veritable diluvi de clavells que queien de per tot arreu. Jo pensava: Bon Deu! si n'es de gran aquet Misteri! Comensat fa tants sigles, dintre la sala d'un opulent devot de Jesus ont s'hi celebrá la memorable Cena de Jesus amb els seus Apostols i va quedar instituit el Santíssim Sagrament fins a la fi dels sigles.

Que be hi cau aquella bonica corrandà popular que diu "Marieta cistellera = tu qu'en sables fé sistells = m'en farás una panera = per aná cullí clavells = per enramá la Custodia del Santíssim Sagrament?" (Alabat si per sempre)

Si n'es de gran la festa de Corpus que no hi ha cap poble per petit que sia que no la celebri amb tanta gloria i solemnitat com l'hi es possible. Flectem jenolls bo i adorant a Jesus Hostia!

[...]

Juny

1er. He sortit per les meues devocions, he portat els colls i punys a planxar, som anat al carrer de Junqueres a buscar uns patrons pera fer un vestit per n'Angeleta.

Hem rebut carta d'en Miquel Serra, un recordatori d'un capellà que ha cantat sa primera missa i la mare d'en Joan l'hi ha estat padrina amb en Pepet Gassiot. També n'hem rebuda de la Sra Palau de Buenos Aires comunicant-mos el casament de la seua filla Angélica.

A la tarde he taiat i embastat el vestit de n'Angeleta. L'hi va mol be.

En Serafi ha anat a La Garriga per afers del seu amo. Ha vingut un seu company de despatx a dirme que si no vé a dormir que no en fassi cas. Tart de tot ha arribat mol ben impresionat del viatge.

[...]

3. També avui som anat a la "Sagrada Familia." Me fa l'efecte que som anb un poble. De tot aquell barri s'hen diu el Poblèt. La concurrència de fidèls es poca i pobríssimament vestida. Semblan les dones de Llufríu¹²⁰, totes amb mocador de cotó al cap. Mol poques n'hi ha que portin mantellina. Tot

es pobre; pro aquella quietut tan dolsa ompla l'ànima d'una unció mística i santa. Per donar la Comunió hi tenen un banc cobert amb un domàs de seda blanc i galo d'or i a sobre unes estovaies i prou. Tanta riquesa que hi ha per les altres iglesies; i allà sembla ben bé la humil i santa casa de Nazaret. Al costat de l'altar major dedicat a la Sagrada Familia i com que no n'hi ha cap mes, pera celebrar les funcions d'aquet mes dedicades al Sagrat Cor de Jesus hi posan una tauleta i l'imatge a sobre tot rublent de lliris i ciris que creman.

Com sempre a dos quarts de vuit era a casa havent comprat i tot. No he tornat a surtir. Amb n'Angeleta hem tirat el seu vestit avant. Quedarà mol be.

[...]

5. Som oit missa de sis als P.P. Dominics. En Serafi també s'ha llevat dematí i ha anat a combregar. En Lluís ha tingut son.

Mes tart amb les noies i les Bach hem anat a l'Ofici a la Concepció. Hi predicava un P. Jesuïta d'Olot. Se veia qu'el castellà no l'hi venia be i l'assessinava sense compassió. Diu que con parla es la persona que parla mes català amb uns termes antics i unes paraules tan catalanes que no es estrany que con ha de tractar el castellà no s'hi avingui. Els nois han arribat mol tart.

En Serafi m'hos ha contat les peripecies marítimes que han passat ell i un altre company de dibuix que han tingut la tranquil·litat de llogar un bot ells dos sols i no s'avian manejarlo. N'han sortit be gracies a Deu pro de por i perill diu que ja n'han tingut. Ell està ben vermei i cremat del sol i l'aiga del mar.

[...]

10. [...]

Na Montserrat amb els del Orfeó Mn Cinto han anat al Cementiri a cantarli un responso ja que avui es l'aniversari de la seua mort. Que Deu el tingui al cel.

[...]

12. [...] Les petites, n'Angeleta les Bach i jo hem anat al "Foment Autonomista" per juntarnos amb l'Orfeó Mn Cinto i tots junts al Carril de Sarrià fins a Pedralbes. Han posat un tren extraordinari amb tres cotxes expressament per a nosatros. Essent a Sarrià grans i petits hem hanat carretera enllà fins arribar al Monastir. Ans d'arribari hem passat per davant d'una

torre qu'estava tota gurnida de domassos i banderes catalanes. L'Arc del Monastir tambe estava tot adornat. Con hi hem arriat hem entrat a la iglesia que s'hi celebrava una festa dedicada a la Verge de Montserrat per la Lliga Espiritual de la mateixa. En cada meditació hi feia una petita plática el P. Miquel d'Esplugues o de Barcelona (no'm recorda be). Entre una pila de coses interessants totes, ha recomanat l'unió dels cors qu'estiman la nostre Patria i axis units se obtindrà rejuenir-la i salvar-la. Deia que tot lo dolent que hi tenim no es pas de casa nostre. Ha ponderat l'anyorament que sent un bon catalá allunyat de sa Patria. Diu que ho sab per experiencia propia. Acavades les meditacions han cantat la Salve Monserratina i el Virolai de Mn Cinto. El cantava tothom.

Després els nens i nenes del Orfeó han anat a brenar. S'en cuidaba mol be la Junta. Con han hagut brenat i jugat els petits cantaires i dues colles mes, han cantat cansonetes mol boniques acavant amb el cant dels "Segadors" que ha cantat tothom. Els menuts tots amb llurs barretines a les mans enamoravan de tan aixerits. Per tot arreu passegen la senyora gloriosa amb l'imatge del nostre plorat poeta.

A les set hem reprès el camí de tornada amb el mateix ordre que al pujar.

Els de la Junta estan de lo mes joiosos amb l'estòl de ponselletes esperança de grans profit pera dema...

Ben contents hem arriat de nou a la ciutat després d'haver passat una tarde deliciosa que tots en servarem bon recort.

Hem arriat a casa junts amb els nois. Ells han anat a Horta a veure el Laberinto. Es demati han anat amb una conferencia del dr Martí i Juliá.

[...]

16. Festa de la 1ª Comunió de na Maria.

M'he llevat dematí i he cridat les noies. Na Maria s'ha llevat tota axerida. A les set han arriat la senyora Perandones i la seua filla.

Con som tingut na Maria arreglada hem anat a l'Escola. Allá ens hi hem reunit totes. A dos quarts de nou en punt arribavam a l'iglesia de Mares Reparadores. Les nenes que tenian de celebrar la seua 1ª Comunió han entrat juntes amb els angelets al interior del temple, i nosotros hem quedat de retxes enfora amb els fidels.

Acavada la missa hem sortit i hem entrat a casa de l'atre nena companya de na Maria. Hi hem pres una friolera pera desdejunarnos. Havian fet un bonic refresc pera obsequiar a les seues amistats. Aviat n'hem surtit i hem retor-

nat a la Escola atre vegada. Allá se varen repartir bombons amb totes les nenes i se va donar per acabada la festa del dematí. Hem anat a veure el Sr Crusells qu'estava de lo mes emocionat. Ho estava tan que no podia dirli res a na Maria. L'hi diu "i que n'ets de maca Maria!" ho repetia i res mes. A la tarde hem anat a can Banús a ferli una fotografia i d'allà hem retornat a la Capella del dematí a fer algunes devocions i cerimonies propies del acte.

Pel camí hem trovat les ditzoses Cabalgates dels mercats i no m'hos deixavan passar. Be en feian d'enrenou passejant les seues boniques Reines!

17. Amb na Maria hem anat a missa i després a comprar un ram de flors naturals pera obsequiar a la seua professora.

Mn Joan ens ha vingut a veure. Diu que s'hi va aclimatant a montanya. Ens ha fet molta gracia de sentirli contar les capgrossades dels seus feligresos.

Hem rebut un recordatori i fotografia de 1ª Comunió de na Catalina Rocas.

18. Hem rebut una fenomenal carta de na Gracieta i un atre de na Janoher.

[...]

22. He parlat amb el Director del Orfeo de les petites pera determinar l'anada al Parc Güell. M'ha dit que dissapte airàn a veure representar Canigó de Mn Cinto a "Les Arenes."

Som entrat amb una fàbrica de capsos i n'som encarregada una. Som entrat a la casa de labors a comprar perles per lo que brodan les petites. M'he comprat una corretja per l'habit. En Lluís i les petites jugant han trencat un vidre del menjador.

23. Es demati som portat un document al Banc. Som anat a l'Escola Mn Cinto a pendre entrades per anar al Parc Güell.

Tota la tarde som planxat. Som anat al carrer de Junqueres a buscar una capsos per posari l'obsequi per a Mn Joan. A les nou del vespre les noies petites s'en han anat a l'Escola Mn Cinto pera pendre part al concert del Parc Güell. En Lluís i n'Angeleta a les deu han fet camí cap al mateix Parc. A les dotze en Serafi s'ha llevat i tambe se n'hi ha anat. No se pot dormir de tanta fressa que hi ha per tot arreu. Barcelona es ple de focs: sembla la setmana trágica.

A les tres han arriat en Lluís, n'Angeleta i les petites. Ell s'en ha tornat amb els companys. Quina nit mes moguda!

24. M'he llevat a les cis. Els nois han arribat a les set. Han anat a passar bona part de la nit als boscos del Tibidabo pera veure sortir el sol. A la tarde tots hem anat a la Plassa de les Arenes a veure la representació de "Canigó." Les petites amb l'Orfeo també hi han anat a cantar cançons.

Jo amb la mestra de les petites a les cis curanta hem surtit de Barcelona. A les set arribavam a Molins de Rei. A un quart de vuit hem pujat amb una tartana i a dos quarts de deu hem arribat a Corbera de dalt. Es un camí bonic amb unes vistes delicioses. Quines montanyes mes escabroses! El poble sembla un pesebre. Les cases estan apilonades ben arrestellerades que sembla que son les unes sobre les atres. Totes gairebe son de cara a tramontana i d'esquena a la carretera. Així es que sort que la carretera acaba arribant al poble sino se veuria nomes dels darreres. Del devant totes son blanques i de darrera vermeies. Es un país mol sà. La Rectoria es afegida amb l'iglesia. Des del interior de la casa s'hi va per una mena de tunel que amb una interminable escalonada se va pujant fins arribar a la Sacristia. Tot es antiquíssim.

Tot lo de per lladalt son rocas de pedra esmoladora. Es per això que ja d'un tros lluny se veu vermellejar. Mn Joan amb la seua bona mare i germanes han estat mol contents de la nostre visita i del modest obsequi que l'hi hem ofert. Es una estola de seda blanca que les noies l'hi han brodat dirigides per la seua mestra.

A les quatre de la tarde hem tornat a pujar a la tartana qu'ens tenia de portar a Molins de Rei pera pujar a l'express i a les cis ja tornavam ser a Barcelona ben contents de la bonica excursió.

A les vuit han arribat de Les Arenes mol contents.

[...]

28. Avui he sentit un conte mol curiós. El contava una dona que sempre està d'humor.

Una vegada un devot de Sant Josep trucava a la porta del Cel. Sant Pere va preguntar qui era que trucava.= Som un devot de Sant Josep que vui entrar.= No entrareu porque heu mort sense confessió i el pecat no pot entrar al Cel. En aquell moment s'encertà a passar per lla Sant Josep i veient al seu devot el va tocar del muscle preguntant-li que tenia que se baraiava amb Sant Pere.= Es que no me vol deixar entrar. Sant Josep va renyar a en l Porter defensant al seu devot i Sant Pere va dir a Sant Josep que l'home no podia entrar porque al morir no s'havia confessat i que'l pecat no podia entrar al Cel. Devant el conflicte Sant Josep va proposar a Sant Pere d'anar els dos a consultar el fet an el Pare Etern peraque jutjés. Hi anaren i els hi va preguntar que volian. Sant Josep com a mes vei i mes autoritzat va parlar

primer.= Es que hi ha un fervorós devot meu que vol entrar al cel i S. Pere no l'hi vol.= Es que ha mort sense confessió i el pecat no pot entrar al Cel com així m'ho teniu manat.= Sant Pere te la raó. Sant Josep diu.= Som o no som. No'l volem pas deixar entrar?= No pot ser de cap manera.= Està bé. Marieta: au! cap amb el teu marit. Manelet: au! amb el teu pare i la teua mare: anemsen. El Pare Etern veient a Sant Josep tan enfadat l'hi va dir= Home que fas? que no veus que me deixeu tot sol?= I encare no estic content.= Que mes vols?= El dot de na Marieta.= I quin dot hi va portar al Cel la teva dona?= Aviat ho sabreu.= Regina Angelorum, tots els Angels amb nosaltres. Regina Patriarcarum: apa Patriarcas cap a fora. Regina...= Prou, prou ja n'hi ha prou. Qu'entri el teu devot que ja veig que amb les teues rebequeries me deixariau tot sol. Un més un menys i llestos.

Això ens ensenya el gran valor que te la devoció a Sant Josep.

Anit ha esclatat una bomba i ha mort un jove valencià pobret.

A la tarde he planxat i fet companyia a la Sra Marina. Ja està forsa millor.

A la vetlla la jovenalla estava tan de broma que no hi havia maneres de que tinguessin son. Feian sòrts amb els noms dels destinats marits i mullers. Era tardíssim con els he convensuts.

29. Avui es una festa que a la Sagrada Familia tots els anys s'hi celebra: la festamajor del barri.

A sobre de l'iglesia actual qu'està destinat a ser unatre iglesia i la actual serà la Cripta, conjuminat amb teles pintades, hi han gurnit una mena d'emballat. Les pintures son La Sagrada Familia i els Apostols. Això era com un dosè ont hi han gurnit l'altar per a celebrar missa. Hi havia una munió de banderes i gamfanons i pendonets de la Catequística. Han beneit i estrenat una bandera de la secció de senyores del Apostolat i un'atre dels del Ateneo Obrer. Tots els guarnits eran esquisidament de gust català. Per tot arreu lluien les quatre barres fins a les cintetes del missal. Hi tocava la musica del Alberc Naval. Cuatre dels petits recullits al esmentat Alberc amb baioneta calada feian escolta d'honor al celebrant. Unatre era trompeter per assenyalar els passos de la missa. Els Gegants s'estavan de part de fora a la porta del temple. Hi havia un entusiasme fantàstic. Ans de la Comunió l'Sr Recotr ens ha fet una encoratjadora plàtica alentant als fidels que fossim valents i fervorosos en defensa del nostre Rei-Jesus.

Era tanta la concurrencia llà reunida que cinc sacerdots s'han posat a donar la Comunió i ha durat molta estona. Hi havia molts joves.

Tot s'ha fet amb un ordre imponderable. En tots els cors s'hi veia transpuar la gran joia que se fruía. Quant la missa ha estat acabada, de nou l'infatiga-

ble senyor Rector Mn Gil Parés ens ha exortat que fossim ben devots de Jesus, enlairant les glories del Apostolat. Deia que els aimants de Jesus som els seus predilectes i que ja en aquesta vida ens complau comunicantnos una pau santa petita sombra de la que gosarem con s'escorri el vèl que are ens separa d'Ell. S'ha acabat la bonica festa amb entussiasmes visques a Jesus-Rei, al Apostolat i a Catalunya catòlica. Entussiasmava a tothom sentir com animava al seu estol de joves qu'estrenaven la bandera.= Ja teniu bandera els hi deia: defenseula joves honrats i fervorosos catòlics. Hi teniu les quatre barres simbol gloriós de gestes passades en defensa de la Patria i de la religió. Hi teniu Sant Jordi patró nostre estimadíssim. Que mai de la vostre vida sigueu covarts puig si ho fossiu l'embrutiria i això no deu ser. Amunt els cors! Enlaireuvos. Honoreu la Moreneta de la montanya santa i are pera demostrar que serem fidels a Jesus vingui lo que vingui cantem tots l'Himne sagrat de la Fe. "Ferma la veu = serena la mirada etc."

Tota la festa era una solemne protesta contra la blasfèmia com s'hi celebra tots els anys. S'han repetit els visques, i els Gegants cop de ballar davant del temple.

Els tranvies anaven de gom a gom. Jo som volgut tornar a peu i n'Angeleta amb tranvia. Deu m'hen dexi veure forses de festes com la d'avui.

Som arribat a casa ben contenta.

[...]

Juliol

[...]

3. Amb les petites hem anat a visitar la mare d'en Joan i la Francisqueta i no ls hi hem trovades. A la tarde hem assistit a la representació de Canigó de Mn Cinto.

La Plassa de Les Arenes estava plenissima. Tot plegat forsa interessant. La musica hi ha ratos qu es dolcissima i atres mol tètrica. El decorat sublim. Una estona que una uiada de sol hi ha donat de ple hi hem fruit una visió imponderable. El Cant dels artistes fluixet. L'unic que ha entussiasmat an el public, ha estat el tipic pastor con ha cantat "Montanyes regalades." Ha estat mol aplaudit. La sardana no gaire ben ballada. Es que les artistes no devian ser catalanes i no saben ballarles.

Les escenes forsa ben interpretades. L'encès mol bonic pro al meu entendre ha durat massa rato. Les Fades mol ben vestides i atraientes. Flor de

Neu, portava corassa d'or i pedres precioses. Gentil, vestit de plata. El Palau de les fades macnific. Llástima que no s'hagi pogut representar exacte com ho diu el poema o sigui bressolant amb el baixell encantat que se queda dintre l'Palau rodejat de lliris d'aiga.

Avans de comensar el darrer acte els nens i nenes del Orfeó "Mn Cinto" han pujat al escenari. Portaven la preciosa Senyera amb el bust del seu gran Mestre. Han cantat "L'Augada" "Montanyes regalades" i el seu popular "Rataplim." Han cantat mol be i han estat mol aplaudits.

A dos quarts de vuit arribavem a casa i a dos de onse els nois han arribat d'Hostalrich. Hi han anat a festamajor a can Fullá.

4. Avui si que som trovat la mare i la germana d'en Joan. Hem enraonat llargament.

Al mitgdia ha vingut un pillet que volia desempiscarme diners amb l'enginyós engany de que arribava de Buenos Aires hi havia vist na Gracieta en Joan i Florenci. No l'hi ha sortit be.

[...]

10. [...]

A les deu hem anat a la Estació a rebre els dansaires de Barcelona. Els hem acompanyats fins a la Casa de la Vila i con tots han estat dintre ha caigut un xafec que tothom s'ha ficat ont ha pogut. Nosatres tres i n'Enriqueta amb un jove parent nostre em entrat amb un café a esperar que no plogués. Amb nosaltres tambe hi havia en Climent Cantó de Montrás.

Hem anat a visitar a Mossen Llambí de Vall-llobrega qu'es un vellet beneficiat d'Arenys i no l'hi hem trovat. Cap a les cinc de la tarde hem donat un tom per la platja. Hi hem estat una sardana que na Montserrat l'ha ballada. Tambe hem anat a veure ballar danses populars antigues mol boniques an els del Foment Catalá barceloni. N'han ballades setse i tothom s'hi quedava enbadalit. La darrera ha estat la "Dansa d'Arenys." Els vells arenenyens dcian que l'han ballada admirablement. Han estat aplaudidissims.

Sempre semblava que havia de ploure; pro el temps s'ha aguantat. Han acabat tart. Havent sopat hem anat a la estació i hem retornat a ciutat. La gent hi era a milers. Fins a Mataró, em hagut d'anar dretes a la plataforma. Després, hem pogut passar a primeres que de bona gana hi hauriam dormit de tan ben repapades que hi estavam. A dos quarts d'onse arribavam. En Serafi era a la estació a esperarnos. Hem anat a peu fins a casa. Feia bo an aquelles hores de nit. Les noies portaven un bonic ram del jardí de cal padri.

11. He dormit fins a dos quarts de vuit. La portera ha portat els figurins. Al veure qu'era jo que l'hi obria la porta, tota estranyada, amb el seu castís mallorquí m'ha preguntat = que ja es aquí? = si = i de con? = d'anit. A les onse arribavem. = iVa; vetaqui que jo he sentit ses potades! devian ser de vòstes.

[...]

15. M'he llevat a les cinc i som oit missa i fet les meues devocions matinals als P.P. Dominics. En Serafi ha anat a trevaiair.

Hem rebut carta d'en Ton de Las Planas i de Mn Joan. Se veu que s'hi anyora dalt d'aquelles montanyes. Sort qu'es tan resinat i tot s'ho pren amb paciència. Es que se les te d'haver amb una colla de pajesos tan mal avinguts que se matarian uns amb atres. Ell es d'un temperament sociable, i l'hi costa avenirse amb els seus rucaròls. I tan qu'ells el volen! i tan que fa pera disciplinarlos i treurelshi els odis que amb tanta furia se tenen els dos veinats. Deu l'ajudi. A la tarde he planxat bona estona i m'he cansat mol. Ho estava tan de cansada que m'he posat amb un balancí quedantmi adormida al moment. Compréc que no ho puc fer de cansarme tan; pro amb tants de gastos com tenim no hi ha mes remei sino carregar la feina.

[...]

17. Amb les petites surtint de missa hem anat a fer una visita an el Sr Serra i Pagès. Pobre amic! es ben mereixedor de que el compadim. Hem conversat bona estona de diferentes coses particularment l'instrucció que tan m'hos interessa an ell i a mi. M'ha dit que jo som l'única mare barcelonina que m'interesso per la bona educació de les meues filles: puig totes les atres mares tansols se preocupan de buscalshi un marit costi lo que costi i res mes. M'ha fet gracia i fins n'he estat tota contenta que una pagesa com som jo m'hagi sentit distingida de la bulgaritat de mares barcelonines. Que n'es d'hermosa l'instrucció! amb ella suportem serenament les contrarietats de la vida. Ella ens ensenya a ser creients i fervorosos amb les practiques relligioses. L'instrucció es la base de tots els grants aconteixements. Ens instruim fins trevaiaint enlairant l'esperit nostre cap a les regions lluminoses de l'Infinit. Allà hi trovem l'Escola sublim de Jesus que ens comunica a doll inspiracions dolcissimes que mai trovarèm en cap lloc del mon ple de vanitat i que enbauman totes les amargors de la vida.

El Sr Serra m'ha obsequiat amb un llibre seu de folklore i una rondaia d'en Patufet.

Els nois han anat a Ballvidrera.

[...]

21. [...]

Tambe des de Paris hem rebut una postal d'en Clará mes petit.

22. Na Montserrat ha anat a comprar i no se que redimontri hi deuria haver a la carn que ha comprat que no hem pogut menjar el dinar. Després he fet una sopa que no tenia gust ni de sal ni d'oli. Sembla ben be un dia de pega. Som acavat la bata de n'Angeleta.

He copiat "Desconhort" de na Gracieta.

He parlat amb Mosen Jordi Canadell.

Ha fet molta calorassa.

23. Quin trafec avui amb el viatge dels nois en Victor i na Herminia. Que se divertexin. S'embarcarán a les set de l vespre d'avui. Fan una excursió marítima Portvendres, Banyuls, l'Escala, Ampuries i Perpinyà.

Els venedors de periodics cridan desaforadament. Diuen que anit passada al arribar el tren de Madrit ha baixat en Maura i l'han ferit. Ja teniam massa pau. L'assessi es un dels mes furibonts joves rebeldes de la "Casa del Pueblo." Pobres joves! malsaguanyats! Aquet es aixerit d'un temperament viu i resolt. Te nomès vint anys. Are cullim els fruits de la llevor sembrada per el redentor estrafolari. Que n'ha perduda de joventut aquell animalás d'en Lerroux! Lo mal que ho pagan qui menys s'ho mereix.

An en Maura diu que l'hi han travessat una cuixa i una ferida lleu an el bras i amb un peu. Tambe han ferit amb un amic d'en Maura qu'es d'aquí. Diu que una nevoda d'en Maura ha tingut la serenitat d'agafar al agressor i aixis ha defensat el seu oncle d'una mort segura. L'arma ha caigut per lla terra. Perque hi venia a Barcelona en Maura? ja ho sab que no l'hi volen. I menys havia de venir are que som als aniversaris dels successos de trista memoria. En fi Deu sab perque permet les coses.

Tot el dia no se parla de res mes.

A les sis de la tarde a la Plassa de Tetuan han fet molta festa amb motiu de posar la primera pedra al Monument als martirs de la guerra d'Africa en temps d'en Prim¹²¹. Hi ha hagut molta marcha reial. Les banderes catalanes hi abudavan de debó. Jo no n'he vist res. Des de la galeria de casa se sentia la murga.

[...]

25. N'Angeleta diu que ha vist joves amb boina vermeia. Devian ser dels Requetès¹²² carlistas. Les canonades de Monjuich m'han despertat i ja no he dormit mes.

Amb les petites hem anat a can Banús a ferms retratar de diferentes poses. Hi havia vintivuit anys que no m'hi havien enjoncat. Veiam si are trigo vintivuit anys mes. Quin retrat mes venerable que será. A la tarde s'han fet retratar n'Angeleta amb na Carme Bach.

Corren males noves tot avui. Sembla que no ens escaparem d'algun susto. Son dos quarts d'onse de la nit i se sent algun tret. Hem rebut postal dels nois. Diuen que han vist en Joanet Garriga i n Irene a Banyuls.

[...]

27. Tot avui cuso an els vestits de les noies.

Cap al vespre he rebut la visita de na Celina Sastre de Peratallada. No l'hauria coneguda.

28. Ha vingut na Dolors Piera. Hem anat a la Sala Mersè.

He trovat el Sr Crusells i m'ha dit que amb una colla de la seva escola s'en van a passar el mes d'Agost a S. Feliu de Pallarols.

[...]

30. M'he llevat dematí, som anat a missa al Alberc i arribant he cridat les noies i a les nou em surtit del Baixador del Passeig de Gracia. Amb nosatros hi ha vingut una germana d'en Pau amb una de les seues filles.

A tres cuarts de deu arribavem a Sant Vicens dels Horts. Hem reposat una mica i despres hem anat a ofici solemne. Els amics Costa i Capmany hi han portat en Pau a pes de brassos. Hi hem dinat a can Pau. Havent dinat em baixat al jardí. Hi te una glorieta bonica tota engingulada de verdor i campanetes i unes carbasses llargues i boniques. Tot plegat fa mol bon efecte. Cap al vespre encare es mes bonic que les flors son mes overtes sobre tot les campanetes qu'el bès del sol les fa cloure. Con ha estat fosc uns nens han arreglat els llums d'acetilè i l'han posat dins de la glorieta. La llum era fantástica. Semblava una conte de fades. Tot semblava nevat.

El pobre Pauet fruia un goig immens tan ben acompanyat. Fins hi hem sopat dintre de la glorieta. El llum d'acetilè s'havia aixiribit i donava una claró forta. Tot era traient. Les abundoses carbasses que de tots tamanys penjavan semblavan talment un enllumenat a la veneciana.

Havent sopat la germana den Pau amb les noies han anat a donar un tom pel poble. Jo m'he quedat a fer companyia an en Pau. Be n'hem contades de coses! A dos quarts de dotse la colla han tornat i em passat una estona mes. A dos quarts d'una em anat a dormir.

Les meues petites amb la petita Montserrat Sagarra totes tres han dormit amb un mateix llit i no s'hen savian avenir que'ls llits fossin tan alts. Quin xibarrí que s'ha sentit tota la nit! semblava la festa major de Llufríu. Fins l'Ofici solemne me recordava con a Llufríu hi ha ofici bo que com allà; els obrers treuen atxes. Es bonic aquell acte. En un moment veure aquella colla d'homes tan ben vestits amb les atxes a les mans surtint de la sacristia d'en dos en dos colcant-se als seus respectius llocs i els dos ultims se quedan ajoneiats al bell mitg del Presbiteri. Sembla que fan escolta d'honor a Jesus-Hostia.

Acavat l'Ofici hem sortit i devant l'iglesia hi havia la gran fira de jugucts.

A la Plassa de la Constitució petitissima com la meitat de l'era de casa hi havia els caballets i amb una era del poble l'indispensable embalat.

Devant del Teatre semblava que hi havia una bugada de penjarelles de tots colors i estaments. Jo crec que n'hi havia des de la bandera de Felip V. fins als pellingois d'en Lerroux el tristament cèlebre.

Els joves del poble amb la orquesta anit han obsequiat amb una serenata al senyor arcalde.

31. Avui tambe hem anat a l'ofici. Sortint les petites nostres s'han volgut quedar als caballets. La germana d'en Pau i jo em anat a veura l'envelat i el Teatre i demés senyals de festamajor. Hem saludat amb un capellà vellet que sens ha rifat perque rodavam amb tant de sol. Hem acavat d'arribar a cal Campmany i hi hem vegut una copeta de ratafia.

Con em estat de nou a can Pau l'hi feian companyia dos bons amics seus qu'eran el pare del xicot que l'hi fa companyia de nits i l'apotecari. Havent dinat hem llegit postals rescent-arribades i poesies.

Erem set dones, i cinc d'elles se diuan Montserrat. Erem molta colla d'amics i parents d'en Pau. Es bonissim i tothom l'estima, tan per la seua bondat com per la compacio que fa veurel tan jove i portat en brassos dels seus bons amics.

Les petites de casa amb la petita Sagarra han anat a fer requissa de pardals.

Per lla les set em anat a pujar a la tartana del Patàna qu'ens portés a Molins de Rei.

Hem arribat a casa contentes dels dies passats amb el bon amic Pau i ls seus amics i parents.

Agost

[...]

4. A dos quarts de quatre de la matinada som sentit el despertador que me cridava. Som cridat n'Elvira i n'Angeleta. Han de sortir a les cinc i minuts de l'estació del Nord pera poguer arribar avui a Las Planas. N'Angeleta hi passarà uns dies per veure si se millora de salud. En Lluís les ha anades acompanyar. Con ha tornat s'en ha tornat al llit fins a les deu. Con s'ha llevat m'ha donat les medalles qu'el senyor Florenci ha tingut la galanesa de regalar-mos.

He llegit "La Veu de Catalunya." Diu que anit passada a la Rambla hi ha hagut quatre pinyes entre lerruxistes i joves dels Requetès jaumins. Aquets, diu que repartien discursos de D. Jaume. La qüestió que hi han hagut corredisses i han ferit al lerruxista Ullèt. Veiam si tornem tenir una setmana trágica! Deu no ho vulgui; pro els anims estan mol exaltats. No crec qu'ens escapem de revolució per un cantó o per l'atre.

En Canalejas¹²³, l'amo d'Espanya fa cara a tothom. Es l'orgullós que mai havia governat, i are l'hi sembla que pot desafiar al mon enter. Gegants de mes talla qu'ell s'han ensorrat. Qu'es descuidi! Ell el desvergonyit, ha estat l'unic atrevit que ha fet lo que ni els mes grossos sectaris s'hi avian atrevit. Tots els seus antecessors havian respectat la venerable figura del nostre santíssim i estimat Rei de tots els catòlics del mon. Nomès aquet poi ressucitat l'ha desafiat! Imperdonable criminal! Jo l'hi prometo que no l'hi valdrà ni l'astúcia ni la malícia ni tot el poder que l'hi concedeix el mateix satanàs si ell vol: que això sol el tirarà escales avall del ministeri. I a n'Alfons l'hi costarà car l'haverse casat amb una protestanta¹²⁴, que per mes que s'hagi fet batejar i hagi obtingut la corona de Reina que junt amb la del seu marit i la que un atre dia pertocarà an els seus fills, els hi tocarà la mateixa sort que ben meresuct s'ho tenen. Are la bogan viatjant per Fransa pro jo no crec que tinguin afany de tornar al seu Palau.

O en Jaume o la república, donaràn comte de tot lo que passa aquet istiu. Quins daltabaixos s'ens esperan! Jesus meu! feu qu'el vostre Cor Sacratíssim reñi amb nosatros i ens comuniqui el Dó santíssim de Fortalesa pera morir mil voltes pera defensar la Fè catòlica! Aplastèu Jesus puríssim el cap de la fera esvalotada que fins embesteix al vostre Vicari el nostre estimat Pio X. Recneu a la nostre Patria estimada tan aburrida i martiritzada! No permeteu esser profanat de nou en vostres Sacrari, lloc ont els vostres Aimants trovem reclòs i dolcíssim conhort! Feu que amb tota llivertat poguem visitarvos tots els dies oferintvos tot lo qu'el cor inspirat pera la vostra misericordia infinita sent, mentres adolorits i esmaperduts devant tant de perill, solsament a

Vos trovem orientació en nostre dolorós pelegrinatge! Enfervoritzèu-mos i feu qu'els vostres ministres i demes deixebles adictes a Vos no siguin hostilitzats, sino que amb serenitat lluminosa cumpèixin la missió delicadíssima plena de dicitat l'acostarmos a Vos nostre Mestre i Rei estimadíssim. Deu se compadexi de nosatros! Visca Jesus! Visca el Papa-Rei!

Cap al vespre les Rambles estaven mol concorregudes i amb molts agents de seguretat.

Moltes corredisses; tot es auguri de propera tormenta. Ja nomes hi ha dos partits que lluitan: catòlics i radicals. Lo qu'es diumenge be farà prou si no ens en recordem! Deu sab perque ho permet!

En Lluís ha acompanyat na Montserrat a Sarrià pera ferlos-hi companyia uns dies i acompanyar n'Herminia.

5. Con m'he despertat pluvia. Som anat a cumplir la devoció de 1er diven-dres. El carter m'ha portat tot un bagatge de Buenos Aires. Mol les anyorava les seues lletres tan de temps que no n'havia vista cap. Na Gracieta diu que a tots ells els hi agradaria que n'Angeleta hi anés a fer un passeig. Quissab encare! A la tarde som enviat tres fotografies meues que m'agradan mol poc.

6. Dematinet a missa i a comprar. Despés he cusit i planxat mol.

El diari ve ple de males noves. Tot fa suposar que tenim revolució a la porta. En Canalejas sembla que vulgui ser el Cessar pro ja la pagarà. No vui pas dir qu'els catòlics tinguin tota la raó: pro o llei per a tots o llei per cap.

7. En Lluís compleix setze anys. Tenim carta d'en Busquets que diu se l'hi ha mort la seua mare (a c s).

En Fullà vé a dinar. Havent dinat els nois m'han entabanat per anar a teatre. Hem anat al de Novetats. Hi representaven "Selt-Ocolme." No hi he trovat res que me desagradés. Hi trevaiaba la Xirgu. Hi havia mes de vinticins anys que no havia entrat amb cap teatre. No s'han fet per mi. No opstant no me sab cap greu haverhi anat.

[...]

9. Hem rebut un bagatge de correspondencia. Entre dematí i tarde han pujat nou o deu coses del correu. El carter del carrer de Rosselló m'hus deia que nos llevavamos medio correo. Ja va be de tan en tan. N'Angeleta diu que se trova forsa millorada. A Les Planes diu que totjust segan. Tambe diu que no hi ha el Sr Florenci ni la senyora Dolorettes ni els seus nens i tots els dies son una trentena a taula. Na Montserrat ha arribat de Sarrià.

[...]

16. [...] He fet quatre devantals tots de roba veia. Hem rebut carta d'en Ton de Llufriu. Diu que sa mula se l'hi ha mort. També hem rebut postal de na Nieves i d'en Teixidó d'Olot.

Are vespre diuen que a Bilbao hi ha hagut tiros. Cosa de vaguistes.

[...]

19. M'he llevat a les cis; m'he pentinat i m'he posat a cusir. Sembla que m'hagi tornat heretge pro si Deu ho vol ja tornaré a la meua vida felis i devota con tot me vagi a l'hora. Are es qüestió d'espavilar la feina de cusir peraque no m'en quedi d'endarrerida. Les petites m'ajudan i tot se fa sense cansarnos.

Hem rebut carta d'en Pau. He planxat fins a les onse de la nit.

Els preparatius per a els aplecs catolics s'estan activant-se. La qüestió es demostrar an en Canalejas (el mateix dimoni en persona) qu'encare hi ha fe a Israel i que l'remat de la Bandera santa de Jesus no se rendeix sino que lluitará sempre defensat-la. Enlairem els cors vers l'immensitat de la vida qu'ens ofereix tot un Deu a qui solsament devem tenir respecte i al nostre Papa-Rei tan martiritzat per els apostols de Llucifer. ¡Visca Jesus Rei!!

20. M'he llevat mol dematí. Som anat a missa i a comprar. He parlat amb Mn Jordi. M'ha promès que un dia de la setmana entrant ens vindrá a veure. Aquet senyor si que val. Es una veritable joia. Quin catalanista mes aferrat! Hem rebut carta del Sr Sans i Bori i una postal d'en Tonet.

Acavo de copiar "Angélica" de na Gracieta. No gaire lluny d'aquí sento un gramofon que me te es cap trencat. M'ha fet recordar episodis de Llufriu. Amb un retumbant desespero canta el popular Pom-Pom. Nomes hi manca la "burra de mis amores" d'en Pepet Pubia. Quissab qui hi bat i recull el veneit fruit a l'era de casa! Que Deu tingui amb ell tants que hi han trevaia i que tots han anat desapareixent d'aquet mon esquifit!

M'hen vaig a copiar "Les Aventures" del malaguanyat i divertit Rianeta.

Are m'estorba en Lluis amb el piano que hi te tanta trassa a tocarlo com un porc gras agafar rates. Que se diverteixi. Are sense n'Angeleta fins anyoro que no hi hagi qui el toqui. M'en som anat al davant, som overt els balcons i també sento un atre tipo que canta donantel-hi corda. No se pot estar amb repós.

[...]

23. [...] He pujat a veure la senyora Karr i no l'hi he trovada. Hi havia la seua filla Paulina amb qui em conversat una estona deixant-li trevais de na Gracieta pera publicarlos a "Feminal." Fet i fet a dos quarts d'una arribava a casa. Desseguit m'he posat a fer el dinar i del cap d'un hora tots erem a taula. Havent dinat he fet la meua bacaina de cap sobre la taula; i con me volia posar a cusir ha arribat Mn Lluís de Llufriu. Quina sorpresa! En Serafi ja era fora i en Lluis sen ha anat desseguit.

[...]

27. Avui m'he llevat mol demati i som assistit a les meues devocions predilectes.

He cusit mol. He fet un cobrellit blanc de lo qu'eran cortinas de casanostre de Llufriu. Ha quedat mol be.

Hem rebut postal del Sr Crusells des de S. Feliu de Pallarols ont hi es amb els nens delicats de la seua Escola. Diu que ha anat a Olot a veure el Sr Sans i Bori qu'els hi escriurá cansons humoristiques per cantarles els nens de l'Orfeo. Diu qu'el dia 4 de setembre estaran de retorn.

En Pau Modolell també ha escrit i diu que Mn Joan Llobart l'ha anat a coneixer. N'està tot joiós pobre Pauet. Millor que siguem colla que l'hi endolcim la seua trista vida! També hem rebut carta de n'Angeleta que diu l'hi dol d'haver de tornar tan aviat. Mentres sopavam en Tonet ha vingut. Han surtit amb en Lluis.

Are arriba en Serafi. Diu que a la Rambla hi ha hagut corredisses per haver-se trovat una bomba al carrer Nou. Diu que s'han hagut de ficar ont han pogut.

28. Gran diada dels aplecs catolics gairebé en tots els santuaris de Catalunya. Avui tots els catolics catalans aplegats a l'ombra benefactora de la Bandera de tot un Deu, sense distincions de cap mena, sense recels, plens de coratge, enardits per un sentiment unaním de Fe, rendint homenatge a Jesucrist i al seu Vicari Santíssim formarém la gran tòia de flors escullides des del Calvari ont espirà el nostre Redentor amabilíssim. Units per uns mateixos sentiments formém un sol Remat i un sol pastor i aquet es Deu; que amb inspiracions santes que a dóll comunica als que de debó s'estimém, ens ha tocat el cor a tots els catolics catalans i vol que protestém amb fermesa de les intencions satàniques del Ministre-monstre orgullós; pro aquesta no l'hi surt tan be com ell se pensaba. Te molta barbagalia i perversos propòsits; Hipócrita acavat; pro no l'hi ha de surtir be perque ningu se pot batre amb tot un Deu.

Jo voldria que fossim valents com els catòlics de Bordils, que mentres se celebrava un mitin, se donaren animats visques a la Religió catòlica a Jesus i al Papa-Rei. N'hi va haver un que va cridar ben fort ¡Visca en Canalejas! Un dels catòlics l'hi va respondre “= Bueno que visqui molts anys i que se converteixi.” Es tot lo que jo l'hi desitjo.

Els barcelonins tots a la una, pera enviar algun conhort al nostre Pare-Sant i porque l'emissari del Infern sábiga qu'encare a Barcelona hi ha cors que bategan per Deu, avui s'en van a la monumental cima del Tibidabo a reunir-se i fer professió de Fe i oferir a tot un Deu els cors plens de vida i entusiasme.

No tots els catòlics barcelonins anirem al Tibidabo. Els que no hi podem anar, ens quedarem aquí no per por ni per peresa; sino per essermos impossible d'anar. Amb tot el cor els acompanyem al grandió act demanant a Deu qu'ens beneixi a tots bons i dolents.

Els de Llufríu s'han incorporat amb els de Palafrugell per anar a San Sebastiá.

Tot sia per honor a Deu i a la Patria Visca la Religió catòlica! Visca Catalunya! Amunt els cors! Enrera el sectarisme! Nosatros tres em anat a la Comunió dels Aimants de Jesus Sagratat (alabat sia per sempre). Mai l'havia vista tan lluida! Hi havia tots els nens i nenas de la Perseverancia i mol de public allargantse tan, que fins han hagut de demanar un atre sacerdot que ajudés a donar Comunions porque no s'acabava. N'hem surtit enfervoritzats i plens de goig.

Surtint, em comprat i cap a casa. Hem rebut “Baix-Empordá.” Fins hi porta anunciada la festamajor de Llufríu. A la tarde con ho he tingut tot enllestit m'en anava de dret a escriure i m'ha arribat en Dalmau de Cassá, mol amic dels nois de casa de con erem a Olot. Ha arribat a les cinc i no s'en ha anat fins a tres quarts de vuit. Que hi farem! Mes tart ha vingut el Sr Serra i Pages. Hem parlat de “La Económica” pera ferhi entrar na Montserrat.

Hem sopat i hi han vingut en Tonet i en Fullá celebrant l'adéu d'aquet darrer que mol promte s'embarcará per Buenos Aires. A la tarde un dependent de can Ferrer i Gili ha portat un ramillete i dues ampolles de Xerés obsequi d'en Tonet pera en Fullá.

Els nois amb els hostes amics, han sortit una estona. Air varen portar una sabata per n'Angeleta. Avui els dependents de la casa Debray han portat dos albums pera postals guanyats amb cupons. Tambe han portat un gerro de cristall per aiga tambe amb els cupons qu'ens donen.

29. En Tonet s'en ha anat amb el tren de dos quarts de dues.

Baix-Empordá de Palafrugell diu qu'el jovent del poble de Llufríu està tan animat i que han llogat la cobla “L'Ampurdanesa” de Palafrugell. Que se diverteixin!

La pobre Gracieta Janoher escriu tota tristoia porque no hi anem. No se pot esser per tot. Tan aviat el qui hi hagués anat m'hauria fet esquitxar mitja dot-sena de naps (en metálic) i no es pas aquet el cas.

Gairebe tot avui som cusit.

A la tarde som anat al Banc. Poca cosa ens hi queda. Hi som vist les ties de Malgrat. De primer no les coneixia. Despres he filat la tia Emilia que firma-va an el llibre gros. Llavors m'he fixat que no mol lluny de mi hi havia la tia Pepeta. No sé si m'han vist i fins potser no m'haurien conegut. La senyora Pepeta no seria res de l'atre mon que m'hagués filat porque es mol fura; pro atre ja som ben certa que no s'en ha adonat. Jo no ls hi he dit res porque no tenia humor i porque he cregut que potser preferian que m'hagues donat comte dels seus afers bancaris. He passat a casa d'un cisteller i he comprat un cistell blanc per anar a comprar.

Som fet uns vestits blancs de roba veia. Des que no rento aprofito mes la roba. El rentar me perjudicava mol. Mai me trobava be i sempre tenia tós reuma o atre cosa. Are entre no tocar aiga freda ni veure vi ni cafè ni menjar carn, me trovo be tot gracies a Deu.

30. Segon dia de la festa de Llufríu. Els de Llafranc ens l'han desmillorada mol. Ells la fan mes grossa. Tambe son mes rics i es festa nova que crida mes l'atenció. Alabada sia Santa Rosa.

Avui na Montserrat es anada a dormir al segon porque na Mersè Bach es totassola.

Hem rebut postal d'en Josep Dalmau de Cassá. Travia a Sabadell i diu que ans en Fullá no s'en vagi vol venir a despedir-lo.

31. San Ramon festamajor d'Almadás. Mai hi som estat. Antigament els homes de Llufríu hi anavan a passar tot el dia. El dematí anavan a la platja mes propera i a la tarde se deixaven caure a ballar sardanes.

Som anat a Barcelona amb el tranvia de la Creu-Roja. Fa molta calor per anar a peu. He baixat al Pla de la Boqueria. He entrat al mateix carrer i som anat a veure en Fullá. Despres som entrat a la Catedral. Som entrat a la capella del Santíssim i al Sant-Crist de Lepant. He surtit per els Claustres i m'en som anat a la Plassa de Sant Jaume. Som entrat a la Casa-Grant. He trovat la “Colla de la Gana”¹²⁵ (empleats del Ajuntament) de mal humor i fins m'hi he baraiat. Jo volia que me donessin les Cèdules. Mai m'havian donat tan enre-

nou com avui. Primer m'han demanat el rebut del pis a fi d'averiguar si deia la veritat amb la fulla que feia dies havia omplert. Jo els hi he dit que res aclaririan perquè el propietari nomès hi posa qu'hem satisfet l'import pro no hi posa cantitat. Rondinant rondinant semblava que se decidian a donármela. M'han fet la mar de preguntes que fins me tenian amoinada puig l'any passat el que me les va donar no me va demanar res. Es qu'era un català mol simpatic. Me tractava de Vos i llegia "La Veu de Catalunya." El d'avui era un castellanot remigrat que semblava no havia menjat res de vuit dies. Allà sí que sembla ben be un cau de bruixots. Unes sales interminables; despres se baixa amb una de fonda i llarga plena de sacrapissos malhumorats que un sembla que se trova en mitg d'una colla de salvatges. Lo qu'es avui, m'han fet enrabiar de mala manera. Despres de regirar mes llibres que no hi ha a l'"Avèns" me vé'l castellanot encarregat de donármeles i amb tota la barra m'ha dit: = Uzté el año pasado no tomó cédula = Si señor; me la dieron aquí mismo = Pues no señora. No la tomó U. aquí no se encuentra = Mañana la verá U. si quiere porque la guardo muy bien.

M'en som anat tan enverinada que no se quin sant m'ha detingut com no'l'-som esvalotat. Es tenir tota la pocavergonya de tractarme d'indocumentada: pro que no s'apuri que demà me sentirà mes fort qu'avui. I encare avui l'hi he parlat a lo xanxas pro demà l'hi parlaré ben català, aixis semblará qu'estic mes enfadada. Després que cobren els uis de la cara encare ser tan poc escrupulós amb el parlar! An aquella cova de lladres tot está de lo mes desorganitzat. No han sabut trovar les fulles que indican lo que tenen de fer, tot ho tenen a cinc i a tres que sembla a cal drapaire. Coses d'en Vinaixa qu'ens governa!

Han tingut sort que a la tarde no despatxen que sino, no esperaria pas demà a tornari.

Surtint d'allà som anat a cal dentista perquè el caixal que me va arreglar no m'va be. A les onse som arribat a casa.

A la tarde som taïat dues camises per na Montserrat.

Han vingut unes monges que tenen les nenes escrofuloses de l'Hospital de Sant Joan de Deu a demanarme si vui suscriurem per alguna quantitat per cada mes per ajudar a mantenirles. Fins en tenen de ceguetes. M'he suscrit per 5 centims mensuals. Deu vulgui que pugui continuar aquesta almoïna. Na Maria va a dormir amb na Merse Bach qu es totassola.

Septembre

1er. Ni sé com comensar. Ha estat un dia mol agitat. De bon demati en Lluís ha sortit amb el tren del Nort per anar a buscar n'Angeleta a Las Planas.

Con tot lo de casa m'ha anat endevant m'en som anat a Barcelona. Avui si qu'els de la Casa del Pueblo (Ca la Ciutat) han estat simpatics. Tenen uns tracanets (empleats) de primera. Amb lo que m'hi ha passat a nemi n'hi ha prou. De tot el bullit d'air el pobre castellà no hi tenia cap culpa ni jo tampoc. La va tenir el que va donarme el numero de la Zona que perteneixem. Air aquell lloro de la taula d'indicar cap ont se te d'anar que fins sembla l'aburrit puig te la tauleta i cadira ben sol i apartat dels atres, va posar an el paper que som de la Zona quinta. Es ben de veure que amb el de les cèdules no m'hos podiam entendre. Es clar que no me trobava an el seu despatx. Avui m'han encaminat amb un atre lloc i amb tota facilitat m'han donat la cedula que demanava i fins m'en han donada per en Fullá. A les dotse encare hi era. Con han estat servits m'ho han donat tot a cambi de 26. pessetes amb 85 centims. M'en som anat a peu fins a la Boqueria. Som oit missa a S. Jaume. Mai hi havia estat. En Lluís sempre hi va a combregar. A dos quarts d'una arribava a casa. He fet un arròs de primera.

[...]

2. [...] Al vespre n'Angeleta ha arribat. Ha portat moltes fotografies. Entre elles hi ha n'Angeleta i n'Elvira. A casa semblava un mercat de tanta gent que hi havia amb motiu de l'arribada de n'Angeleta. M'ha portat un Sant-Crist que m'el ofereix el Sr Florenci Alibés. Te moltes indulgencies i sobretot la de l'hora de la mort. Tambe s'hi pot fer el Viacrucis.

3. Rebem postal de na Paquita Llorens. Jo l'hi tenia una carta feta parlant-li del projectat viatge de n'Angeleta a la Argentina. A la tarde ha vingut n'Herminia. Na Carme Bach ha vingut a cusir. Cap el tart ha vingut Mn Jordi Canadell. Hem passat una estona deliciosa conversant d'una pila de coses interessants totes. Hem discutit de politica i de la qüestió catòlica; i amb tot em estat d'acord. Mai hauriam acavat la conversa pro ell s'en tenia d'anar als seus quefers. Are s'en va a Vich i despres a Ribas. Ja l'hi convé reposar.

4. Diumenge. En Serafi ha anat a dibuixar a fora. Rebem una fotografia d'en Font. Carta de na Càndida Bellapart i de l'Ana Aymat. "Deber" d'Olot i Baix-Empordà. Contesto una carta a la Dida d'en Florenci.

[...]

5. A les cinc del dematí plovia. M'he llevat a les cis. Avui no hi ha hagut cap mes diari sino "El Correo Catalan." Tansols ell ha estat el valent. Tot lo demés ha seguit normalment com els atres dies. La vaga no ha esclatat¹²⁶. En Canalejas s'ho esperava amb candeletes pera poguermos fuetejar; pro s'ha quedat amb un pam de nas. S'ha vist qu'encare hi ha ceny o cultura a

Barcelona. Tot avui han corregut noves alarmants que res hi havia de fonament. Tothom trevia i en Canalejas que projecti ficamos tots a Monjuich si es tan guapo!

Hem rebut carta de na Florinda.

6. La vaga no ha esclatat, els diaris han surtit i s'han corregut unes noves mol grosses i dolentes. Es en Canalejas que voldria ensorrar Barcelona pro la ciutat ha donat proves de que vol tenir pa, pau i honra. Els periodics amb unes lletres de pam portan el fracàs de les vagues. En Lerroux i en Canalejas la volian la vaga pera declarar l'estat de seti amb dos minuts; pro no ho han lograt. Be per els obrers de Barcelona! Ningu ha lograt treurels del trevall.

Avui a Vich comensan les solemnials festes del centenari del seu gran Balmes¹²⁷. L'Ajuntament lerruixista no hi volen concorre personalment perque res hi entendrian. Jo trovo que podrian assistir a la festa del Concurs de bestiar si es que n'hi ha de russám, que potser n'hi hauria algun d'ells que surtiria premiat si es que tenen ses oreies prou grosses. Estem ben arreglats com hi ha mon!

Hem rebut carta de na Paquita Llorens i postal de Mn Joan.

Som anat a veurer el Sr Crusells a fi de obtenir qu'els fills de la bugadera nostra hi puguin ingressar. M'ha donat una fulla pera omplirla i presentarlos.

[...]

8. Amb les petites ens hem llevat a les cinc. Em anat a missa i al Baixador del Passeig de Gracia. A les cis curanta em surtit de Barcelona i a les set i quart arribavam a Molins de Rei. Allà em pujat amb una tartana i a tres quarts de deu arribavam a Corbera. Mn Joan amb la seua mare i germanes n'tingut mol de goig de veurens.

La tartana dels musics anava vora nostre; pro al arriar al poble ens ha pasat davant. Hem anat al Ofici. M'agradan les festes majors de pagès per les seues tradicions tan rigurosament observades a cada poble.

Corbera del Llobregat si no fossin tan maliciosos ells amb ells seria un poble simpatic. Allà'l voldria a Mn Lluís tan que se queixa dels cafres i llops novells de Llufriu!

Han repartit un bocinèt de pa beneit a cada persona, i s'el menjavan alla mateix. Tambe han donat a besar la Pau. Despres han beneit un cove de tortells qu'ells ne diuen garlandes. Con l'Ofici ha estat acavat els han venuts davant l'iglesia. A Mn Joan l'hin han donat dos.

[...]

12. Dematinet he llegit una estona. Som portat unes sabates d'en Lluís adobar. Despres al Banc. Ja no ens hi queda res. Si en Martí Sabater fos mes formal no hauria necessitat treure'ls dines del Banc. Are Deu sab lo qu'ens ha de passar.

He caminat fins al carrer d'Aragó. No sé que ho fa que la vida barcelonina me sigui tan agradable. No sé si es la quietut o el bullici. Lo que sé es que tot lo d'aquí me parla i no anyoro l'estada de cap mes lloc. Esclar qu'el pensament s'envola sovint lluny de mi travessant mars i terres, al costat dels meus tan anyorats fills i netets que mai he vist! pro sé resicarme. Deu ho vol. Alabat sia per a sempre. El cor el tinc amb tots els meus. El cor no se pot manar. Es un membre tan petit que a mi me sembla que's com una pera tendral. Que se jo pobre de mi? ja ho sé que som massa atrevida i que no n'hauria de discutir de lo que no he vist mai; pro no hi puc fer mes; m'ha vingut axis de parlar del cor perque es lo mes estimat i lo que mes estima i junt amb el pensament lo que mes trevia.

Con caminava per el Passeig de Gracia he vist una pareia que m'han semblat casats de nou. No eran pas aucells de primera volada; eran ben assahonats. Som enlairat una fervorosa pregaria peraque Deu els ha fes ben felissos per moltissims anys. Qui els hi hagués dit que vora d'ells hi havia una persona qu'els hi desitjava tanta sort!

Tambe he vist molts capellans forasters que deuen haver anat a Vich amb motiu del centenari d'en Balmes. N'he vistos que tenen la cara cremada com si anessin tot lo dia al mitg del sol. Devian ser Rectors de poble que tenen Vicari puig avui dilluns i no en tenen no es possible que vinguin de Vich perque els diumenges no poden ser allunyats de la seua parroquia. Tambe he vist una colla de vaguistes que no m'han simpatizat gaire. Jo voldria que patrons i obrers s'avinguessin i tots procuressin per la pau.

Hem rebut postal de na Carmeta Bach, carta d'en Xavier Piera, postals dels companys d'Olot i d'en Pau Modolell. Pobres amics! Sempre portan alegria les noves dels que s'estiman. El carter ha tingut de pujar quatre vegades. Per això l'hi paguem tot fins els impresos. Al vespre som anat a can Vila. No hi era pro'l som esperat i aviat ha arriat. M'ha buscat un atre sabater peraque fassi les sabates de n'Angeleta.

13. Som oit missa als Dominics. Quina veneració que me fan els habits d'aquells religiosos! Jo voldria saber de quin color portava el vestit Jesus en la gran nit de la Cena. Sempre el pintan amb vestit vermei i manto blau. Jo voldria que hagues anat vestit de blanc com van els dominics. Quines coses de

volguer averiguar! No obstant me sembla qu'el portava morat. I fa tristesa aquet color, i aquell dia era solemnisim, grant, el mes sublim pera nosaltres. A mi m'ho sembla axis; pro potser ho fós mes el de la seva gloriosa i santíssima mort. Sempre som massa atrevida tractant i comentant lo que no n'he estudiat res. Ho dic tal com ho tinc imaginat i res mes hi puc fer. ¡Visca Jesus aimat nostre!

El carter ha portat una carta que no es nostra. Una per mi de na Nieves i un plec d'imprès per en Serafi.

Na Nieves diu qu'ells han rebut carta d'en Martí Sabater de la Habana i que no els hi envia pas tot lo que deuria enviar. Quina mènca d'apoderats que tenim!

[...]

Avui els nens de la bugadera han comensat d'anar a estudi a l'Escola Mn Cinto. Con se trovan xicots espavilats com ho son els de la Maria Polavieja un els te de pendre per la ma i portarlos amb un lloc ont els ha fassin ser estudiosos, bons catolics i fermes catalans. Jo n'hi portaré tants com pugui. Es obligació nostre. Son els homes de demà.

Els meus d'América no m'escriuen. ¿Perque? no ho sé. Que n'es de trist tenirlos tan lluny! El nen deu estar malalt pobret! Jo voldria que m'hos l'enviessin.

[...]

15. Ben demati som oit missa als Dominics. He comprat i cap a casa. M'he espavilat per sortir al mitgdia. Rebem carta de la dona d'en Benito Rosa. No tinc temps de llegirla tota porque s'em fa tart. Hi lleigeixo qu'en Benito es a la Habana des de fa un any. No m'he enterat de res mes porque la carta era mol llarga. Me la emporto i la llegiré amb repòs.

A tres quarts de dotze m'en som anat a la Estació de Fransa. He tingut el temps de lo mes just; pro no m'en ha mancat. Tot el camí ha plogut mol. A Flassà hi havia molta gent. Al tren petit han hagut de posar dos cotxes mes per enquibirnos. A les set arribavam a Llufríu sense cap contrarietat, ni he trovat ningú que m'hi esperés. El peó de la estació volia acompanyarme i jo no ho he volgut. Som arribat a casa que sopavan. Diuen que havian entès que era demà que arribava. A dos quarts de deu em anat al llit en nom de Deu.

16. Avui en Fullá s'haurá embarcat. En Serafi compleix divuit anys. No puc ser amb ells.

Lo primer que m'ha despertat han estat ses campanes. Han tocat l'oració matinal. Acabada la darrera campanada tot ha quedat fosc i quiet. Ni el primer tren he sentit. Con el dia s'ha desvetllat des del llit he sentit es pardals qu'em deïan "girat-jau; jau, girat-jau;" pro jo no'ls he volguts creura. M'he llevat, m'he vestit i pentinat i m'en som anat cap al quarto d'escriure de na Gracieta. Hi he llegit un futament d'escrits seus qu'embeleixen les parets d'aquell reonet de casa. M'ha vingut al pensament de pujar a dalt de tot pera llegirne d'atres d'ella i d'en Florenci i no hi he pujat per por qu'els mas-hovers no se pensessin que anava a tafanejar lo que guardan an aquell lloc.

Des del cuartet som contemplat l'hort de Mossen Lluís. Sembla d'un convent.

Som tornat a baix després de donar una mirada a fora per tots indrets des d'un dels balcons. He fet carinyosa memoria a la meua casa pairal, i un munt de records dels meus enfutimats Serafi i Lluís a can Riereta. Encare hi ha les parets i algun teulat. A can Riereta, con jo era mol joveneta tambe hi anava i savia tots els reconys i lo que contenian. Hi havia un forat amb una paret de l'entrada, que sempre era ple de paperots i jo m'hi entaforaba a llegirlos i en Riereta s'hi quedava encantat. Deu l'hagi perdonat tan divertit qu'era!

Con som estat abaix, en Ton m'ha dit si volia pujar a dalt de tot que m'ensenyaria la seua cullita. No cal dir que som accedit; doncs lo que jo hi volia veure m'interessaba mes que la seua cullita. Hi he llegit un escrit mol extens de na Gracieta dedicat an en Florenci. Alguns d'ell mol sentits! Pobres fills meus anyorats! Me semblava que fins hi hauria resat devant d'aquelles estimades lletres! Tambe hi tenim mobles veis. Entre ells el bressol de bimèts pelats, moble pera mi estimadissim, que mol venero per els records dolcissims que tot ell m'inspira! Escrits patriotics per tot arreu. Exclamacions d'anorament. Deixo aquell trenyínós aposento que jo estimo amb tota l'ànima. Som encarregat an en Ton que per res del mon l'hi permeto qu'emblanquixi cap paret que hi hagi escrits ni dibuixos dels meus fills.

Havent esmorsat, amb en Ton em donat un vol per l'hort. De raims ja no n'hi queda cap. Lo poc que s'ha pogut aprofitar son a la tina. Les olives son a terra fetes malvé de sa pedregada. Si alguna n'ha quedada a dalt ses aliberes, tambe son picades.

Na Gracieta Janoher ha vingut. Amb ella i en Ton hem pujat cap a sa vinya d'en Climent que sa pedra no hi ha tocat tan. En Ton s'en ha tornat i nosaltros dues em arribat fins a can Janoher. Hi he passat tot el dia. En Martí era a Girona i n'Enric al molí. Tenian bugada grossa de la festamajor. Hi tenian mes de cinquanta llensols. Diu qu'eren mes de vinticinc forasters a dormir.

Al vespre en Ton m'ha vingut a buscar. A les vuit surtiem de can Janoher.

Feia mol bon clar de lluna. Na Dolors i n'Enric han vingut a acompanyar-mos fins a sa vinya d'en Busquèta. Arrivant a casa hem sopat i hem anat a dormir. No he pogut veure Mossen Lluís. Era a funerals no se a quin poble.

Ans de ficarme al llit he sortit al balcó i tot era quiet i fosc. Ni els animals nocturns se sentien. Res. Tot mut. Només un cel ple de llums qu'em feien tancar els uis omplint-me de recorts de tota mena.

Al meu dormitori hi ha cuadros per tots els gustos... i cap de bó. Fins hi ha San Florian nom que tenia un dels meus tatarabuelos i que per aquet motiu l'avi Nau va posar el de Florenci.

17. Lo primer que m'ha despertat es estat els xiulets de la maquina del nostre tren petit. Després l'oració. M'he tornat adormir.

Con som estat llevada la primera persona qu'he vist ha estat l'avia Gallòia. Renoi de dona! Diuen que te vuitantanou anys. Si l'hagues donada per la meua dèria de fer el diari: quins missals n'hauria omplert! No ho hauria pogut fer perquè no sab una lletra. Va trempada com un ginjol.

Som esmorzat i m'en som anat a veure l'avia Avellina. Pobre padrina estimada! quina alegria que ha tingut! Està mol conservada. M'ha dit qu'els seus l'estiman. Millor i prou que s'ho mereix. Mentre hi som estat han passat moltes dones de Llufríu que venien de la vila. Tothom me s'enraona; pro sembla que me tenen por. Pobre poble! ja hi tinc carinyo pro no m'agradaria pas d'havermi d'estar. Son massa maliciosos i xafarders. Val mes la quietut d'un piset que tots els seus rencors que Deu condemna.

A les onze na Janoher ha arribat. Amb ella i en Ton em anat a la Estació.

A tres quarts d'una he pujat al tren. Ens hi em trovat amb Mn Piera. Feia temps que no ens haviam vist.

Lo que m'ha fet gracia es estat amb la ingenuïtat i franquesa qu'en Sagàs (conductor del tren) m'ha dit "¿Voste per aquí? que ho fa que venen tan poc? l'atre dia en parlavam amb en Roca; deiam quissab que fan aquella família!"

Es bonica aquesta franquesa!

A Torrent han pujat una joveneta i un seu germà que viuen al pis tercer de la nostre escala. Tenen un germà casat a Pals. Mossen Piera ha vingut fins a Canet; i amb els veïns fins a casa. A les vuit em arribat sense cap contrarietat gracies a Deu.

[...]

22. Avui he parlat amb Mn Jordi Canadell. M'ha explicat el motiu de dir-se un nom tan patriòtic. Es un senyor formalissim ple de zel i caritat qu'el fan atractiu a tots els qu'el coneixen.

Avui en Pepet i na Nieves an vingut a dinar. En Victor a postres i na Carme Bach també. Hem rebut postal de la senyoreta Aimat. Ja ha retornat de Sardanyola.

A la tarde en Pepet, na Nieves, n'Angeleta, en Lluís i les petites han anat a passeig i jo a casa del indispensable dentista. N'estic ben tipa, i encare no sé con s'acavarà.

Al Pla de la Boqueria i Plassa del Pi hi ha municipals de cavall. No pinta gaire be. Fa mala farúm. Lo de les vagues no deu marxar massa be. Veurem els nois quines noves portan.

Diuen qu'el moviment es degut a una reunió qu'els matalurgics han tingut a "La Casa del Pueblo" que no ha portat res dolent. He comensat carta als argentins.

[...]

24. La Mare de Deu de las Mersès. Ella ens les concedeixi a mans plenes que mol ho necessitem.

Na Nieves s'han vingut a despedir. Hem rebut carta de la tia Marieta de Palafrugell. Els porters n'han rebuda de la propietaria de la casa i diu que gairebe no parla sino de mi. Al mitgdia rebem mes lletres de Buenos Aires, Feminal i Figurins.

Llegeixo "Estudi-Esprit-Máximes de S. Francisco de Sales." Es un llibre mol recomanable escrit en catalá.

Avui a les dues de la tarde han intentat assessorar al Sr Marquès de Santa Isabel. Viu aquí mol a la vora. L'assessí es un exmosso del Marquès. No ha lograt el seu proposit per un verdader miracle.

[...]

26. [...] Hem rebut carta d'en Ton de Llufríu. Diu que ha venut es raims. Aquesta tarde he cusit fins a les cinc. Are contesto an en Ton a na Paquita Llorens i a na Janoher.

27. Vestida i pentinada he llegit La Veu i trovo qu'en Canalejas no permet que se celebrin manifestacions catolicas a Les Vascongades. Es imperdonable lo que fa aquest home. Es el mateix benzebuc d'en Riereta. Deu volgués

concedirli el coneixement de les nostres lluminoses creencies. Quina sort que tindria ell i nosatros! Are anem mol mal encaminats! Tot son vagues tot se paralitza i tot son odís. La caritat no existeix. No existeix ni se practica l'Amor! Tot es anarquia. Mancant la Fe, no hi ha Esperansa i sense aqueixes, desapareix la Caritat; Virtuts teologals totes elles fonts abundoses de pau i repòs per als que les poseeixen. Siguem d'aquets! Per tot arreu se parla de ciencia, de cultura, de instruir al treballador que no coneix la veritable dèu qu'es la religio catòlica espill de caritat i d'Amor. Si hi ha tambe algun Judes que Deu el perdoni.

A les onse m'en som anat a Barcelona a casa del dentista. Quin tip d'esperar que m'hi he fet. N'he sortit a un quart d'una. Som passat pel carrer de Petritxol qu'es mol bonic.

He llegit un llibre de la Sra Monserdá¹²⁸ titulat "Estudi Feminista per a la dona Catalana."

Despres ha arriuat la Senyoreta Aimat i ha tocat el piano. Te unes mans de fada. Mai me cansaria d'escoltarla.

[...]

30. [...] Hem rebut una carta de na Nieves, una de na Maria d'en Benito Rosa i postal d'en Lluís Clarà¹²⁹ desde Paris. El dentista m'ha posat el caixal i tinc por que no m'anirà be. Nestic ben amoinada.

[...]

Octubre

[...]

2. Diumenge i la Verge del Roser.

De bon demati amb na Mersè Bach em anat a missa i Comunió general a Betlem. Ha estat una festa lluidissima. Les dones hi erem a mils. Homes cap. Ells han anat al Pi. A Betlem eran cinc sacerdots que donavan la Comunió i ha durat tres quarts d'hora. Unatre sacerdot ens dirigia la paraula des de la trona.

Con em estat llestes i em sortit per les portes que donen a la Rambla, hi eran reunits tots els homes que venian del Pi. Diu que tenian por qu'els lerruixistes ens agredissin. Jo no en tenia cap mica de por i res ens ha passat.

A la tarde volia assistir a la gran festa de la catedral i no he pogut. M'ha sabut greu. Diu que tota la festa ha estat en català. El Sr Bisbe diu qu'estaba mol

entussiasmat i que l'han aclamat mol. Acavada la funció els catolics estavan tan exaltats (trovo que una mica massa i tot) i s'en han anat cridant i aplaudint cap a la Plassa de Santa Anna i cap a la Portaferrissa i Rambles fins al Pla de la Boqueria. Allà els hi han plantat cara una colla de lerruixistes amb crits subversius i victorejant an en Lerrouix. Uns i atres s'han esverat tan, que hi ha hagut corredisses i garrotades. Eran dos quarts de nou de la nit hora que les Rambles sempre son atapahides de gent i encare mes avui essent festa; dons diu que ha quedat tot completament desert i sol, circulant tantsols els dos bàndols que han seguit Rambla avall fins al carrer de Ferrand ont la Guardia civil els hi ha barrat el pas. Volian continuar l'esvalot pro s'han trovat atacats per tots cantons i s'han dispersat a la forsa. Jo no aprovo aquestes esveramentes. Fan mal a la religió. Val mes tractar amb caritat que no pas a garrotades.

Hem rebut carta de na Gracieta.

(Les notes segueixen an el segon tomo o volum.)

Notes

- ¹ Per a aquest tema vegeu l'estudi i la transcripció que va fer Pep Vila d'aquestes cartes a "Lletres de Mossèn A.M. Alcover i de F. B. Moll a Irene Rocas Romaguera, corresponsal de l'obra del diccionari a Llofriu". A *Estudis del Baix Empordà*. Núm. 16. Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 1997 i A *Randa: Miscel·lània Josep M. Llompart*. Núm. 38. Barcelona: Curial edicions catalanes, 1996.
- ² Irene Rocas i Romaguera (Llofriu 1861-Castelar (Argentina)) 1947.
- ³ Paratge situat a Llofriu a la zona sud-oest.
- ⁴ Paratge situat a Llofriu a la zona sud-est.
- ⁵ Revolució de setembre de l'any 1868, que va provocar la fugida de la reina Isabel II i en la qual va tenir un paper destacat Joan Prim i Prats (Reus 1814-Madrid 1870).
- ⁶ Les Germanes Carmelites de la Caritat varen arribar a Palafrugell l'any 1853. Provisionalment, es van establir a l'hospital de Palafrugell i a partir del 1868 varen impartir classes en diferents locals (BUSQUETS, Joan; MOLERO, Josep. *L'ensenyament a Palafrugell*. Palafrugell: Ajuntament de Palafrugell / Diputació de Girona, 1993 (Quaderns de Palafrugell), p. 52).
- ⁷ Els carlins. Aquest punt deu fer referència als esdeveniments que es van produir entre l'any 1869 i 1873. Recordem que la Tercera Guerra Carlina es va iniciar l'any 1872 i els escenaris empordanesos varen ser importants camps de batalla.
- ⁸ Toc de les campanes que assenyalaven alarma i mobilitzaven el poble.
- ⁹ Cosir, fer ganxet i puntes va ser un part essencial de la formació de les dones catalanes fins ben entrat el segle XX.
- ¹⁰ L'any 1904 encara es reclamava una escola pública per a Llofriu adduint els perills que hi havia en el camí cap a l'escola de Llofriu: l'important trànsit de carretes i la circulació del tramvia del Baix Empordà (BUSQUETS, Joan; MOLERO, Josep. *L'ensenyament a Palafrugell*. Palafrugell: Ajuntament de Palafrugell / Diputació de Girona, 1993 (Quaderns de Palafrugell), p. 42-43).
- ¹¹ De can Pistol. Casa situada a la Punxa, a Llofriu, al costat del paratge de la Fanga. Probablement, Irene va utilitzar alguna d'aquestes narracions per als seus treballs d'investigació etnogràfica i folklòrica.
- ¹² Joan Bassa i Bosch de Llofriu. En aquella època tenia quaranta-tres anys: més de vint anys més que Irene.
- ¹³ De fet, va ser un llarg viatge de noces cap a les Amèriques que Joan Bassa va aprofitar per establir-li interessos econòmics.
- ¹⁴ Servei de diligències de Palafrugell a Girona, que estava situat al carrer Pi i Margall.
- ¹⁵ Població al costat de l'Havana.
- ¹⁶ Paratge de Llofriu, a tocar el terme de Torrent d'Empordà.
- ¹⁷ Maria Gràcia Bassa (Llofriu 1883- Buenos Aires 1961).
- ¹⁸ Baudili Rocas.

- ¹⁹ Manela Bosch.
- ²⁰ Durant bona part d'aquest segle encara era tradicional llançar llaminadures per a la mainada del poble quan se celebrava un bateig.
- ²¹ Aniceta Bassa (Llofriu 1883-1889).
- ²² *Lazarets* o *morberies* eren llocs on s'instal·laven el malalts de pesta i d'altres malalties infeccioses.
- ²³ Els horts d'en Pistol estaven situats al paratge de la Punxa, a Llofriu.
- ²⁴ Ernesta Bassa (Llofriu 1887-1889).
- ²⁵ L'Exposició Universal de Barcelona, que es va celebrar a la Ciutadella.
- ²⁶ Florenci Bassa (Llofriu 1889- Buenos Aires 1961).
- ²⁷ Probablement era la llevadora.
- ²⁸ El casal de la família Bassa situat en el nucli antic de Llofriu.
- ²⁹ El cementiri encara era al costat de l'església.
- ³⁰ Inaugurat l'any 1895.
- ³¹ Celebració que encara es fa en alguns llocs quan es cobreix la casa.
- ³² Angeleta Bassa (Llofriu 1890 – Barcelona 1941)
- ³³ "Quan".
- ³⁴ A l'església, la classe alta es cobria amb mantellina negra i la classe menestral amb caputxa blanca (GELABERT, Mossèn Josep. *Guia il·lustrada d'Olot y ses Valls*. Sant Feliu de Guíxols: Impremta Octavi Viader, 1908). Melció Teixidor, d'Olot, conserva un exemplar d'aquesta obra que he pogut consultar.
- ³⁵ "Vella".
- ³⁶ Serafi Bassa (Llofriu 1892 – Caldes de Montbui 1922).
- ³⁷ Mossèn Pere Vila i Vilardell va ser rector de Llofriu des de l'any 1889 a l'any 1893. Posteriorment a aquesta data va marxar a Palafrugell.
- ³⁸ Lluís Bassa (Llofriu 1894-Barcelona (?)1917).
- ³⁹ Segurament devia substituir el cementiri que hi havia al costat de l'església.
- ⁴⁰ Els alcaldes pedanis són les autoritats d'una entitat local menor com veïnats, parròquies, barris.
- ⁴¹ Mossèn Lluís Granés (Palafrugell 1860-1934) va ser rector de Llofriu de l'any 1894 a l'any 1914. Mossèn Josep Birba a la seva "Consueta de Llofriu i Instruccions" va anotar que mossèn Lluís havia escrit una consuetud que va desaparèixer durant la darrera Guerra Civil espanyola (*Full Parroquial de Palafrugell*, 6-4-1997).
- ⁴² Maria Montserrat Bassa (Llofriu 1898 – Palafrugell 1977).
- ⁴³ Maria Bassa (Llofriu 1898 – Palafrugell 1976).
- ⁴⁴ Els Germans Maristas, que havien arribat a Palafrugell l'any 1894, van fer classes al carrer Guifré fins a l'any 1904, en què es van traslladar al carrer de la Caritat. (BUSQUETS, Joan; MOLERO, Josep. *L'ensenyament a Palafrugell*. Palafrugell: Ajuntament de Palafrugell / Diputació de Girona, 1993 (Quaderns de Palafrugell), p. 55).

- ⁴⁵ Situat a l'actual carrer de Sant Sebastià.
- ⁴⁶ Botiga de vetesifils, propietat de Josep Bofill de Carreras, que estava oberta al carrer Cavallers. El sobrenom de *Gori* procedia del pare del propietari, que es deia Gregori.
- ⁴⁷ Periòdic que es va publicar des de l'any 1901 fins al 1909.
- ⁴⁸ Sara Llorens (Buenos Aires 1881-Perpinyà 1954). L'eminent folklorista era la muller del polític i escriptor Manuel Serra i Moret i era la germana de Joan Llorens, el marit de Maria Gràcia Bassa.
- ⁴⁹ Mercè Padrós. Escriptora.
- ⁵⁰ Vicens Piera i Prats (Palafrugell 1885 - Horta 1950). Vicari de Palafrugell i poeta. Es va dedicar a la poesia sobretot en la seva joventut quan residia a l'Empordà.
- ⁵¹ Futur marit de Maria Gràcia Bassa.
- ⁵² "Cap d'any".
- ⁵³ Refrany empordanès que indica les condicions físiques en què s'arribava a la vellesa a principi de segle.
- ⁵⁴ Al costat de la carretera de Llofriu a Palafrugell, avui en ruïnes.
- ⁵⁵ A l'oest de Trenque Lauquen, a la pampa argentina.
- ⁵⁶ Segurament a la capella dels Dolors, a l'actual carrer de la Font de Palafrugell.
- ⁵⁷ Al casal familiar de Llofriu. L'escola pública de Llofriu va estar instal·lada en aquesta mateixa casa fins l'any 1998. L'any 1996 se li va donar el nom de Ma. Gràcia Bassa i Rocas.
- ⁵⁸ La nota és d'Irene Rocas.
- ⁵⁹ Els primers Jocs Florals d'Olot varen tenir lloc l'any 1890 impulsats pel Centre Catalanista.
- ⁶⁰ Josep Berga i Boix (1837-1914) i Josep Berga i Boada (1872-1923). Josep Berga i Boix va ser director de l'Escola de Belles Arts des del 1877 fins al 1914.
- ⁶¹ Població situada a l'oest de Buenos Aires en plena pampa argentina. És un centre agropecuari situat a la província de Buenos Aires i que actualment té 33.200 habitants. La distància des del quilòmetre 0 (*Salon de los pasos perdidos del Congreso de la Nación*) és de 449 Km (informació facilitada per Amado Becquer Casaballe a través de la llista de distribució d'internet coneguda per Fotored).
- ⁶² Segurament Domènec Martí i Julià (Barcelona 1861-1917). Metge i polític i president de la Unió Catalanista (1903-1906).
- ⁶³ Josep Maria Folch i Torres (Barcelona 1880-1950).
- ⁶⁴ Significa que han marxat.
- ⁶⁵ Joan Llorens i Bassa (Buenos Aires 1908-1976), fill de Maria Gràcia Bassa.
- ⁶⁶ Josep Berga i Boada (1872-1923), fill de Josep Berga i Boix.

- ⁶⁷ Actualment desapareguda.
- ⁶⁸ Mireia Llorens i Bassa, filla de Maria Gràcia Bassa
- ⁶⁹ Hi havia un refrany popular que deia: "Hijo quinto sorteado, hijo muerto y no enterrado" (QUADRAT, Xavier. *Història de Catalunya*. Barcelona: Salvat, 1979. 6 vol., vol. VI, p. 66).
- ⁷⁰ "Setmana".
- ⁷¹ El dilluns 26 de juliol va començar a Barcelona una vaga general per protestar contra la mobilització per la Guerra del Marroc, que es va allargar fins al dia 1 d'agost. A l'antimilitarisme inicial, s'hi va afegir l'anticlericalisme. El dia 27 es van començar a cremar els convents i es van aixecar barricades i el dia 28 ja es van iniciar els combats al carrer. Varen ser cremats 70 convents i esglésies i hi hagué més de 30 morts i més de 150 ferits. *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1971. 3 vol.).
- ⁷² Juan la Cierva (Múrcia 1864-Madrid 1938). Polític conservador i ministre del govern espanyol que va titllar la insurrecció popular de *separatista* (QUADRAT, XAVIER. *Història de Catalunya*. Barcelona: Salvat, 1979. 6 vol., Vol VI, p.69)
- ⁷³ Pepet Gori era el sobrenom de Josep Bofill de Carreras, regidor de l'Ajuntament de Palafrugell i més tard jutge municipal.
- ⁷⁴ Lluís Coromines, regidor de l'Ajuntament de Palafrugell, va exercir les funcions d'alcalde. Era mestre i director de la Academia Palafrugellense.
- ⁷⁵ Casa situada en el paratge de Roma a Llofriu.
- ⁷⁶ Antoni Maura (Ciutat de Mallorca 1853-Torrelodores (Madrid) 1925). Polític i president del govern espanyol des del gener del 1907. L'octubre del 1909 va caure el govern com a conseqüència de la dura repressió que va seguir als esdeveniments de la Setmana Tràgica.
- ⁷⁷ Segismund Moret (Cadis 1838-Madrid 1913). Va ocupar breument la presidència del govern.
- ⁷⁸ Es refereix al guany per part dels lerrouxistes de les eleccions municipals del desembre de 1909 a Barcelona. Els de la lliga varen donar la culpa a les esquerres catalanes de l'ascens lerrouxista.
- ⁷⁹ Pere Coromines (1870-1939). Escriptor i polític catalanista republicà que va ser diputat a les Corts espanyoles del 1910 al 1914.
- ⁸⁰ Es refereix a la desintegració de la coalició electoral creada l'any 1906 amb el nom de Solidaritat Catalana, que unia els catalanistes conservadors, les esquerres catalanes, els republicans, els federals i els carlistes.
- ⁸¹ Alejandro Lerroux.
- ⁸² Francesc Ferrer i Guàrdia (Alella 1854- Barcelona 1909). Impulsor de l'Escola Moderna a Catalunya, que va ser afusellat l'octubre de l'any 1909 acusat, sense proves, de ser un dels inductors de la Setmana Tràgica.
- ⁸³ Alejandro Lerroux (La Rambla - Andalusia 1864 - Madrid 1949). Líder i fundador

l'any 1908 del Partit Republicà Radical. Tot i que ell no hi va intervenir directament, el seu partit va tenir un paper destacat en els fets de la Setmana Tràgica.

⁸⁴ Literalment, *cap de bestiar*. S'ha d'entendre que parla de Lerroux com a cap d'un colla de gent ignorant i sense personalitat.

⁸⁵ Significa que varen fer el que varen voler.

⁸⁶ Joc de paraules que denota l'antipatia a Lerroux i als seus postulats.

⁸⁷ Carme Karr (Barcelona 1865-1943). Escriptora i directora de *Feminal*.

⁸⁸ Casa a l'interior del nucli antic de Llofriu.

⁸⁹ Hi ha un paratge a Llofriu, a tocar el terme de Torrent d'Empordà, que es coneix per *Bonida*.

⁹⁰ Es refereix a la Banca Rosés.

⁹¹ Expressió llofriuena.

⁹² *Revista d'Acció Catòlica*, que es va publicar de l'any 1906 a l'any 1912 a la ciutat de Girona.

⁹³ El nombre de capellans que participen a l'enterrament donen fe de la importància del difunt.

⁹⁴ Segurament es refereix a les felicitacions nadalenques que han d'anar acompanyades amb un donatiu.

⁹⁵ Comença a publicar-se l'any 1897 i és el setmanari catòlic d'Olot. A partir de l'any 1908 es catalanitza.

⁹⁶ Rossend Serra i Pagès (Barcelona 1863-1929). Escriptor, professor, eminent folclorista i membre fundador de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya.

⁹⁷ Diari (1899-1937) defensor de la Lliga Regionalista.

⁹⁸ Cançons religioses que es cantaven per Pasqua.

⁹⁹ "Adormida".

¹⁰⁰ Tot i que el setmanari *La Cronica* va desaparèixer el mes de febrer de 1909, es va continuar publicant durant un temps el suplement mensual de *La Cronica* anomenat *Lletres* (XARGAY, Xavier. *Escriptors a Palafrugell*. Palafrugell: Ajuntament de Palafrugell / Diputació de Girona. En premsa). La citació d'Irene es podria referir tant al setmanari com a la revista.

¹⁰¹ El *Baix Empordà* va començar a publicar-se a Palafrugell l'any 1909.

¹⁰² Calamars amb pedres de dimensions reduïdes.

¹⁰³ Setmanari satíric barceloní (1902-1912) defensor de la línia de la Lliga Regionalista.

¹⁰⁴ "Teatre".

¹⁰⁵ Es refereix a Alejandro Lerroux. Aquest va escriure a *La Rebeldía*: "Jóvenes bárbaros de hoy, entrad a saco en la civilización decadente y miserable de este país sin ventura, destruid sus templos, acabad con sus dioses, alzad el velo de las novicias y elevadlas a la categoría de madres".

¹⁰⁶ *Feminal* comença a sortir el 28 d'abril de 1907 com a suplement de la *Il·lustració Catalana*. La directora és Carme Karr. Hi ha articles literaris, poesies, pàgines musicals, notes de societat, etcètera.

¹⁰⁷ Manuel Serra i Moret (Vic 1884-Perpinyà 1963). Polític i escriptor, alcalde de Pineda (1914-1923).

¹⁰⁸ Josep Carner (1884-1979). Escriptor, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, col·laborador de Fabra i redactor de *La Veu de Catalunya*.

¹⁰⁹ Llorens Riber (1881-1958). Va escriure poesies, llibres de divulgació religiosa i va traduir *l'Eneida*.

¹¹⁰ Amb cortinatges als balcons.

¹¹¹ Es deu referir a les diferents estances de la casa.

¹¹² Josep Torras i Bages (les Cabanyes 1846 – Vic 1916).

¹¹³ Es deu referir a una nota que devia sortir a la revista sobre Maria Montserrat Bassa, escollida reina de la festa en el concurs literari musical de l'escola Mossèn Cinto.

¹¹⁴ Es deu tractar de safirs.

¹¹⁵ "Cullera".

¹¹⁶ Es refereix a Alejandro Lerroux.

¹¹⁷ Refranys populars.

¹¹⁸ Irene va anotar els atemptats, els intents d'atemptats que es van produir i les bombes que van esclatar a la ciutat de Barcelona i que reflecteixen el clima tens d'aquells anys.

¹¹⁹ "Ginesta".

¹²⁰ Fa referència al caràcter pagès de la població de Llofriu.

¹²¹ Joan Prim i Prats (Reus 1814-Madrid 1870) va participar a la campanya del Marroc de 1859-1860 i va ser un dels protagonistes de la Revolució de Setembre (1868) que va provocar l'enderrocament d'Isabel II.

¹²² Grups de combatents carlins que portaven precisament boines vermelles.

¹²³ José Canalejas (El Ferrol 1854-Madrid 1912). Advocat i polític assassinat a Madrid quan era president del Consell de Ministres per l'anarquista Manuel Pardiñas.

¹²⁴ Alfons XIII es va casar l'any 1906 amb Victòria Eugènia de Battenberg, filla del príncep Heinrich von Battenberg i de la princesa Beatriu d'Anglaterra.

¹²⁵ Deu fer referència als sous dels treballadors municipals.

¹²⁶ S'havia intentat d'organitzar a Barcelona una vaga en suport dels miners bascos.

¹²⁷ Jaume Llucià Balmes (Vic 1810-1848), eclesiàstic.

¹²⁸ Dolors Monserdà (Barcelona 1845-1919), escriptora.

¹²⁹ Lluís Clarà devia ser familiar de l'escultor Josep Clarà (Olot 1878-Barcelona 1958), que va traslladar la seva residència a París l'any 1900.

Índex onomàstic i toponímic

Àfrica, 123
AIMAT, 76, 93, 139, 140
ALCOVER, 102
ALIBÉS, 110
ALIBÉS, ELVIRA, 108
ALIBÉS, FLORENCI, 80, 83, 88, 126, 127, 133
ALIBÉS, FRANCISCO, 88
ALIBÉS, TONET, 80, 83, 85, 86, 88, 89, 94, 97, 100, 101, 110, 111, 113, 114, 129, 130
AMAT, 46
Amèrica, 20, 30, 31, 41, 74, 98, 101, 136
ANGÈLICA, 114
ANITA, 77
ANNA, 93
Aragó, Carrer, 65, 84, 90, 105, 135
Arenes, Plaça de les, 118, 120
Arenys, 92, 121
Argentina, 74, 95, 133, 143
Aribau, Carrer, 68
ASUNCIO, 76
AVELLÍ, Can, 42
AVELLÍ, MERCÈ, 91
AVELLINA, 138
Avinyó, Carrer, 106
AYMAT, 99, 102
AYMAT, ANNA, 133
BACH, 93, 101, 110, 112, 113, 115
BACH, CARMÉ, 102, 107, 108, 110, 111, 124, 133, 135, 139
BACH, MERCÈ, 102, 103, 106, 108, 131, 132, 140
BADÉS I CARMELLA, BADÓ, 40, 43
Bailen, Carrer, 104
Balmes, Carrer, 68
BALMES, JAUME LLUCIÀ, 134, 135
BANÚS, Can, 117, 124
Banyoles, 25
Banyuls, 123, 124
BARBARÀ, 98
Barcelona, 20, 23, 24, 26, 33, 37, 39, 42, 43, 48, 49, 52, 54, 55, 58, 60, 66, 69, 74, 78, 79, 90, 91, 92, 94, 97, 103, 104, 105, 106, 108, 112, 116, 117, 118, 121, 123, 130, 131, 133, 134, 140
Barcelona, Catedral, 64, 103, 104, 131, 140
Barceloneta, La, 24, 25, 29, 30, 31, 33
BARNADAS, Doctor, 49, 51
BASSA, ANICETA, 26, 27, 29, 30, 31
BASSA, ERNESTA, 26, 27, 28, 29
BASSA, FLORENCI, 27, 29, 30, 31, 34, 36, 37, 39, 41, 42, 48, 53, 77, 81, 82, 84, 86, 89, 94, 97, 106, 111, 121, 133, 137, 138
BASSA, JOAN, 22, 28, 44
BASSA, LLUÍS, 35, 36, 37, 41, 43, 46, 47, 48, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 65, 75, 81, 83, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 97, 99, 102, 109, 111, 113, 115, 117, 126, 127, 128, 129, 132, 133, 135, 137, 139

BASSA, MARIA, 39, 48, 51, 53, 77, 78, 82, 86, 89, 98, 99, 101, 103, 106, 111, 116, 117, 132
BASSA, MARIA DE MONTSERRAT, 37, 38, 50, 52, 53, 77, 78, 86, 88, 89, 90, 98, 100, 102, 107, 110, 115, 121, 123, 127, 130, 131, 132
BASSA, MARIA DELS ÀNGELS, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 102, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 120, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 135, 139
BASSA, MARIA GRÀCIA, 18, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 52, 80, 81, 82, 85, 89, 94, 101, 105, 107, 109, 110, 117, 121, 123, 127, 128, 129, 137, 141
BASSA, SALVI, 39
BASSA, SERAFÍ, 33, 34, 35, 36, 41, 44, 45, 46, 47, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 64, 67, 75, 77, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 88, 94, 95, 98, 101, 102, 106, 109, 110, 111, 114, 115, 117, 121, 122, 129, 133, 136, 137
BELLAPART, CÀNDIDA, 133
BERGA I BOADA, JOSEP, 47, 52
BERGA i BOIX, 47
Betlem, Església, 140
Bilbao, 128
Bilbao, Carrer, 112
Bisbal, La, 40, 44, 45, 46, 47
BONIDA, 78
Boqueria, 106, 108, 109, 131, 133, 139, 141
Bordils, 130
BOSCH, MANELA, 24, 25, 26, 31
Buenos Aires, 18, 43, 52, 76, 77, 82, 114, 121, 127, 130, 139
BURE, 78
BUSQUETÀ, Sa Vinya, 138
BUSQUETS, 40, 127
BUSQUETS, TON, 40
Cadis, 21
CAIMET, BADÓ, 70
Calella, Masos de, 78
Calonge, 71
CAMA, FRANCISCA, 94
Campmany, Can, 125
CANADELL, Mossèn JORDI, 86, 123, 133, 139
CANALEJAS, JOSÉ, 126, 127, 128, 130, 133, 134, 139
Canàries, 74, 81, 84
Canet, 138
Cantallops, 31
CANTÓ, CLIMENT, 121
CAPDEVILA, 48
CAPDEVILA, Can, 50, 51
CAPMANY, 124
Caramany, 39
Cardenal Cassanyes, Carrer, 104
CARNER, JOSEP, 102
CAROLINA, 26

Casp, Carrer, 55, 61, 68
 Cassà, 130, 131
 Catalunya, 22, 47, 75, 81, 87, 96, 103, 106, 109, 120, 129, 130
 Catalunya, Plaça de, 51, 59, 68, 110
 CATERINA, 78
 CIERVA, JUAN DE LA, 55
 CINTO, 40
 CIURANA, Can, 52, 54, 102
 CLARÀ, 123
 CLARÀ, LLUÍS, 140
 CLAUSOLLES, Can, 33
 Collsacabra, 78, 83
 COLOM, Can, 52
 COLOMER, 84, 95
 Concepció, 115
 Concepció, Església, 54, 69, 76, 79, 80, 81, 84, 86, 88, 93, 95, 102, 112
 Consell de Cent, Carrer, 56, 61, 105, 108
 Consell de Cent, Església, 95
 Constitució, Plaça de la, 95, 125
 Corbera de dalt, 118
 Corbera del Llobregat, 134
 CORMINAS, PERE, 74
 Cornellà, 107, 109
 COROMINES, LLUÍS, 70
 COROMINOLA, 80
 CORRIOLS, 50
 COSTA, 124
 CRISTINA, 23
 Cruïlles, 63
 CRUSELLS, 77, 83, 96, 98, 100, 101, 103, 107, 117, 124, 129, 134
 Curulla, Plaça, 111
 DALMAU, 130
 DALMAU, JOSEP, 131
 DANÉS, ENRIC, 49, 50
 Diagonal, 67, 68
 Diputació, Carrer, 53, 54, 107
 DOLORS, 127, 138
 Dominics, Església, 86, 91, 98, 111, 113, 115, 122, 135, 136
 ELVIRA, 126, 133
 EMÍLIA, 78, 131
 Empordà, 52
 Empúries, 123
 ENRIC, 137, 138
 ENRICA, 77
 ENRIQUETA, 121
 Ermadàs, 131
 Escala, L', 123
 ESCODA, 46
 Escolapis, Església, 51
 Espanya, 126

Esplugues, 116
 ESTANYOLA, ANNETA, 91
 FANNY, 52
 FELIU, TON, 45
 Ferrand, Carrer, 141
 Ferranó, Carrer, 106
 FERRER I GILI, Can, 83, 130
 FERRER I GUÀRDIA, FRANCESC, 74, 78
 FERRER, MARC, 35, 37
 Fitor, 39, 43, 91, 92
 Flaçà, 136
 FLORINDA, 51, 81, 82, 93, 134
 FOLCH I TORRES, JOSEP MARIA, 48
 FONT, 93, 133
 FONT I SAGUÉ, Mossèn, 97
 FORRA, XICU, 93
 FRAI, Cal, 105
 França, 101, 126, 136
 FRANCISCA, 78
 FRARA, ELVIRA, 91
 FRARE, PERE, 78
 FULLÀ, 94, 100, 114, 127, 130, 131, 136
 FULLÀ, Can, 121
 GALL, DAMIÀ, 24
 GALLÒIA, 138
 GARRIGA, JOAN, 101, 102, 124
 Garriga, La, 114
 GARRIGA, XICO, 45
 GASSIOT, PEPET, 114
 Gènova, 24
 Gibraltar, 21
 GIL i PARÈS, Mossèn, 120
 GILI, ANTÒNIA, 108
 GIRBAU, TERESITA, 76
 Girona, 26, 34, 35, 39, 47, 48, 51, 78, 85, 87, 105, 137
 Girona, Carrer, 104
 GORI, Can, 39, 41
 GORI, PEPET, 70
 Gràcia, 53, 56, 57, 65, 66, 67, 72, 73, 94, 107, 109, 110, 111, 113, 124, 134, 135
 Gran Via, 67, 68, 109
 GRANÉS, Mossèn LLUÍS, 36, 37, 45, 78, 94, 129, 134, 137, 138
 Grao, 20
 Gualta, 25
 GUDAIOL, Mossèn RAMON, 110
 Güell, Parc, 117
 Havana, L', 20, 21, 22, 23, 27, 47, 91, 108, 136
 HERMÍNIA, 53, 86, 99, 100, 102, 107, 123, 127, 133
 Horts d'en Pistol, 25
 Hostalric, 121
 HUGUET, CARME, 78, 87

HUGUET, HERMÍNIA, 87
 ILLA, XAVIER, 101
 IRENE, 101, 124
 ISIDRO, 22, 45, 109
 JACINTO, 51
 JANOHER, 66, 86, 89, 94, 107, 108, 110, 112, 117, 137, 138, 139
 JANOHER, Can, 69, 78, 137
 JANOHER, GRACIETA, 55, 56, 60, 63, 65, 69, 78, 80, 89, 131
 Jaume, Església, 133
 JESUSA, 52
 JOAN, Mossèn, 76, 85, 86, 87, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 117, 118, 122, 134
 JOANOLA, 86
 JORDI, Mossèn, 128
 JOSEPET, 113
 Junqueres, Carrer, 114, 117
 KARR, CARME, 77, 86, 98, 101, 107, 129
 Lauria, Carrer, 106
 LAVIESCAS, Pare, 91
 LERROUX, ALEJANDRO, 74, 106, 123, 134, 141
 LINARES, 86
 Llafranc, 131
 Llambí, Can, 22
 LLAMBÍ, Mossèn, 121
 Llofriu, 18, 19, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 35, 36, 40, 42, 43, 47, 48, 70, 71, 76, 77, 78, 84, 85, 100, 102, 103, 105, 114, 125, 128, 129, 130, 131, 134, 136, 138, 139
 LLOMBART, Mossèn JOAN, 84, 129
 LLORENS, 40, 49, 78, 81, 83, 88, 93
 LLORENS i BASSA, JOAN, 51
 LLORENS i BASSA, MIREIA, 54
 LLORENS, FRANCISCA, 80, 120
 LLORENS, JOAN, 18, 23, 40, 41, 42, 43, 47, 48, 49, 52, 79, 114, 120, 121, 143
 LLORENS, MANUEL, 52
 LLORENS, PAQUITA, 82, 133, 134, 139
 LLORENS, SARA, 40, 41, 49, 52, 101
 Lloret, 82
 LLUÍS, 77
 Madrid, 58, 123
 Màlaga, 21
 MALÁNIMA, Can, 20
 Malgrat, 131
 Mallorca, 20, 102
 MANEL, 81
 MANUELITO, 79
 MARIA, 39
 Marianao, 22
 MARIETA, 139
 MARINA, 58
 Marina, Carrer, 68
 MARINÉ, 53
 MARTA, 29

MARTÍ, 108, 137
 MARTÍ I JULIÀ, 48, 116
 MARTÍ, CAN, 70
 MARTÍ, Doctor, 24
 MARTINA, 37, 78
 MASCORT, 42
 Mataró, 121
 MATILDE, 78
 MAURA, ANTONI, 72, 73, 74, 80, 123
 Melilla, 55, 73, 84, 85, 86
 MERCÈ, 27, 45, 51, 78, 81, 82
 MIQUEL, 82
 MIQUEL, Pare, 116
 MODOLELL, PAU, 69, 80, 90, 103, 107, 108, 113, 124, 125, 129, 135
 Molins de Rei, 69, 90, 118, 125, 134
 MONSERDÀ, DOLORS, 140
 Montjuïc, 124, 134
 Mont-ras, 121
 Montserrat, 20
 MORET, SEGISMUND, 73, 74, 80
 NARCÍS, 82
 NAU, 138
 NAU, Can, 101
 NEUS, 80
 NIEVES, 105, 128, 136, 139
 Nou, Carrer, 129
 Nova Orleans, 23
 Olot, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 77, 85, 86, 94, 97, 104, 115, 128, 129, 130, 133, 135
 ORFÈLIA, 82
 PADRÓS, MERCÈ, 40
 Palafrugell, 19, 20, 25, 32, 36, 37, 38, 39, 42, 43, 45, 70, 73, 76, 84, 86, 93, 94, 97, 107, 130, 131, 139, 143
 Palamós, 41, 42, 63, 71
 PALAU, 114
 PALLARI, Can, 94
 Pals, 138
 París, 123, 140
 PAU, 27, 82, 85, 124, 128
 PAU, Can, 124, 125
 PAUET, 129
 Pedralbes, 108, 115
 PEPA, 33
 PEPET, 139
 PEPETA, 131
 PERANDONES, 67, 69, 76, 77, 81, 99, 108, 116
 PERANDONES, ANITA, 56
 PERANDONES, Can, 69, 114
 Peratallada, 124
 PEREIRA, 53, 84

Perpinyà, 123
 Pi, Plaça, 105, 139
 PIERA, DOLORS, 73, 74, 124
 PIERA, Mossèn VICENS, 40, 74, 76, 83, 138
 PIERA, TERESITA, 76
 PIERA, XAVIER, 97, 135
 PIETAT, 56, 60, 63, 65, 69
 Pineda, 41, 49, 70, 78, 79
 PINTO, General, 55
 PIO X, 126
 PIRIU, TIM, 78
 Pistol, Horts d'en, 25
 PISTOLA, 19
 Plaja, mas gran d'en, 91
 Planes, Les, 80, 83, 88, 89, 105, 122, 126, 127, 132
 Poblet, El, 114
 POL, Bisbe, 51
 POLAVIEJA, MARIA, 136
 PONS, Doctor, 33, 43
 Portaferrissa, 141
 PORTOLÈS, Canonge., 79, 82
 Portvendres, 123
 PRATS, 76
 PRIM, JOAN, 19, 123
 PUBIA, PEPET, 128
 Puerto Rico, 21
 PUIGDEVAL, Can, 50
 PUNSET, 40
 QUEL, 55
 QUEVEDO, 70
 Rambla, 59, 82, 104, 106, 108, 126, 129, 140, 141
 Raurich, Carrer d'en, 106
 Reial, Plaça, 107, 110
 REIMBAU, Can, 78
 Reparadores, Església, 116
 RIANETA, 128
 RIBER, Mossèn LLORENS, 102
 Ribes, 78, 133
 RIERA, Can, 32
 RIERA, Doctor, 93
 RIERETA, 137, 139
 RIERETA, Can, 137
 Rif, 54
 RIFÀ, Canonge, 84
 Rio de la Plata, 43
 Ripoll, Carrer, 105
 RIVERA, JOAN, 23
 ROCA, 138
 ROCAS, BAUDILI, 38

ROCAS, CATALINA, 117
 ROCAS, IRENE, 18, 28, 33, 42
 ROCAS, MARIA, 33
 ROCAS, MARTINA, 33, 38
 Roger de Flor, Carrer, 53, 55, 56, 57, 68
 ROIG DE LA FANGA, Can, 19, 70
 ROMAGUERA, CATALINA, 25, 30, 33, 37, 38
 ROMAGUERA, NEUS, 86
 ROSA, BENITO, 136
 ROSÉS, Can, 83, 91, 106, 108
 ROSSELL, Can, 48, 52
 ROSSELL, MADALENA, 50
 Rosselló, Carrer, 52, 53, 88, 127
 ROTGER, 77, 79, 81, 87
 Sabadell, 71, 131
 SABATÉ, JAUME, 33
 SABATÉ, MARTÍ, 91, 105, 135, 136
 SAGARRA, 53, 55, 62, 75, 125
 SAGARRA, Can, 54, 103
 SAGARRA, MONTSERRAT, 125
 SAGARRA, QUIMETA, 90
 SAGÁS, 138
 Sagrada Família, Església, 114, 119
 Sagrat Cor, Església, 87
 Salesses, Església, 62, 68, 83
 SÁNCHEZ, 84
 SANS, 50
 SANS I BORI, SEBASTIÀ, 128, 129
 Sant Adrià del Besós, 95, 97
 Sant Antoni, 87, 102, 108
 Sant Antoni, Plaça, 59
 Sant Cristòfol d'Olot, 109
 Sant Feliu de Guíxols, 41, 71
 Sant Feliu de Pallerols, 48, 49, 124, 129
 Sant Gervasi, 109
 Sant Jaume, Església, 113
 Sant Jaume, Plaça, 113, 131
 Sant Joan de les Abadesses, 48, 52
 Sant Joan, Església, 65, 71
 Sant Joan, Passeig, 53, 56, 60, 62
 Sant Jordi, Golf de, 20
 Sant Just, 54
 Sant Martí, 53, 94, 101
 Sant Martí de Provençals, Església, 61
 Sant Martí, Església, 75
 Sant Pau, Carrer, 113
 Sant Pere, Església, 66, 75
 Sant Sebastià, Ermita, 130
 Sant Vicenç dels Horts, 69, 90, 113, 124

Santa Anna, Plaça, 56, 105, 108, 141
 Santa Coloma de Gramanet, 95, 96
 Santa Cruz de Tenerife, 21
 Santa Maria del Pi, Església, 63, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 140
 SARA, 78, 81
 Sarrià, 67, 68, 69, 86, 100, 101, 106, 109, 115, 127
 SASTRE, CELINA, 124
 SERRA i MORET, MANEL, 80, 82, 101, 109
 SERRA i MORET, MIQUEL, 77, 101, 114
 SERRA i PAGÈS, ROSSEND, 89, 122, 130
 SIDRO, 25
 SOFIA, 91, 106
 Subirà, El, 18
 SUÑER I MOLIST, Doctor, 37
 Tallers, Carrer, 69
 Tarifa, 21
 Tarragona, 87, 88
 Taulerét, Can., 22
 TEIXIDÓ, JOAN, 83, 128
 Tenerife, 21
 Tetuan, Plaça, 57, 59, 67, 110, 123
 Tibidabo, 61, 92, 106, 118, 130
 Toay, 43
 TON, 40, 78, 102, 105, 122, 128, 137, 138, 139
 TONET, 80, 81, 83, 84, 91, 110, 128
 TORRAS I BAGES, JOSEP, 105
 Torrent d'Empordà, 24, 29, 43, 138
 Torroella de Montgrí, 25
 TORRUELLA, Can, 91, 92
 Trenque Lauquen, 48
 TRIGAS, 78
 TRINITAT, 76
 Urquinaona, Plaça, 95
 València, 20
 Vall-llobrega, 121
 VALLS, Can, 79
 Vallvidrera, 100, 122
 VASQUEZ, 46
 VERDAGUER, Mossèn CINTO, 53, 76, 79, 81, 82, 83, 85, 92, 95, 98, 99, 101, 102,
 109, 115, 116, 117, 120, 121, 136
 Vic, 83, 101, 105, 133, 134, 135
 VÍCTOR, 77, 80, 100, 106, 123, 139
 VILA, Can, 135
 VILA, Mossèn PERE, 34, 76
 VIÑALS, PIETAT, 55
 Xicu, Hort de can, 78
 XIRGU, MARGARIDA, 127

Les Memòries d'Irene Rocas (1861-1910) és l'edició del primer volum dels dietaris d'una dona excepcional. Irene Rocas (Llofriu 1861- Castelar-Buenos Aires 1947) va desenvolupar una intensa activitat cultural i va estudiar el folklore i la llengua empordanesa. En aquest manuscrit, cedit pels seus familiars a l'Arxiu Municipal de Palafrugell, Irene ens ofereix una crònica de vida quotidiana i dels esdeveniments històrics viscuts en el canvi de segle.

Apunts de llengua i tradició,
retalls de catalanisme i religió,
impressions d'amor i de mort,
i la crònica d'un episodi històric:
la Setmana Tràgica.

Diputació de Girona

AJUNTAMENT DE PALAFRUGELL